

Maria Riihijärvi

**MIEHEKSI KASVAMINEN PERHEELLISEN MIEHEN
NÄKÖKULMASTA**

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma

Syksy 2001

Kasvatustieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Riihijärvi, Maria. MIEHEKSI KASVAMINEN PERHEELLISEN MIEHEN NÄKÖKULMASTA. Kasvatustieteiden pro gradu -työ. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden laitos, 2001. 82 sivua. Julkaisematon

Tutkimukseni tarkoituksena oli selvittää mitä hegemonisen maskuliinisuuden ideaalilla tarkoitetaan ja onko tuo ideaali muuttumassa. Toiseksi haluttiin selvittää miten kollektiivinen käsitys hegemonisesta maskuliinisuudesta näkyi perheellisten miesten teksteissä. Onko kollektiivinen käsitys muuttumassa ja maskuliinisuudet moninaistumassa?

Tutkimuksen taustassa määritellään maskuliinisuutta eri näkökulmilta sekä perehdytään moninaiseen maskuliinisuuskeskusteluun. Miestutkimuksessa hegemoninen maskuliinisuus ymmärretään sosiaalisten suhteiden rakenteeksi eikä rooliksi. Oleellinen osa tutkimuksen taustasta koostuu Connellin (1987;1995) kehittämän hegemonisen maskuliinisuuden rakenteen selvittämisestä.

Tutkimuksen kohdejoukkona oli kymmenen 17-39 -vuotiasta miestä, joista seitsemällä on omia lapsia. Tutkimus edustaa laadullista tutkimusta ja se on toteutettu fenomenologisella tutkimusotteella Giorgin fenomenologisen psykologian menetelmää soveltaen.

Tutkimusaineisto saatiin Isää etsimässä -kilpailun (16.3.1999-31.3.1999) tuloksena syntyneestä aineistosta. Kilpailun tuloksena syntyi mm. erilaisia tekstejä, sarjakuvia ja runoja 560 kappaletta, joista tutkimus aineistoksi valikoitiin kymmenen kirjoitelmaa. Kilpailun tuloksena syntynyt aineisto saatiin käyttöön Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kansanrunousarkistosta Helsingistä.

Tutkimuksesta selvisi, että koti-isät tunnistavat kollektiiviset käsitykset hegemonisesta maskuliinisuudesta ja tiedostavat tehneensä poikkeavan valinnan jäädessään kotiin hoitamaan lapsia. Aineistoni tuki vahvasti teorian näkemyksiä hegemonisen maskuliinisuuden ideaalista, tosin haastajia sille löytyy. Sitä todistavat tutkimusaineistoni miesten tekstit.

Hakusanat: Hegemoninen maskuliinisuus, maskuliinisuudet, valta, isyys, perhe, kasvatus

SISÄLTÖ

1 Johdanto.....	5
2 Vallan ja maskuliinisuuden vuorovaikutus.....	7
2.1 Psykoanalyttinen perspektiivi.....	8
2.2 Rooliperspektiivi	10
2.3 Sosiaalisten suhteiden perspektiivi.....	12
2.4 Kulttuurinen perspektiivi.....	14
2.5 Yhteenveto.....	16
3 Moninainen maskuliinisuuskeskustelu.....	17
3.1 Amerikkalainen maskuliinisuuskeskustelu.....	17
3.2 Suomalainen maskuliinisuuskeskustelu	19
3.3 Isyyskeskustelu.....	21
4 Mieheksi kasvamisen haaste.....	23
4.1 Maskuliinisuus ja riitit.....	23
4.2 Maskuliinisuus ja suomalaiset riitit	25
4.3 Perheellisen miehen riitit	27
5 Hegemoninen maskuliinisuus.....	29
5.1 Sosiaalinen rakenne	29
5.2 Rakenteellinen valta.....	31
5.2.1 Työ.....	31
5.2.2 Valta.....	34
5.2.3 Emotionaaliset suhteet	38
5.3 Sosiaalinen käytäntö	39
5.3.1 Kollektiivisuus.....	39
5.3.2 Feminiinisyys.....	41
5.3.3 Monet maskuliinisuudet	42
6 Tutkimusongelmat ja tutkimuksen toteutus.....	44
6.1 Tutkimustehtävä	44
6.2 Tutkimusaineiston kuvaus ja näytteen valinta.....	44
6.3 Tutkimusmenetelmä	49
6.5 Tutkimuksen kulku.....	51
7 Tulokset	53

7.1 Mitä ominaisuuksia mieheyteen liitetään?	53
7.2 Mitkä tekijät tukevat pojan kasvua ja kehitystä mieheksi?	59
7.2.1 Isä on pojan ensimmäinen miehenmalli	59
7.2.2 Suvun miehet ja tuttavamiehet pojan miehenmalleina	63
7.2.3 Yhteenveto.....	65
7.3 Miten mies toteuttaa vanhemmuuttaan?	68
7.4 Ympäristön suhtautuminen koti-isyyteen.....	70
8. Pohdinta.....	73
8.1 Yhteenveto tutkimustuloksista	73
8.2 Tutkimuksen luotettavuus ja yleistettävyys.....	77
LÄHTEET	79

1 Johdanto

Miehistä ja erityisesti isyydestä käydään monenlaista keskustelua niin televisiossa kuin lehdissä. Viimeisimmät keskustelut ovat koskeneet vanhempainlomaa ja nimenomaan miehen mahdollisuuksia sovittaa työ ja lastenhoito vastuu yhteisvastuullisesti naisen kanssa. Toisaalta keskustelua käydään miesten sosiaalisista ongelmista, kuten syrjäytymisestä ja työttömyydestä. Ääri-ilmiönä mieskeskustelussa on perheväkivalta, josta Jari Hautala on kirjoittanut kirjan *Perheväkivalta, käännekohta miehen elämässä*.

Mutta millainen on miehen maailma näiden moninaisten keskustelujen takana? Connell (1987) on kehitellyt hegemonisen maskuliinisuuden käsitteen kuvailemaan miesten maailmaa sosiaalisten suhteiden rakenteena, jonka perustana on miesten maailmanlaajuisen valta-asema naisiin nähden. Hegemonisen maskuliinisuuden mukaan ideaalimies on vaaleaihoinen, taloudellisesti menestyvä sekä heteroseksuaalinen. Hegemoninen maskuliinisuus on patriarkaattien patriarkaatti, miehisyyden ideaali, johon liitetään esimerkiksi mediassa sellaisia ominaisuuksia, jotka ovat käytännössä jokamiehen saavuttamattomissa. Connellin (1987) määritelmän mukaan: ”Hegemoninen maskuliinisuus` muodostuu aina suhteessa moniin alisteisiin maskuliinisuuksiin yhtä hyvin kuin suhteessa naisiin. Vuoro-vaikutus eri maskuliinisuuden muotojen välillä on tärkeä osa patriarkaalista sosiaalista järjestelmää.” (Connell 1987, 183.)

Hegemonisen maskuliinisuuden yhteydessä puhutaan monista maskuliinisuuksista, jotka ovat sosiaalisessa rakenteessa alisteisessa asemassa hegemoniseen maskuliinisuuden ideaaliin verrattuna. Connellin (1987;1995) mukaan selkein alisteinen ryhmä on homoseksuaalit. Jokisen (2000) määritelmä selkeyttää hegemonisen maskuliinisuuden merkitystä käytännössä: ”Hegemoninen maskuliinisuus tarkoittaa ensinnäkin miehiä yhteen liittävää käytäntöä, toiseksi tietyn maskuliinisuuden ideaalien johtavaa asemaa kulttuurissa ja kolmanneksi tietyn miesluokan johtavaa ja hallitsevaa asemaa suhteessa miesten enemmistöön ja kaikkiin naisiin” (Jokinen 2000, 215).

Maskuliinisuus ja feminiinisyys puolestaan ovat kulttuurisesti ja historiallisesti muodostuneita käsitteitä ”...joiden avulla pyrimme ymmärtämään itseämme ja toisia” (Lehto-

nen 1995, 14). Suppeimmillaan maskuliinisuus käsitetään feminiinisuuden vastakohtaksi. Franklinin (1984) mukaan perinteisiä maskuliinisia piirteitä ovat aggressiivisuus, riippumattomuus, objektiivisuus, dominoivuus, kilpailu, loogisuus sekä aktiivisuutta. Feminiinisiä piirteitä ovat puheliaisuus, hellyys, vahva turvallisuudentunteen tarve, tietoisuus muiden tunteista sekä kyky ilmaista helmiä tunteista. (Franklin 1984, 4 – 5.)

Miestutkimus tutkii miestä, jolla on sosiaalisesti tuotettu sukupuoli. Miestutkimuksessa selvitetään, mitä merkityksiä sukupuolella on miehelle. (Jokinen 1999; Sipilä 1994.) Jokinen (1999) paikallistaa miestutkimuksen alun Suomessa 1980 -luvun alkuun, jolloin miestutkimus keskittyi lähinnä miesten sosiaalisten ongelmien tutkimiseen. Jokinen (1999) tiivistää 1980 -luvun ja 1990 -luvun tutkimuksien tulokset seuraavasti:

”...suomalaisen miehen muutoksessa on kyse lähinnä kotitöiden ja lasten hoitoon liittyvien kysymysten uudelleen järjestämisestä eikä niinkään syvällisistä muutoksista maskuliinisuudessa... Vaikka mitään dramaattista muutosta sukupuolijärjestelmässä tai maskuliinisuuden määrittelyissä ei ole tapahtunut, niin voidaan silti sanoa, että maskuliinisuudet ovat muuttuneet moninaisemmiksi ja kulttuurin sietokyky joustavammaksi. Uudet maskuliinisuudet esiintyvät rinnan vanhojen kanssa.” (Jokinen 1999, 29-30.)

Tässä tutkimuksessa olen halunnut selvittää näkyykö perheellisten miesten teksteistä merkkejä kollektiivisen maskuliinisuus käsitteen muuttumisesta. Tutkimustehtäväni ratkaisemiseksi aineistosta nousi neljä analysoitavaa alaongelmaa: 1. Mitä ominaisuuksia mieheyteen liitetään? 2. Mitkä tekijät tukevat pojan kasvua ja kehitystä mieheksi? 3. Miten mies toteuttaa vanhemmuuttaan? 4. Miten ympäristö suhtautuu miehen koti-isyyteen ja yksinhuoltajuuteen? Tutkimusaineisto koostuu kymmenen miehen muistelukertomuksista, jotka olen analysoinut fenomenologisella tutkimusotteella käyttäen soveltamalla Giorgin fenomenologisen psykologian menetelmää. Maskuliinisuuden määritelmät ovat moninaiset ja hegemoninen maskuliinisuus on laaja ilmiö. Halusin selvittää aineistosta käsin miten nuoret perheelliset miehet pohtivat omaa miehisyyttään ja vanhemmuuttaan. Vastaavatko heidän kokemuksensa teorian antamaan käsitystä hegemonisesta maskuliinisuudesta? Onko hegemonisen maskuliinisuuden ideaali sittenkin vahvistumassa? Entä millainen on pojan kasvun ja kehityksen kannalta paras miehen malli?

2 Vallan ja maskuliinisuuden vuorovaikutus

Valta on keskeinen käsite maskuliinisuuksien rakenteessa. Valta on mukana sosiaalisissa vuorovaikutuksissa päivittäin yksilöiden elämässä. Osa vallasta ja vallankäytöstä on näkyvää, osa taas näkymätöntä. Valta voi olla myös näkyvää, mutta samalla sellaista ettei sitä voi havaita. Arkipäiväisenä esimerkkinä edellisestä liikennevalot. (Foucault 1980, 227.) Lehtonen (1996, 23) määrittelee vallan olevan ”...kykyä saada aikaan erilaisia toivottuja tuloksia: valtaa ostaa ja myydä, saada toiset tottelemaan komentojaan, valtaa palkita ja rangaista, ottaa ja antaa, tehdä toisille hyvää tai aiheuttaa heille fyysisiä tai emotionaalisia harmeja.” Valtaa on myös ryhmittymän vaikutusvaltaa toiseen nähden. Mitä enemmän ryhmittymällä on valtaa, sitä suuremman vastustuksen se voi niin halutessaan voittaa. Fyysinen väkivalta on puolestaan esimerkki näkyvästä pakkovallasta.

Makrotasolla valta on institutionaalistunutta vallankäyttöä, joka perustuu mm. formaaleihin lakeihin, asetuksiin sekä käytäntöihin. Hallitsevaan yhteiskuntahierarkiaan sosiaalistuneeseen yksilöön ei tarvitse enää kohdistaa alisteista vallankäyttöä eikä sanktiota. Yksilötasolla valta voi olla myös henkistä vapautta, rohkeutta tehdä yksilöllisiä sekä tyydyttäviä ratkaisuja elämässä. Oma valinta menee kollektiivisten käytäntöjen ylitse. Tosin esimerkiksi Connell (1987) ei tällaiseen yksilönvapauteen usko.

Armeijassa koulutetaan hierarkiseen miehiseen valtajärjestelmään, siellä vahvistetaan patriarkaalista miehen hallitsevuutta naiseen nähden mm. käyttämällä naista halventavaa sotilasslangia (Jokinen 2000, 146).

Valtaosin miesten hallitsemassa länsimaisessa yhteiskunnassa miehet eivät suinkaan ole keskenään tasa-arvoisia. Mieheksi kasvaminen, siirtymäriitti pojasta mieheksi sisältää häpeää ja nöyryyttämistä. Jokisen (2000) mukaan armeijan initiaatio, siirtymä pojasta mieheksi, sisältää nöyryyttämistä sekä miehen alistamista. Samaa toteaa Siltala (1994) kirjoittaessaan armeijan ”nöyryytysideologiasta”. Alokkaalta viedään heti ”luulot pois”. Hierarkinen valtajärjestelmä on opittava. Siltalan (1994, 104) mukaan armeija opettaa, että vahvemman tekemä vääräyyskin on oikeutta.

Lehtonen (2000) pitää vallitsevaa hegemonista maskuliinisuutta useimpien miesten identiteetin perustana. Miesvalta käytännössä on ”luonnolliseksi nähty normi” (Lehtonen 2000, 86). Tuota luonnollista normia ilmentävät mm. massamedian sisältö, työn sukupuolittunut jakautuminen, esimerkkinä tästä ns. traditionaaliset miesten ja naisten työt sekä palkkarakenne. Connell (1987) väittää naisten saavan usein naimisissa olevan naisen palk-

kaa. Suurin osa miehistä hyötyy siitä mitä hegemonisen maskuliinisuuden ihanne käytännössä merkitsee. Siksi nekin miehet, jotka eivät suoranaisesti hegemonian eduista pääse nauttimaan, kannattavat sitä. Hegemoniaan suostutellaan, se ei siis ole pakkovaltaa vaan ”Hegemonisen maskuliinisuuden ja patriarkaalisen väkivallan yhteys on läheinen, muttei yksinkertainen” (Connell 1987, 187).

Gender- käsitteen mukaan sosiaaliset käytännöt ohittavat biologiset selitykset sukupuolten välisten suhteiden selittäjinä (esim. Badinter 1993, 22; Grönfors 1994, 66.) Sosiaalisella sukupuolella halutaan korostaa sitä, että ” ruumiin ja yhteiskunnan, halun ja rationaalisuuden, miehen ja naisen välillä ei ole ylittämätöntä kuilua, vaan ne ovat yhden ja saman kokonaisuuden – inhimillisen kulttuurin – osia” (Lehtonen 1995, 37). Kirjassa *Sex and Power* Connellin (1987, 220) näkökulma persoonallisuuteen on sosiaalinen. Sosiaaliset käytännöt muokkaavat persoonallisuutta. Pro gradu -työssäni tarkoitan sukupuolella nimenomaan gender käsitteen mukaista sukupuolta, jossa on muutoksen mahdollisuus:

”Jos muutos sukupuolten välisessä vuorovaikutuksessa ja sukupuolijärjestelmässä itessään nähdään mahdolliseksi, seuraa siitä jatkoajatus, että totuttuja tapoja, myös miehistä kulttuuria, on mahdollista muuttaa. Emme ole välttämättä biologiamme vankeja, mutta emme myöskään sosiaalisen taustamme tai olemassa olevan kulttuurimme vankeja...Kysymys on siitä mihin miehiä tarvitaan, ja viime kädessä miehiä tarvitaan vain suvunjatkamiseen. Kaikki muu on sopimuksenvaraista ja kulttuurisesti tuotettua ja siksi muuttuvaa ja muutettavissa.” (Grönfors 1994, 73.)

Mac an Chaill (1996) esittelee sivuilla 98-111 neljä sosiaalistieteellistä näkökulmaa miehiin ja maskuliinisuuteen. Nämä teoriat ovat psykoanalyttinen teoria, rooliteoria sekä kaksi sosiologista teoriaa, jotka selittävät vallan ja maskuliinisuuden vuorovaikutusta. Sosiologisista teorioista Mac an Chaill (1996) pitää kulttuurista teoriaa parhaana monimutkaisen vallan ja maskuliinisuuden vuorovaikutuksen selittäjänä (Mac an Chaill 1996, 98).

2.1 Psykoanalyttinen perspektiivi

Psykoanalyttinen teoria korostaa lapsuuden suurta merkitystä yksilön myöhäisemmälle kehitykselle. Freud korostaa nimenomaan isän suurta merkitystä poikalapsen sukupuolen kehittymiselle. Freudin mukaan lapsen kehitystä ohjaavat vietit, joita lapsi haluaa tyydyttää. Pikkuhiljaa lapset oppivat, ettei viettejään voi vapaasti tyydyttää tahtomallaan tavalla.

Lapsuus on prosessi, jonka aikana lapsi oppii purkamaan primitiiviset viettinsä sosiaalisesti hyväksyttävällä tavalla. (Edley & Wetherell 1996, 98.)

Sukupuolisen kehityksen kannalta pojalle tärkein kehitysvaihe on kolmannen ikävuo-
den jälkeinen oidipaali-vaihe, jonka seurauksena lapselle kehittyy ymmärrys omasta suku-
puolesta. Freud väittää pojan seksuaalisen vietin kohdistuvan oidipaali-vaiheessa omaan
äitiin. Pojan kokema syyllisyys ja kastratiopelko ohjaavat poikaa samaistumaan isäänsä,
ja suuntaamaan seksuaaliset viettinsä soveliaampaan kohteeseen. Isään samaistuessaan
poika sisäistää isän arvomaailman ja normit. Tältä pohjalta pojalle kehittyy superego eli
yliminä. Freudin näkemystä mukaellen miessukupuoli ja maskuliinisuus ovat naiseutta ja
feminiinisyttä arvokkaampia ominaisuuksia. Ainakin oikeudentajun näkökulmasta. Freud
piti naisia täysin emootioiden ohjailemina yksilöinä, joilla ei ole paljoakaan tarjottavanaan
yhteiskunnan kehitykselle. (Edley & Wetherell 1996, 99.)

Samaa toteaa Säävälä (1999,60) ” Freud kuvasi lähinnä pojan kehitystä oidipaali- vai-
heessa ja antoi varsin suoraan ymmärtää, että tytöllä tapahtuu tuossa vaiheessa jotain
muuta, mitä hän ei ymmärrä”. Lehtosen (1995, 18) mukaan Freudin psykoanalyysin lähtö-
kohta on se, että mies on normi ja nainen mieheen verrattuna jotakin toisarvoista. Oidipus-
kompleksissa poika pelkää miehuutensa menetystä, joka saattaisi pahimmillaan merkitä
naisen kaltaiseksi tulemistä.

Onnistuneen oidipaali -vaiheen tuloksena poika voittaa seksuaaliset viettinsä ja tun-
teensa äitiään kohtaan sekä samaistuu tiedostamattaan isäänsä. Sosiaalisten suhteiden mer-
kitys painottuu vasta myöhäisemmässä elämänvaiheessa yliminän kehittyessä. Huoli var-
haisen isän mallin puutteesta perustuu pitkälti tähän teoriaan. Miehestä ei tule miestä ilman
varhaislapsuuden isämallia, johon poika voi samaistua. Blyn (1992) näkemys tukee Freu-
din näkemystä. Hän nimittäin uskoo miehen psyyken pohjarakennelman (vrt. tiedostama-
ton) olevan tuhansia vuosia vanhan. Teollistumisen mukana mies on etäännytynyt luonnosta
ja perheestään menettäen samalla kosketuspintaa omaan alkukantaiseen sisimpäänsä. Li-
säksi miehillä ei enää ole aikaa johdattaa poikiansa miehuuteen. Ainoastaan kokeneemmat
miehet voivat osoittaa pojille tehokkaita tapoja itsenäistymiseen ja perheestään erottautu-
miseen. Samaa näkemystä tukee myös Badinter (1993) toteamalla, että ”mies synnyttää
miehen” (Badinter 1993, 104).

Poikien miehistymisestä ollaan huolissaan, esimerkiksi amerikkalaiset isät ovat huo-
lestuneita epäitsenäisistä, tyttömäisistä pojista. Sissy -boy syndroomalla tarkoitetaan pojan
naismaistumista (esim. Badinter 1993; Carrigan, Connell & Lee 1987). Yksinhuoltajaäi-
tien määrän kasvaessa, yhä useampi äiti kasvattaa poikansa yksin. Helsingissä yli puolet

talouksista on sinkkotalouksia ja joka toinen 1980 –luvun puolivälissä synnyttänyt ruotsalaisnainen oli naimaton (Lehtonen 1999, 74).

2.2 Rooliperspektiivi

Coltrane ja Adams (1997) esittelevät mm. Bemian teorian, jonka mukaan sosiaalisen todellisuuden luokittelu perustuu alun perin polarisoiduille määritelmille. Maailmankatsomuksemme muokkautuu vuorovaikutuksessa puheen, kokemusten ja odotusten kautta. Erot huomataan samankaltaisuuksia helpommin. Poikalapsien kohtelu poikkeaa tyttölapsien kohtelusta. (Coltrane & Adams 1997, 230-232.) Vallitsevan kulttuurin arvot taas määräävät sen, millaista käyttäytymistä palkitaan ja millaisesta taas rangaistaan. Suurin osa vanhemmista pukee poikalapset toisin kuin tytöt, poikia kannustetaan poikien leikkeihin. Yleensä pojat kritisoivat kaveriaan, joka leikkii ”likkojen leikkejä”. Tämän näkemyksen mukaan poika oppii ympäristöstään vallitsevan maskuliinisuuskoodin ja tyttö feminiinisuuskoodin (Edley & Werherell 1966, 105).

Käyttäytyminen perustuu sosiaaliin odotuksiin, jotka vaihtelevat esimerkiksi sosiaalisesta asemasta tai tilanteesta riippuen. Nuorta poikaa opetetaan maskuliiniseen käyttäytymiseen. Tämä tapahtuu samoin kuin minkä tahansa muunkin taidon opettaminen esimerkiksi ehdollistamisen ja vahvistamisen kautta. Pojan maskuliinista käyttäytymistä kannustetaan ja naismaista käyttäytymistä vastaavasti sammutetaan annettujen palautteiden avulla. Oppimisteoreetikot ovatkin kiinnostuneita mm. siitä, miten esimerkiksi koulu ja koti rohkaisevat sukupuolelle sopivaksi katsottua sosiaalista käyttäytymistä. (Edley & Wetherell 1996, 100-101.)

Carrigan, Connell ja Lee (1987, 77-78) toteavat, että yhteiskunta on järjestäytynyt miesten ja naisten rooliodotusten ympärille. Rooli sana itsessään viittaa teatteriin ja roolien näyttelemiseen. Maskuliinisuus ymmärretään pojan sisäistämäksi sosiaalisesti paineeksi. Rooliteorialle on olemassa yhteiskunnallinen tilaus, vaikkei se selittäisikään, mitä ihmiset todellisuudessa tekevät. Eivät kaikki miehet ole menestyneitä urallaan eivätkä vastuullisia isiä. Loppujen lopuksi roolit estävät yksilöllisen persoonallisuuden muodostumista jättäen vain vähän tilaa yksilöllisille valinnoille. Sosiaalisista odotuksista poikkeavaa yksilöä pidetään poikkeavana tai epäonnistuneena.

Maskuliinisuuden ja feminiinisuuden määritelmiin vaikuttavat myös valtasuhteet. Tätä sukupuolirooliteoria ei riittävästi huomioi. Miehet eivät ainoastaan käytä valtaa, vaan historiasta johdetut maskuliinisuuden ja feminiinisuuden määritelmät tuottavat ja ylläpitävät jo olemassa olevia valtasuhteita eli patriarkaattia. Rooliteoriassa maskuliinisuuteen liite-

tään piirteitä, jotka itsessään sisältävät käsky -ja määräysvaltaa. Feminiinisuuden liitettävät piirteet taas korostavat passiivisuutta ja alistaisuutta miehiin nähden. Roolinäkemysessä maskuliinisuus ja feminiinisyys määrittyvät vastakkaisina suhteessa toisiinsa. (Kimmell 1987, 122.)

Brodin (1987) mukaan taas sukupuoliroolien näkökulmassa jätetään liian usein huomiotta historialliset ja kulttuurien väliset ulottuvuudet. Maskuliinisuus on osaltaan sukupuolten välisen vuorovaikutuksen tulosta. Sukupuoliroolien olemassaolo voitaisiin kokonaisuudessaan kyseenalaistaa. Eihän puhuta erikseen rotu- tai luokkaroleistakaan. (Brod 1987, 3 - 4.) Grönfors (1994, 73) tukee Brodin näkemystä siitä, että rooliteoria jättää huomioimatta roolien historiallis-sosiaaliset sisällöt. Lisäksi hän kysyy, että kenen intresseissä on määrittellä miesten ja naisten roolit vastakkaisiksi ja vastaa samalla:

”Sukupuolijärjestelmään kuuluvat ideologiat ja niitä tukevat instituutiot ja käytännöt tähtäävät siihen, että miehet säilyttävät kontrollin myös naisista ja naisiin liittyvistä asioista. Koska rooliteoria ottaa annettuna väkivallan kuulumisen miehisyteen, se omalta osaltaan tukee sukupuolten välistä epätasa-arvoa ja naisten alistamista.”(Grönfors 1994, 74.)

Vaikka rooliperspektiiviä edellä kritisoitiinkin vahvasti, sillä kuitenkin selitetään maskuliinisuuskirjallisuudessa esimerkiksi miehen kriisiä. Entisiä tuttuja ja selkeitä roolimalleja kaivataan. Esimerkiksi perinteisen ydinperhemallin hajoaminen, perhemuotojen lisääntyminen ja naisten työssä käyminen ovat vaikuttaneet perinteisiin roolimalleihin. Miehen kriisiä selitetään miesten *selkeiden* roolimallien puutteena, kuitenkin samanaikaisesti miehen roolit koetaan taakkana.

Salonen (1995) ei roolimalleja kaipaa, vaikka toteaa miehen aikaisemmin tienneen oman paikkansa. Perinteiset roolit kahlitsevat, rajoittavat vapautta sekä erottavat miehet toisistaan. Lisäksi naisten vaatimukset ovat kasvaneet, yhä harvemmalle naiselle kelpaa enää perinteinen ”roolihaarniska” mies. Hyvänä puolena Salonen pitää miehen roolin ylläpitämisessä sen, että se tuo kuitenkin arvostusta ympäristöltä. (Salonen 1995, 19.)

Brodin (1987, 3) mukaan miesten julkisessa elämässä ylläpitämät roolit ovat pakoa omasta itsestään. Itsensä kokeminen roolin ulkopuolella ei ole helppoa. Cohen (1990, 25-38) uskoo maskuliinisuuden kriisin johtuvan siitä, että nyt miehetkin tiedostavat naisten tavoin useat roolivaatimukset. Eli miehet ovat kohtaamassa saman ongelman kuin naiset jo miehiä aikaisemmin. Kuinka toteuttaa käytännössä eri roolivaatimuksia? Ongelmaa ei hel-

pota suinkaan se, että perinteiseen mieskulttuuriin ei kuulu henkilökohtaisista ongelmista puhuminen taikka kokemusten jakaminen muiden miesten kanssa. Miehillä on tarjolla kilpailevia roolimalleja klassisesta aggressiivisesta, hellästä ja vahvasta sankarityypistä moderniin, niin feminiinisyyttään kuin maskuliinisuuttaan toteuttavaan androgyyniseen miehen malliin.

On helppo yhtyä Saurin (1998, 15) näkemykseen siitä, että miesten ja naisten tulisi haudata tarvittaessa traditionaaliset roolikahleensa ja toimintamallinsa sekä etsiä molempia tyydyttävä tapa elää. Kuulostaa helpolta, mutta Sauri jatkaa vahvistaen osaltaan Cohenin (1990) näkemystä rooliristiriitojen merkityksestä:

”Miehiin kohdistuvat odotukset ovat eri tilanteissa erilaiset ja joskus täysin vastakkaiset. Nykymiehen pitäisi toisaalta kyetä olemaan keskusteleva, avoin, tunteitaan ilmaiseva, ymmärtävä ja hellä pehmo mies, toisaalta taas asettaa jämerästi rajoja, olla vahva, itsevarma auktoriteetti ja lisäksi viriili, naisen tyydyttävä rakastaja.” (Sauri 1998, 15-16.)

2.3 Sosiaalisten suhteiden perspektiivi

Tämän perspektiivin mukaan näkemyksemme maskuliinisuudesta heijastavat eri instituutioiden kuten perheen ja työelämän käytäntöjä. Sosiaaliset rakenteet ja instituutiot ”muokkaavat” miehen identiteettiä sekä sitä, millaisia attribuutteja maskuliinisuuteen liitetään. Eli miehen asema taloudellisessa tuotannossa heijastuu miehen identiteetissä sekä yleisessä käsityksessämme maskuliinisuudesta. Maskuliinisuuteen liitettävät attribuutit aggressiivisuus, kilpailu sekä rationaalisuus kuvastavat taloudellisen tuotannon käytäntöjä. Tämän perspektiivin omaksuvat tutkijat ovat kiinnostuneita siitä, mitkä tekijät vaikuttavat miesten sijoittumiseen eri instituutioihin. Tutkimuskohteena ovat esimerkiksi sosiaalisen luokan ja rodun vaikutukset miehen identiteettiin ja itsetuntemukseen. (Edley & Wetherell 1996, 102.)

Edley ja Wetherell (1996) pohtivat kapitalismin vaikutusta maskuliinisuuskäsityksemme. Kapitalistisessa järjestelmässä työntekijä etäännytyy työstään. Sen ohella, että suutari ja maanviljelijä näkivät työnsä tuloksen, he myös pystyivät tuottamaan hyödykkeitä omia tarpeitansa varten. Marxin ja Engelsin (1998) mukaan kapitalistisessa taloussystemissä proletariaatti eli työläiset tekevät työtä lihottaakseen porvariston pääomaa. Työtä tekemällä työläiset eivät suinkaan rikastu, vaan häidin tuskin ansaitsevat elantonsa. Marxin näkemys kapitalistisesta järjestelmästä oli, ettei se voi kestää ikuisesti. Järjestelmä ei elätä

työläistä, vaan rikkoo perheet tehden niistä taloudellisia yksiköitä. Naisista tulee osa työvoimaa, koska järjestelmälle on samantekevää kuka työn tekee. Todellinen valta yhteiskunnassa on pääomanomistajilla. (Marx & Engels 1998.) Myös Castellsin (1997) mukaan valta on pääomalla. Mutta tuo pääoma on piilottautunut informaatioyhteiskunnan verkostoihin eikä työvoimalla ole enää entisenkaltaista vaikutusvaltaa tai merkitystä.

Työläisluokkalaiset miehet ovat ilmeisemmin alistettuja kapitalistisessa systeemissä kuin keskiluokkaan kuuluvat miehet. Keskiluokkaan kuuluville miehille työ merkitsee samaa kuin julkinen identiteetti eli mies on yhtä kuin työnsä. He investoivat enemmän työhönsä kuin työläismiehet, joille työ on ainoastaan tapa ansaita elanto. Vaikka alisteisuus järjestelmälle on selkeämpää työläismiesten kohdalla, sama ilmiö on havaittavissa keskiluokalla itsestään vieraantumisen muodossa. (Tolson 1977, Edley & Wetherell 1996, 103 mukaan.)

Helminen ja Hurri (1985) sijoittavat suomalaisen maskuliinisuuden koodin alun palkkatyöläisyyden syntyyn. Palkkatyöläisyyden kehityksen mukana miehet kokivat, ettei heillä ole auktoriteettiasemaa enää kotona eikä kodin ulkopuolellakaan. Koti erottautui naisen valtakunnaksi, ja vieraalle tehtävä palkkatyö orjuutti. Toiselle tehtävä työ vei itsenäisyyttä ja vapautta jota kotona tehty työ toi mukanaan. (Helminen & Hurri 1985, 30 – 36.)

Nykyiseen johtamiskulttuuriin kuuluu tiimi- eli yhteistyön suosiminen. Tässä piilee ristiriita perinteisen hegemonisen maskuliinisuushanteen kanssa. Yksilö ei entiseen tapaan voi kokea onnistumisia pelkästään omana voittonaan, lisäksi työntekijä on riippuvainen muista ryhmän jäsenistä. Siltalan (1994, 133) mukaan ”Työ on suomalaiselle miehelle helppotus, jos sitä saa tehdä omassa tahdissaan, mutta helvetti, jos sen kautta sitoutuu toisten aikataulun armoille.” Vaikka Edley ja Wetherell (1996) kritisoivatkin sosiaalisten suhteiden teoriaa siitä, että se tekee miehestä ja maskuliinisuudesta instituutioriippuvaisia, niin ainakin Siltala (1994) osaltaan korostaa työn suurta merkitystä suomalaisen miehen itsetunnolle. Työn kautta suomalainen mies ansaitsee kaiken, jopa oikeuden omaan persoonallisuuteensa. Siinä missä nainen ansaitsee itsenäisyytensä ja riippumattomuutensa toisille uhrautumalla, mies lunastaa vapautensa työllään ja selviämisellään ”Siksi haasteisiin vastataan, vaikka pumppu streikkaisi: Parempi orjan elämää on kuolo hirsipuussa. Arvohierarkiassa alaportaalle jääminen uhkaa omaa miehisyttä, taloudellista selviytymiskykyä.” (Siltala 1994, 125.)

Työn kautta mies kokee maailman joko hyvänä taikka pahana. Helppo raha saa maailman vaikuttamaan ystävälliseltä ja miellyttävältä paikalta elää ja olla. Siltala (1994) vertaa työtä äitihahmoon; jollei kova raadanta tuota tulosta ja hyväksyntää mies kokee olevan-

sa hylätty maailman silmissä. Miehen elämään astuu häpeän tunne. Henkilöstöedut ja palkkorotukset ovat taas viesti siitä, että mies on tervetullut yhteiskunnan jäsen. Ne luovat miehelle vaikutelmaa huomaavaisesta äidistä. (Siltala 1994, 126.)

Vaikuttaisi siltä, että naisten työssäkäynnin yleistymisestä huolimatta miehellä on edelleen suurin vastuu perheensä toimeentulosta. Brodin (1987) näkemyksen mukaan moderneissa teollisuuskulttuureissa miehen tulisi edelleenkin ensinnä ansaita rahaa työvoimana ja elättää yrittämisensä kautta perheensä. Toiseksi miehen naista ja lapsia vahvempana osapuolena tulisi olla ”perheen pää”, eli ainakin muodollisesti vallan tulisi olla miehellä.

Kapitalistisen systeemin mukana miehet siis ”ajautuivat” sosiaaliin vuorovaikutuksiin, jotka houkuttelivat esille maskuliiniseksi luokittelemiamme käyttäytymistyylejä. Toinen kysymys on, mitä tekemistä tällä on miesten dominoivuuden kanssa? Onko pelkästään kyse siitä, että miehillä on johtopaikat? (Edley & Wetherell 1996, 103.)

Niin Edley ym. (1996) kuin Helminen ja Hurrikin (1985) pitävät parempana selityksenä miesten valta-asemalle sitä, että työelämän vaikutukset näkyvät myös miesten yksityiselämässä ja tätä kautta myös miesten suhteissa naisiin. Työssä itsensä alistetuksi kokeva työläismies haluaa säilyttää valta-asemansa koti oloissa. Toisaalta taas keskiluokkaisen miehen kotivaimon osana on ylläpitää miehen työn kautta saavutettua itsetuntoa toimimalla huolehtivana vaimona sekä keskiluokkaisen arvokkaan perhejulkikuvan ylläpitäjänä.

2.4 Kulttuurinen perspektiivi

Kulttuurin määritelmä on laajentunut 1960 -luvulta: sillä ei enää tarkoiteta pelkästään korkeampaa taidetta vaan myös yhteisön ja yhteiskunnan elintapaa. Kulttuuri siirtyy sukupolvelta toiselle. Saman kulttuurin jäsenet jakavat yhteistä ymmärtämystä esimerkiksi siitä, mitä miehenä oleminen tarkoittaa. Miltä miehen tulee näyttää tai miten hänen tulisi käyttäytyä. Esimerkiksi kirjat, videot ja elokuvat rakentavat maskuliinisuutta ja viestittävät tietoa siitä, millainen on maskuliininen mies ja miten maskuliinisuutta rakennetaan. Kulttuurin analysoija tutkii ja selvittää näitä teemoja voidakseen ymmärtää, mitä kulttuurilla on sanottavaa maskuliinisuuden tarkoituksista. Näkemyksen mukaan mieheksi kasvetaan näiden ideologioiden ohjaamina. (Edley & Wetherell 1996, 105-107.)

Suomalaiseen kansalliseen identiteettiin liitetään maskuliinisia arvoja. Puhuttaessa siitä, millainen suomalainen on tarkoitetaan yleensä sitä, millaiseksi suomalainen mies kulttuurisesti ymmärretään. Naisen paikka on miehen ”taustalla”, kotona ja lasten äitinä. (Lehtonen 1999, 82.) Jokisen (2000) mukaan suomalaiselle kulttuurille ja kerrontaperinteelle on myös tyypillistä että suomalainen isä ”loistaa” usein poissaolollaan: ”Yleensä isä

on poissa: töissä, sodassa tai kuollut. Jos isä on läsnä, hän on vaiti; jos isä puhuu, hän moittii” (Jokinen 2000, 69).

Media rakentaa toisistaan poikkeavia mieskuvia eli erilaisia miehen representaatioita. Lehtosen (1999, 83) mukaan medioitunut nykykulttuuri merkitsee käytännössä sitä, että havainto – ja kokemusmaailmamme ohjautuu median välityksellä. Media on arkipäiväistänyt kulttuuria ja pirstaloinut maskuliinisuutta. Globalisoitumisen myötä saatavissa olevien miesten mallien määrä on lisääntynyt: ”Media toimii kasvavasti peilinä, jota kautta neuvottelemme jatkuvasti siitä, keitä olemme ” (Lehtonen 1999, 85).

Edley ja Wetherell (1996) esittelevät suomalaisillekin tuttuja sankarihahmoisia miehen representaatioita. Arnold Schwarzenegger edustaa fyysisesti voimakasta sankaria, kun taas Sean Connery on esimerkki intellektuaalista ja charmikkaasta miehestä. Fiktiivinenkin maskuliinisuuden representaatio viestittää tietynkaltaista miesihanteen mallia. Maskuliinisuuden representaatio voi olla todellinen mies, johon liitetään erilaisia ihanteellisia ominaisuuksia. Kulttuurisen perspektiivin näkökulmasta miehisuus on ideologinen taistelukenttä, jossa maskuliinisuuden puhettavat ja representaatiot kilpailevat keskenään. Aina jokin maskuliinisuuden ilmentymä on suosituin miesten joukossa. (Edley & Wetherell 1996, 106.)

Maskuliinisuuksien representaatioiden taustalla käydään valtataistelua niin miesryhmittymien kuin miesten ja naisten välillä. Medioituneessa maailmassa omaa itseä ja käyttäytymistä peilataan median antamien mielikuvien välityksellä. Katsojina voimme kysyä itseltämme: Millaista maskuliinisuutta tai feminiinisyyttä minun tulisi miehenä tai naisena toteuttaa voittaakseni valtaa ja arvostusta yhteiskuntahierarkiassa?

Miesten valta-asemaa naisiin nähden kulttuurinen perspektiivi selittää sillä, että miehet ovat onnistuneet saamaan ”kuristajanotteen” määritelmistä. Miehillä on eniten valtaa niissä instituutioissa, joiden kautta merkityksiä tuotetaan ja kierrätetään, eli heillä on naisia enemmän valtaa kontrolloida yhteiskunnan ajattelutapoja. Paradoksaalisesti miehet ovat samanaikaisesti paitsi oman kulttuurinsa tuotteita myös sen luojia. (Edley & Wetherell 1996, 109.)

Mutta kuten Lehtonen (1999) toteaa sivulla 74 että ”Kaikki muuttuu, myös mieheys...mieheyden muuttumistakaan ei voi tarkastella vain mieheyden näkökulmasta, vaan se on suhteutettava muihin käynnissä oleviin yhteiskunnallisiin ja kulttuurisiin muutoksiin.” Esimerkiksi sellaiset ilmiöt kuin yhteiskunnan yksilöityminen ja ydinperheen hajoaminen ovat etäännyttäneet isää lapsistaan. Yksilöityminen eli individualismi on johtanut siihen, että entiset traditiot ja sukulaissiteet ovat menettäneet merkitystään. Siinä missä ennen yksilöiden kasvu ja kehitys tapahtui vuorovaikutuksessa sukulaisiin ja tuttaviin, nykyään

esimerkiksi media toteuttaa tätä tehtävää tarjoamalla erilaisia muuttuvia identiteettejä yksilön kasvun ja kehityksen malleiksi. Aiemmin traditioihin ja yhteiskunnan rakenteisiin sisältyi pyhyyttä ja kyseenalaistamattomuutta. Media on pyyhkäissyt kulttuurin ympäriltä tuota pyhyyttä ja tehnyt siitä muuttuvaa ja muutettavaa.

2.5 Yhteenveto

Connell (1987) pelkistää edelliset perspektiivit eli psykoanalyttisen perspektiivin, rooli-perspektiivin, sosiaalisten suhteiden perspektiivin sekä kulttuurisen perspektiivin kahteen pääkategoriaan: Psykoanalyttiseen teoriaan sekä sosialisaatioteoriaan. Sosialisaatiolla sosiaalisen sukupuolen kehityksessä tarkoitetaan sitä, että lapsella on syntyessään biologinen sukupuoli, muttei vielä sosiaalista sukupuolta. Sosiaalinen sukupuoli kehittyy lapsen kasvaessa ja ympäristön tarjotessa sosiaaliseen sukupuoleen soveltuvia määräyksiä, kaavoja sekä käyttäytymismalleja. Tietyt laitokset ja toiminnot sosiaalistavat: perhe, toveriryhmät ja koulu tekevät odotuksista ja malleista konkreettisia ja tarjoavat lapselle tähän tarkoituksenmukaiset puitteet. (Connell 1987, 192.)

Tapahtuupa sosiaalistuminen sitten ehdollistamalla, mallioppimisella tai sääntöjen oppimisen kautta, tuloksena on sukupuoli-identiteetti, joka vastaa sosiaaliseen sukupuoleen liitettäviä ominaisuuksia. Yksilötasolla ympäristö sosiaalistaa toisia enemmän ja toisia vähemmän. Joissain tapauksissa sosiaalistuminen saattaa epäonnistua ja tuloksena syntyy ”poikkeava”, ympäristön odotuksia vastaamaton sosiaalinen sukupuoli, kuten esimerkiksi homoseksuaali tai transseksuaali yksilö. Sosiaalistumisprosessissa yksilö oppii normit, rooliteoriassa sosiaalistumista taas kutsutaan roolien oppimiseksi. Koulu, perhe, ystäväryhmät ja mm. televisio sosiaalistavina laitoksina eivät aina toimi samojen tavoitteiden mukaisesti. (Connell 1987)

Edelliset näkökulmat selittävät omilta osiltaan sosiaalista todellisuutta, jonka me olemme muodostaneet miehinä ja naisina. Todellisuus muodostuu siitä, millä tavoin yksilöinä ja ryhminä tulkitsemme sosiaalista todellisuutta. Käsityksemme niin maskuliinisuudesta kuin feminiinisuudesta muokkaavat käsityksiämme todellisuudesta. Brod (1987, johdanto) kuvailee maskuliinisuutta kaikkena muuna kuin miestä rajoittavana käsitteenä: ”Maskuliinisuus merkitsee psykologista identiteettiä, sosiaalista roolia, kulttuurista kirjoittelmaa sekä paikkaa työvoimassa”. Connell (1995, 67) vahvistaa edellistä todeten, ettei ole olemassa mitään yhtenäistä maskuliinisuustiedettä. Maskuliinisuus käsitteenä ei ole mikään erillinen, kiinteä tutkimuskohde, vaan osa laajempaa sosiaalista rakennetta. Keskusteluissa maskuliinisuuskäsite ei ole ollut koskaan erityisen selkeä. Sipilä ja Tiihonen

(1994) jakavat ilmeisesti Connellin näkemyksen määrittäessään maskuliinisuutta seuraavaan tapaan:

”Maskuliinisuus, maskuliniteetti, mieheys ja miehisyys tarkoittavat kaikki yhtä ja samaa, eli sellaista maskuliinisuuden muotoa, joka vallitsee tietyssä aikana tietyssä osakulttuurissa. Yhdessä yhteiskunnassa on yhtä aikaa useita maskuliinisuuksia eli maskuliinisuuden muotoja.” (Sipilä & Tiihonen 1994, 9.)

3 Moninainen maskuliinisuuskeskustelu

Clatterbaugh (1990) tulkitsee miesten sosiaalista todellisuutta analysoimalla käydyin maskuliinisuuskeskustelun eri näkökantoja. Näkökantojen tulkinnat todellisuudesta ovat erilaisia, ne sisältävät piileviä käsityksiä ihmisluonnosta: mikä on oikein ja väärin ja mitkä ovat ne voimat, jotka luovat ja ylläpitävät maskuliinista todellisuutta. Maskuliinisuus on ennen kaikkea sosiaalinen kysymys. Maskuliinisuuskeskustelut sekä heijastavat että tuottavat sosiaalista todellisuutta. Hearn (1996) toteaaakin, että yleisimmin maskuliinisuuden käsitteellä viitataan maskuliinisuuteen kulttuurisena rakenteena eli sosiaalisesti muodostettuna sukupuolena (Hearn 1996, 204-205).

3.1 Amerikkalainen maskuliinisuuskeskustelu

Vallitsevat keskustelut Clatterbaugh (1990) jakaa kuuteen pääluokkaan niiden pääideoiden mukaisesti. Näkökulmat ovat syntyneet vastauksina moderneille feministisille liikkeille, joilta erityisesti profeministinen miesliike on saanut vaikutteita. Feminismi on tarjonnut miehille kontekstin ja uudenlaisen tavan tulkita todellisuutta (esim. Morgan 1992, 6-23; Seidler 1997, 15-31). Feminismi sosiaalisena ja poliittisena liikkeenä on vaikuttanut siihen, millä tavoin osa miehistä näkee oman elämänsä:

”Monin eri tavoin ja useista eri syistä johtuen miehet tulivat tietoisiksi, tai heidät tehtiin tietoisiksi systemaattisesta sitoutumisestaan epätasa-arvoisuuksiin sekä siitä tosiasiaista, ettei puhetta naisten oikeuksista ja asemasta yhteiskunnassa voi sulkea pois miesten ja heidän yhteiskunnallisten asemiensa huomioimisesta” (Morgan 1992, 7).

Konservatiivinen näkemys maskuliinisuudesta on maskuliinisuuskeskustelun lähtökohta. Muut näkemykset tavalla tai toisella pohjautuvat konservatiiviseen näkemykseen, jonka lähtökohtana on ns. perinteisten arvojen kannattaminen. Miehen tehtävä yhteiskunnassa on

olla naisen ja perheen suojeleja sekä elättäjä. Moraalisten konservatiivien näkemys miehestä on vähemmän imarteleva. Maskuliinisuus on yhteiskunnassa luotu käytäntö, jonka avulla miehen biologisperäiset ja alkuvoimaiset vietit kesytetään toteuttamaan miehille kuuluvaa soveliasta isän ja suojelejan osaa yhteiskunnassa. Moraalisten konservatiivien mukaan feministien reformit ovat haitallisia yhteiskunnalle ja perinteiselle ydinperheideaalille. Biologiset konservatiivit puolestaan eivät ole feminististen liikkeiden toiminnasta huolissaan, koska he uskovat etteivät sosiaaliset liikkeet voi vaikuttaa biologisiin taipumuksiin.

Profeministi -miehet eivät jaa konservatiivien näkökulmaa traditionaalisten sosiaalisten sukupuoliroolien välttämättömyydestä. Traditionaaliset maskuliiniset ja feminiiniset roolit eivät ole luonnollisia tai välttämättömiä sivistyneessä yhteiskunnassa. Profeministi -miehet ovat saaneet eniten vaikutteita feministeiltä. Heidän mielestään naisten alisteinen asema on yhteiskunnallinen sairaus, joka heijastuu mm. väkivaltana sekä epätasa-arvona työelämässä. Patriarkaatti vaikuttaa myös miesten elämään sosiaalistamalla miehistä kilpailunhaluisia, emotionaalisesti eristäytyneitä niin toisistaan kuin perheistäänkin. (Clatterbaugh 1990, 37.)

Radikaalien profeministi-miesten mukaan maskuliinisuus on luotu ja sitä ylläpidetään misogynialla eli naisvihalla sekä naisiin kohdistuvan väkivallan avulla. Yhteiskunnan parantamiseksi profeministi-miehet uskovat feministisiin käyttäytymismalleihin ja asenteisiin, joita miehet voisivat oppia esimerkiksi työskentelemällä väkivaltaa vastaan. Liberaalit profeministi-miehet uskovat, että samalla tavoin kuin uskomukset ja stereotypiat naisista ja feminiinisyydestä rajoittavat naisia, niin uskomukset miehistä ja maskuliinisuudesta rajoittavat miehiä. Liberaalien profeministi-miesten mielestä miesten tulisi ottaa oppia naisista, joiden on täytynyt taistella voittaakseen feminiinisyyden rajoitukset. Miesten oikeuksia ajava liike muistuttaa liberaalien profeministi-miehien näkökulmaa, tosin uskoen, että maskuliinisuudesta on miehille enemmän harmia kuin feminiinisyydestä naisille. Naisliikkeet ovat osaltaan syyllistäneet miehiä, tehden miehestä uhrin. Liikkeen päätarkoitus on suojella miehiä epäoikeudenmukaisuuksilta esimerkiksi avioeroa ja lasten huoltajuutta koskevilla kysymyksissä. (Clatterbaugh 1990, 10.)

Hengellisen näkökulman mukaan maskuliinisuuden perimmäiset juuret ovat syvällä yksilön tiedostamattomassa. Modernissa yhteiskunnassa miehet ovat kadottaneet kosketuksensa alkukantaiseen maskuliinisuuteensa, joka on muodostunut historian mukana tarinoista, myyteistä ja erilaisista rituaaleista. (Clatterbaugh 1990, 11.) Traditionaalinen sankaruus on kyllä muuttunut Brodin (1986) näkemyksen mukaan, muttei suinkaan hävinnyt.

Modernit sankarimiehet vain käyvät taisteluaan elektronisilla taistelukentillä. (Brod 1986, 44-45.) Hengellinen näkökulma maskuliinisuuteen on saanut alkunsa Robert Blyn teoksesta Rautahannu, jonka antia miehille Seidler (1997, 24) kuvailee mm. seuraavasti:

”...modernissa aikakaudessa olemme usein oppineet, että onnistetusti saavutettu päämäärä on ainoa merkitsevä seikka eikä itse prosessi. On tullut vaikeaksi tunnustaa tarvitsemme erilaisia tiloja eri vaiheissa matkalla läpi elämäämme miehinä. Joskus on tarpeen löytää oma tiemme metsässä, toisinaan tarvitsemme hetkisen aikaa istuaksemme järven rannalle katsellen täydenkuun heijastusta vedessä. Toisinaan tarvitsemme aikaa puutarhassa...Bly auttaa meitä kunnioittamaan näitä erilaisia hetkiä. Hän auttaa meitä kunnioittamaan hengellisiä perinteitä, joihin olemme menettäneet yhteytemme. Hän koskettaa hengelliseen nälkään, jonka modernisuus on laajasti laiminlyönyt.”

Sosiaalisen näkökulman kannattajat uskovat maskuliinisen todellisuuden perustuvan taloudellisesti määräytyneille luokkarakenteille. Länsimainen maskuliinisuuden ”standardi mies” on valkoihoinen, heteroseksuaali, keskiluokan edustaja. Mustat miehet ja homoseksuaalit ovat hyvin tietoisia dominoivasta miesihanteesta. Ryhmä Spesifin liikkeen päämääränä on ajaa alistettujen miesryhmien etuja esimerkiksi kriittisen keskustelun avulla. Liikkeen homoseksuaalimpien tavoitteena on homofobian vähentäminen. Mustat puolestaan haluavat vähentää toiminnallaan heihin kohdistuvaa rasismia. (Clatterbaugh 1990, 11-12.)

3.2 Suomalainen maskuliinisuuskeskustelu

Suomessa maskuliinisuustutkimuksen historia on lyhyt. Teoriaa miehestä ja maskuliinisuudesta ei ole juurikaan kehitelty. Miksiköhän mies ja maskuliinisuus tuntuvat olevan yleisesti niin ”arvoja” asioita, että niistä täytyy miestenkin kirjoitella anteeksipyydellen? Esimerkiksi Lehtonen (1995) pohtii seuraavasti : ”...perinteisen maskuliinisuuden edustajien silmissä saatan olla *rauhanhäiritsijä*, joka kajoaa sellaiseen, mikä tulisi jättää rauhaan, tai miehet *kavaltava petturi* – ellen peräti *naismainen mies* (kurs. MR)...Mutta myös perinteisen maskuliinisuuden kyseenalaiseksi asettaneet naiset saattavat suhtautua kirjoittamaani sarkastisesti.” (Lehtonen 1995, 14-15.)

Jokinen (1999, 31-32) kuvaa suomalaista mieskeskustelua jakaen sen kahteen päänäkemykseen seuraavasti. Ensimmäisessä näkökulmassa korostetaan naisten merkitystä miesten ongelmien ja kuluttavien elämäntapojen taustalla. Nainen vaatimuksineen aiheut-

taa miehen stressin työelämässä, alkoholismi johtuu taas kotona hallitsevasta naisesta ns. kotivääpelistä, jonka valtaa mies pakenee joko alkoholiin, väkivaltaan taikka liialliseen työntekoon. Varsinkin itsenäisten naisten vaatimukset ovat korkealla. Toisaalta taas kotona nainen hallitsee liiaksi holhoamisen muodossa. Toisessa näkökulmassa tunnustetaan miesten paremmat valtamahdollisuudet naisiin verrattuna, mutta samalla otetaan huomioon se, että naiset ottavat nykyään osaa patriarkaaliseen valta-taisteluun. Miesten tulisi huomioida itseensä kohdistetut vahingolliset kulttuuriset odotukset oman etunsa tähden. Lehtosen (1999, 86) mukaan vallitseva eli hegemoninen mieheys on niin luonnollisena pidetty normi, ettei siitä kannata edes keskustella. Hegemonia tarkoittaa Lehtosen (1999) tulkitsemana:

”...niitä mieheyden malleja, jotka suuri osa miehistä elää todeksi päivittäin. Se on yhtä kuin ne merkitykset ja käytänteet, jotka yleisyytensä vuoksi näyttävät useimmista `terveen järjen` mukaisilta, siltä `miten asiat ovat`. Hegemoninen mieheys on elämän eri alueille ulottuva käytäntöjen ja odotusten kokonaisuus, useimpien miesten identiteetin perusta. Siinä yhdistyvät sekä mieheyden traditiot, sen monet instituutiot että välitön arkinen kokemus.” (Lehtonen 1999, 86.)

Vallitsevan mieheyden rinnalla elävät mieheyden jäänteenomaiset, historialliset mallit. Menneisyyden alkukantainen metsästäjä-seikkailija mies on muuttunut nykyelämän teknologiaan. Lehtonen (1999) toteaa, että näillä arkaaisilla miesmalleilla on merkityksensä suomalaiselle miehelle, kenties ns. mieheyden kriisi johtuukin muutoksen aiheuttamasta ahdistuksesta. Vallitsevan, hegemonisen maskuliinisuuden traditionaalisia käytänteitä on häiritetty. Ainakin mediassa yhä useammat vaikutusvaltaiset ja menestyneet miehet korostavat isyytensä suurta merkitystä työelämän rinnalla. Vanhat maskuliinisuuden mallit ja patriarkaalisen yhteiskunnan perinteet säröilevät. (Lehtonen 1999, 86-87). Säröistä ja malleista huolimatta: ”...naiset, miehet, nuoret, voimme kokea patriarkaatit eri tavoin: me kaikki elämme ja elämässämme uudelleen tuotamme omia patriarkaattejamme” (Hearn 1993, 75).

3.3 Isyyskeskustelu

Huttusen (1994) mukaan isyys ja miehisuus määrittelevät nyt ja jatkossakin toinen toisiansa. Isyys tutkimuskohteena ”keksittiin” 1950 ja 1960 -luvulla. Tuolloin vallalla oli perinteinen käsitys isyydestä. Traditionaalisen isän merkitys perheessä on olla ennen kaikkea perheensä elättäjä, auktoriteetti sekä rajojen asettaja. Psykologisesti perinteinen isä on harvoin läsnä lapsilleen: ”Aluksi isä nostettiin varhaislapsuutta käsittelevissä tutkimuksissa jonkinlaiseksi globaaliksi taustamuuttujaksi (poissa – läsnä; osallistuu – ei osallistu), jonka yhteyttä lapsen kehitykseen tai hyvinvointiin pyrittiin selvittämään monien muiden muuttujien ohessa.” (Huttunen 1994, 47-48.)

Perinteinen isyys on vieläkin hegemonisessa asemassa jäänteenomaisuudestaan huolimatta. Perinteinen isyyskäsitteily vastaa maskuliinisuushannetta, eikä näin ollen ole edes mahdollistanut miehen hoivaavuutta ja aitoa läsnäoloa perheessä: ”Myös isänä miehen on pitänyt olla etäinen (jopa ”kova”), tilanteita hallitseva, suoriutuva ja tunteitaan kontrolloiva.” (Huttunen 1999, 171.) Sinkkosen (1998) mielestä isyys on ainoastaan löyhästi osa miehisyyttä. Hän myös kysyy voiko miehisuus olla hyvän vanhemmuuden esteenä? Isän ja pojan suhde näyttäisi olevan vähintäänkin hankala: isä on helposti pojalleen aina jotain liikaa tai liian vähän. Isä on joko liian etäinen tai liian läheinen, liian kova tai liian pehmeä. Cohen (1990, johdanto) kirjoittaa James Watsonista, behavioristi John Watsonin pojasta. James kertoo isänsä olleen etäinen ja viileä lapsiaan kohtaan. Hän ei koskaan halannut lapsiaan tai ollut muutoinkaan tunteellinen. Kättely oli vanhempien ja lasten välinen intiimein läheisyyden osoitus. James Watsonin arvion mukaan etäinen isä-poika suhde aiheuttaa neurooseja pojissa. Ernest Hemingway taas puolestaan halveksi alemmuuden tunteita potevaa isäänsä ja vihaa vahvaa äitiänsä (Badinter 1993, 132).

Rönkä ja Rönkä (1994, 30) pohtivat isän auktoriteettiaseman merkitystä perheessä. Heidän mielestään virheellisen kuvan ylläpito miehestä vaikeuttaa isyyttä. Isän tulisi olla samanaikaisesti pystyvä ja tehokas, eikä tunteellinen taikka heikko.

Sinkkosen (1998) mielestä hyvän isyyden ei välttämättä tarvitse ole ”pehmoisyyttä”. Hän puolustaa perinteisen isän mallia toteamalla, että olisi tarpeellista lopettaa työsidonnaisen isän syyllistäminen. Kova työnteko perheen hyväksi on myös perheestä välittämistä. Pelkästään isän läsnäolo perheessä on Sinkkosen (1998, 111) mukaan omiansa vaikuttamaan myönteisesti lapsen omanarvontuntoon ja itsetuntoon. Lisäksi lapselle kahden erilaisen vanhemman kanssa eläminen on rikkaus: ”Isän persoonallisuuden tai maskuliinisuuden ei siis tarvitse muuttua – päinvastoin, juuri siitä on suurin kysyntä. Lapsesta on huojenta-

vaa ja helpottavaa, kun on kaksi tyyliltään, olemukseltaan ja perusluonnoltaan erilaista vanhempaa.” (Sinkkonen 1998, 38.) Maskuliinisuus näkyy isän tavassa leikkiä lapsensa kanssa. Isän yhdessäolo lapsen kanssa, verrattuna yhdessäoloon äidin kanssa, on fyysisempää. Isä taputtelee ja kutittelee, äiti taas puhuu isää enemmän lapselle. (Sinkkonen 1998, 99.)

Isä on pojalle erityisen tärkeä, pojat ovat tyttöjä haavoittuvampia isän puutteelle. Pojat kehittyvät miehiksi isiensä ja muiden miesten tuen varassa. (Sinkkonen 1998, 36.) Isyyys puolestaan vahvistaa myös miehen maskuliinisuutta, koska lapsi on osoitus miehisestä potenssista. Lapsen sukupuoli ei ole miehelle yhdentekevä. Tyttö- ja poikalapseen kohdistetut odotukset poikkeavat toisistaan:

”...isän kaltaisena poikalapsi on ehdottomampi todiste falloksen voimasta kuin tyttö. Pojasta isä voi saada itselleen toverin miehiseen liittoon; pojan kautta ja avulla isän miehisyys säilyy ikuisesti...Tytär on äitinsä kaltainen ja äitiin sidoksissa ja edustaa isälleen rakastetun naisen uutta tulemistä.” (Manninen 1993, Sinkkosen 1998, 44 mukaan.)

Normasmaa - Peltonen (1998) toteaa, että äitiys on aina ollut niin muodissa kuin muotissakin. Naisten on ajateltu ikään kuin luonnostaan toteuttavan yhtenäistä ja oikeanlaista äitiyttä. Ellei nainen ole sitten jollakin tapaa poikkeava. (Normasmaa - Peltonen 1998, 62.) Isyyys on nyt muodissa. Perinteisestä tavasta toteuttaa isyyttä on siirrytty keskustelemaan uudeltaisesta isyydestä, jossa isä myös ottaa kokonaisvastuun lapsesta. Uudelle miehelle ”isyyys ei ole vain rooli, vaan se on olennainen osa identiteettiä, johon kuuluu myös miehenä oleminen ja oman maskuliinisuutensa löytäminen” (Huttunen 1994, 48). Uudeltaiseen isyyteen liittyy kiinteästi ns. jaettu vanhemmuus, jossa niin materiaallinen kuin emotionaalinen tuki sekä kotiaskareet jaetaan vanhempien kesken lasten tarpeet huomioiden. Uuden isän miehisyys ei himmene koti-isyydessäkään, joka on isälle yhtä varteenotettava vaihtoehto kuin koti-äitiys äidille. (Huttunen 1999, 186-187.) Toisin kuin traditionaalinen isä, uusi isä on siis hoivaavampi ja saattaa näin vaikuttaa traditionaalista isää feminiinisemmältä. Sinkkonen (1998) mainitsee, että useat miehet pitävät hoivaavampaa isyyttä naismaisuuksena. Eikö miehisyudessa sinänsä ole mitään myönteistä, pitäisikö miehestä tulla perheeseen eräänlainen ”kakkosäiti”. (Sinkkonen 1998, 18.)

Miehelle maskuliinisuuden ylläpito on tärkeämpää kuin feminiinisuuden ylläpito naiselle. Onko niin, että ainoa tapa ”markkinoida” uutta isyyttä on uuden isän maskuliinisten

ominaisuuksien korostaminen. Kokonaisvastuun ottaminen, työn ja perhe-elämän sovittaminen jos mikä vaatii rationaalista ajattelua, suunnittelukykyä sekä joustavuutta.

4 Mieheksi kasvamisen haaste

Millaiselta maailma näyttäisi, jos vanhemmat lakkaisivat ohjaamasta sukupuoli-identiteetin muodostumista ja lapset saisivat täysin vapaasti valita leikkinsä, asunsa ja harrasteensa? Grabrucker (1991) piti päiväkirjaa tyttärensä kehityksestä ja pettyi kerta toisensa jälkeen siihen, kuinka eritavoin poikia ja tyttöjä kohdellaan jo ihan vauvaiästä lähtien. Badinter (1993) esittelee patriarkaalisen kulttuurin käyttämiä ”miehen muokkausmenetelmiä”. Näitä ovat poikien keskinäinen ”kaveeraus”, initiaatio eli siirtymäriitit sekä pedagoginen homoseksuaalisuus. (Badinter 1993, 104.)

4.1 Maskuliinisuus ja riitit

Tytön murrosiän initiaatio, kuukautisten alkaminen tapahtuu itsestään. Tytön ei tarvitse riistäytyä irti äidistään ja suorittaa ns. henkistä äidin murhaa kasvaakseen naiseksi. Uuden Guinean Barya -yhteisön pojan siirtymäriitti mieheksi kestää kokonaisen vuosikymmenen, vasta sitten pojan katsotaan olevan valmis kohtaamaan nainen kiinteän äiti-poikasuhteen jälkeen. Neljän seremoniavaiheen läpikäymisen jälkeen yhteisö tunnustaa pojan miehisen identiteetin. Siirtymävaiheissa poika erotetaan vanhemmistaan ja jätetään useiksi viikoiksi yksinäiseen paikkaan ilman ruokaa tai vaatteita. Miehuuskokeissa poika osoittaa kivun-sietokykynsä esimerkiksi kestäväällä ruoskintaa ja veitsellä viiltelyä:

”Fyysinen kipu ja yksinäisyyden tunne edustavat kohtaamista kuoleman kanssa merkiten siten lapsuuden eli äidin hoivissa vietetyn oppipoika-ajan loppua ja astumista miehisen kilpailun ja ristiriitojen maailmaan. Kehoon jäävät arvet ovat symbolisia näyttöjä tästä kertakaikkisesta muutoksesta, heimon miesten nähtäväksi ja tietoon.” (Badinter 1993, 110.)

Badinter (1993) pitää jopa näitä raakoja alkuasukasyhteisöjen riittejä vastauksena nyky-yhteiskunnan poikalasten riippuvuusongelmaan. Initiaatoriihtien tarkoituksenaahan on erottaa poika äidistään ja naisten maailmasta ja ”synnyttää” poika uudelleen. Miehenä. Alkuasukasheimojen riitteihin verrattuna oman kulttuurimme ikäsidonaiset initiaatiot tuntuvat vähintäänkin lempeiltä. Nykyisiä suomalaisia initiaatoriihtejä ovat rippikoulu, ar-

meija, valmistujaiset ja autokoulu. Erityisesti armeija on miehiä yhdistävä kokemus siinä missä synnytyskokemukset elävät naisten keskusteluissa naisia yhdistävänä kokemuksena.

Pojille kavereiden merkitys eli kaveeraus on entistä tärkeämpää miehisen identiteetin kehittämisen kannalta. Poissaolevan isän tarjoama kasvatus on korvattava jotenkin. Usein poikaporukoissa esimerkiksi jengeissä tai bändeissä isän korvaakin jokin vanhempi, poikien silmissä ryhmässä arvostettu jäsen *leaderi*, jota kunnioitetaan ja ihailaan. Amerikkalaisten isien huoleen poikiensa kohtalosta naisliikkeen vanavedessä perustuu mm. partioliikkeen perustaminen sekä joukkuelajien suosio. (Badinter 1993, 134.) Urheilu on maskuliinista. Tiihosen (1994, 229) mukaan: ”Oikea miehisuus on yhtä kuin oikea urheilullisuus. Urheilun periaatteet vastaavat hegemonisen maskuliinisuuden periaatteita.” Ovatko isät osaltaan vastanneet modernin maailman riittien puutteeseen kannustamalla ja tuemalla poikiensa erilaisiin urheilusuorituksiin?

Kaveerauksen käsite ja sen synty liittyvät yhteiskunnan muutokseen ja palkkatyöhön. Isä kuuluu julkisen työelämän pariin ja äiti taas kotiin. Teollistumisen myötä muuttuva arvomaailma on etäännyttänyt miestä kodista ja lapsista: ”Fyysisen voiman ja kunnian tilalle tulevat menestys, raha ja hyödyllinen työ, jotka kaikki tavallaan oikeuttavat isän loittone-
misen perheestä” (Badinter 1993, 129). Perheestä etäännyminen on vähentänyt isän valtaa perheen parissa, josta taas on seurannut kaksi vaihtoehtoista isäkuva: ”yhtäältä etäinen ja saavuttamaton, toisaalta miehisyytensä menettänyt ja halveksittu” (Badinter 1993, 130).

Samalla Antiikin Kreikasta lähtöisin oleva pedagogisen homoseksuaalisuuden käsite ei tarkoita pojan opettamista homoseksuaaliksi, vaan pojan muuttamista ja kasvattamista mieheksi miehen homoseksuaalista puolta korostaen. Samalla tavoin kuin äidin läheisyys on tärkeä tytön naisidentiteetin muodostumiselle, poika tarvitsee miehiä oman miehisen identiteettinsä muodostamiseksi. (Badinter 1993, 116-118.) Pedagogisen homoseksuaalisuuden juuret ovat kaukana antiikin Kreikassa. Siinä missä myöhemmin Euroopassa keskityttiin nimenomaan naisen ja nuoren neidon hyvyteen, kauneuteen ja moraaliin, ”klassisessa Kreikassa pohdittiin aktiivisesti poikaa: pojan herkkää kauneutta, ruumiillista kunniaa ja häneltä vaadittua viisautta ja oppia, joista tuli kiihkeän moraalisen huolen aihe” (Foucault 1998, 255). Homoseksuaalisuus oli niin arvostettua, että se jopa kiellettiin orjilta. Miestä ja maskuliinisuutta korostavassa kulttuurissa pidettiin poikia, jotka luonnostaan rakastavat miehiä, miehistä parhaina. Naisen velvollisuuksiin vaimona kuului ehdoton uskollisuus miehelle, lasten synnyttäminen ja taloudenhoito. Vaikka nainen olikin miehensä alainen, avioliitto vaikutti myös mieheen, jonka oli ”rajoitettava sukupuolivalintojaan,

koska hän käyttää valtaa ja hänen on osoitettava itsensä hallintaa tämän vallan käytössä” (Foucault 1998, 212-213).

Pedagogisessa homoseksuaalisuudessa fyysinen kontakti toiseen mieheen on vain siirtymä eli initiaatio mieheyteen ja heteroseksuaalisuuteen. Esimerkiksi kokeneempi, ohjattavaansa arvostetumpi ohjaaja mentor, siirtää omaa tietämystään ohjattavaansa. Pedagogisen homoseksuaalisuuden tavoitteena on aina opettaa pojalle miehen rooli sekä tehdä pojista miehiä, jotka voivat tarpeen tullen puolustaa ja huolehtia yhteisöään. (Badinter 1993, 120-126.)

4.2 Maskuliinisuus ja suomalaiset riitit

Suomi on ollut pitkään maatalousyhteiskunta verrattuna muihin Euroopan maihin. Toisen maailmansodan jälkeinen aika tehosti Suomenkin teollisuutta, käynnisti kokonaan uuden aikakauden. Vielä 1950 -luvulla 42 %:n suomalaisen elinkeinona oli maatalous (Waris 1974, 21). Pienissä tiloissa perheet tekivät yhteistyötä Heikki Waris (1974) toteaa vuoden 1969 tilanteesta seuraavaa:

”Näillä pienillä tiloilla, joitten yhteinen määrä on enemmän kuin kolmas osa kaikista viljelmistä, suorittaa useissa tapauksissa suurimman osa varsinaisesta maataloustyöstä vaimo lasten avustamana, sillä mies on suuren osan vuotta kotitilan ulkopuolella ansiotöissä, erityisesti metsätöissä. Vain kiireimpinä kesäaikana hän on sitten omalla tilallaan maatöissä, siis ikään kuin perheenpään – vaimon – avustavana perheenjäsenenä! Suomen pienviljelmävaltaisessa maataloudessa perhe on työyksikkö.” (Waris 1974, 22-23.)

Pienviljelijä pojat tuskin erikseen initiaatoriihtejä kaipasivat. He tekivät rinta rinnan työtä vanhempiensa kanssa, vapaata koulustakin saatiin tarvittaessa. Koulutusta ei aina maataloilla pidetty tärkeänä. Yhteinen tekeminen tilalla isän kanssa, isän ahkeruuden ja vahvuuden muistaminen tuli esille Isää etsimässä kirjoituskilpailun teksteissä. Kenties maatalousvaltaisessa Suomessa initiaatoriihti kesti koko pojan elämän. Ainakin maatilan pojat olivat ylpeitä omasta fyysisestä voimastaan, ja kirjoittajat muistivat loukkanneensa itseänsä koneiden kanssa työskennellessään. Metsätyöt eivät ole pikkupojalle turvallisin mahdollinen työmaa. Ehkäpä maatilan pojan lapsuudesta on löydettävissä alkuheimojen initiaatoriihteihin rinnastettavaa samankaltaisuutta?

Salervo (1998, 44-45) toteaa, että toteuttamalla perinteisiä sukupuolirooleja eli vanhentunutta manuaalia, mies jää ikään kuin tyhjän päälle, vaikka itse kuvittelisikin olevansa täysi mies. Aikamiespojalla, perinteisten miesarvojen toteuttajalla ei ole enää paikkaa kotona perheen parissa. Kaupungistumisen myötä perinteinen miehenroolin manuaali on repeytynyt. Läheisimmät miehen ystävät löytyvät ”eksyneiden metsästäjien” klubeilta tai treenisaleilta, joissa miehet toteuttavat kehollista, fyysistä maskuliinisuuttaan ilman todellisia tekoja.

Media, modernisaatio sekä naisten sijoittuminen julkisille areenoille vaikuttajiksi ja työelämään miesten rinnalla on muuttanut perhettä ja sen merkitystä. Mm. tietotekniikka, internet sekä erilaiset tietokonepelit ovat muuttaneet lapsuutta ja osaltaan kenties etäännyttäneet perheenjäseniä toisistaan. Todellisuutemme on muuttunut mediavälitteisemmäksi. Miesten mallien määrä on moninkertaistunut teknologian ja verkostoitumisen myötä. Lisäksi teollistumisen mukana yhä useampien vanhempien työsaika siirtyi kodin ulkopuolelle.

Kaupunkiympäristössä murrosikäiset aikuistuvatkin mm. julkisen sfäärin kautta. Aikuisuuden kynnyksiä ovat esimerkiksi ravintolaan pääseminen, vaikka sitten ala-ikäisenä. Alkoholinkäyttö koetaan miehisenä:

”Kertomuksessa alkoholinkäytön maailma kuvataan miehisenä: kaveriporukka koostuu ilmeisesti pojista ja heidät heittää ulos ravintolasta miespuolinen henkilökunnan edustaja. Keskeinen jännite rakentuu sen varaan, huomataanko poikien alaikäisyys heidän yrittäessään positoida itsensä aikuisiksi toimijoiksi...Menestymiset ja epäonnistumisen nuorten pyrkimyksissä päästä tiloihin joissa alkoholia tarjoillaan kuvataan usein intensiivisesti: näissä tarinoissa aikuisen positio voidaan saavuttaa tai menettää yhdessä hetkessä, kun monilla muilla elämänalueilla sen ansaitseminen on paljon hitaampaa ja työläämpää.” (Aapola 1999, 280.)

Ravintolaan sisäänpääsy ennen aikuisikää koetaan saavutukseksi. Aapolan (1999) mukaan murrosikäisten poikien tarinoissa miehekkyydellä tarkoitetaan fyysistä tai henkistä voimaa. Pojat kuvaavat teksteissä itseänsä erilaisten ongelmatilanteiden kautta, jotka he ratkaisevat sankarillisesti. Tunteiden ilmaiseminen on epämiehekästä, kun taas mielenmaltin ylläpitäminen ja rauhallisuus ovat miehekkäitä piirteitä. (Aapola 1999, 284.)

Helminen ja Hurrin (1983) mukaan suomalaiseen juomiseen kuuluvia piirteitä ovat humalahakuisuus, mitä miehekkäämpi mies sitä enemmän viinaa kestää. Humala ei ole hä-

vettävä asia, vaan se edustaa miehisessä maailmassa vapautta ja riippumattomuutta. Vapautta perheestä, työstä, arjesta sekä titteleistä. Täysin vapaa mies luopuu itsekontrollista. Toki kontrolli voidaan siirtää esimerkiksi vaimolle. Toisen kontrolli lisää vapauden tunnetta. Juominen on miestenkeskeinen juhla: ”Miesten juomarinki on ´pakolaisleiri´, jota yhdistää huonon omantunnon kirvoittama ilkikurinen huumori.” (Helminen & Hurri 1983, 47-49.) Kenties isiensä mallien mukaisesti murrosikäiset pojat etsivät vapautta ja riippumattomuutta ravintoloiden kautta. Julkista miestä edustava portsari, päästäessään pojan sisään ravintolan maailmaan, myöntää myös lipun aikuisten miesten maailmaan – miesporukkaan. Lehtonen (1995) puolestaan pysäyttää seismäisen krapulan avulla arjen saavuttamisen oravanpyörän. Krapula tavallansa antaa miehelle luvan viettää vapaa-aikaa muutoin kuin työn parissa. (Lehtonen 1995, 14-16.)

4.3 Perheellisen miehen riitit

Jokinen (2000, 69) lähestyy siirtymäriittejä miehuuskokeiden nimityksellä. Miehuuskokeissa mies joutuu sietämään joko henkistä tai fyysistä kipua. Miehuutta voi ansaita esimerkiksi vaarallisten harrasteiden kautta, seinäkiipeily lienee tästä yksi oiva esimerkki. Miehuuskokeista käyvät rankat harrastukset sekä hengenvaaralliset tempaukset. Jokisen (2000, 43) mukaan useiden miesten ja naisten mielestä on maskuliinista vaarantaa oma terveys ja ääritapauksessa henkikin oman päämäärän saavuttamiseksi. Riskinotto ja vaarojen voittaminen on miehekästä. Tunteiden ulkoistaminen tai kieltäminen on maskuliinista. Jokinen (2000) nimittää tätä itseensä kohdistuvaksi väkivallaksi, joka ilmenee omien sisäisten tunteiden tukahduttamisena:

”Sen sijaan, että mies kuuntelisi itseään, hän touhuaa kaikkialla ja hukkuu oman tekemisensä meluun. Jos mieheltä kysyy, miltä tuntuu, hän sanoo, että ´ihan ookoo´, ja sitten hän menee kapakkaan, juo päänsä täyteen...”(Jokinen 2000, 43.)

Naiset voivat osallistua miehuuskokeisiin, vaikka ne kuuluvat perinteisesti miesten maailmaan. Nainen ei voi miehuuskokeiden kautta osoittaa naiseuttaan, vaan ”Tytölle miehuuskoe on vapaaehtoinen lisä” (Jokinen 2000, 69).

Elokuvien sankarihahmojen suosio perustuu miehuuskokeiden suorittamiseen. Esimerkiksi Sylvester Stallone kiipeilee Giffhanger elokuvassa vuoristossa henkensä uhalla, koska haluaa pelastaa ystävänsä roistojen kynsistä. Elokuvien sankarihahmot, miehuuskokeiden suorittajat, toimivat pelastaakseen ystävänsä. Ainakaan näkyvästi sankareiden toi-

minnan takana ei ole itsekkyyks. Voisi kuvitella isyyden olevan mitä suurimmassa määrin miehuuskoe, vaikkei sitä sellaisena mielletäkään (Jokinen 2000, 69). Toisaalta Jokisen (2000, 70) mielestä isyydestä ”...on alkanut muotoutua riitti, jossa mies kasvaa täyteen aikuisuuteen ja on kykenevä huolehtimaan toisesta ihmisestä.”

Perheellisen miehen riitiksi on muodostunut lapsen syntymän juhlaksi vietettävät varpajaiset. Aurejärvi-Karjalainen (1999, 86) kuvailee nykyaikaisia varpajaisia miesten juhlaksi. Tyypillisesti varpajaisiin kuuluu alkoholi kapakkakerroksineen. Tuore isä irrottelee kavereidensa kanssa symbolisesti viimeisen kerran. Kokeneemmat isät voivat antaa tuoreelle isälle neuvoja ja joskus myös lahjojakin muistuttamaan tulevasta isyydestä. Tuoreen isän lahjapaketti saattaa sisältää vauvanhoito - ohjeita, vaippoja tai satukirjoja, yleensä lastenhoitoon liittyviä hyötyvälineitä. Juhlijalla on edessään vastuullisen isyyden aika: ”elämänmuutos huolettomasta nuorukaisesta vastuuntuntoiseksi isäksi on suurempi kuin avopuolisosta aviopuolisoksi. Tämä koskee ainakin esikoisen syntymää.” (Aurejärvi-Karjalainen 1999, 86.) Varttuneemmat ja kokeneemmat isät voivat viettää varpajaisia vaihtoehtoisesti vaikkapa juustonmaistajaisten tai fondyyillan merkeissä. (Aurejärvi-Karjalainen 1999, 86.)

Vielä 1800 -luvulla varpajaiset (käännös ruotsi ja tanska, barnatå) tai, kuten Itä - Suomessa rotinat (ven. rotiny = lapsivuode, synnytys) olivat pelkästään naisten juhla. Jos mies sattui tulemaan taloon, jossa oli vastasyntynyt, hän saattoi menettää hattunsa. Takaisin sen sai lahjoittamalla vastasyntyneelle rahaa. Vastasyntynyttä ja äitiä riensivät naapurien vaimot ja sukulaisnaiset tapaamaan mukansa kääröissä ruokaa ja lahjoja. Vastalahjaksi vieraille tarjottiin kahvia taikka viinaa. Vielä 1800 -luvulla vastasyntynyttä naista pidettiin saastaisena ennen ns. kirkkoon ottamista, joka suoritettiin yleensä kotona tai pappilassa. (Aurejärvi-Karjalainen 1999, 79; Talve 1990, 218-219). Käsitys vastasyntytäneen saastaisuudesta on peräisin Vanhasta Testamentista. Kuuden viikon jälkeen synnyttämisestä äidin piti mennä uhrilahjan kanssa puhdistautumaan. 1800 -luvulla vastasyntynyt ei saanut: ”Kättä antamalla tervehtiä, ei tarjota toiselle ruokaa eikä kahvia, ei käydä vieraisilla, ei näyttäytyä vieraille, eikä hänellä ollut aina lupa syödäkään muiden kanssa samassa pöydässä.” (Kuuliala 1960, Vuorelan 1990, 619 mukaan). 1900 -luvun alusta kirkkoon ottamisen tavasta luovuttiin. (Talve 1990, 219).

5 Hegemoninen maskuliinisuus

5.1 Sosiaalinen rakenne

Jotta hegemonista maskuliinisuutta olisi mahdollista ymmärtää sosiaalisena rakenteena, on ensiksikin tutustuttava siihen, mitä asioita sosiaalinen rakenne pitää sisällään. Ja toiseksi mistä sosiaalinen rakenne muodostuu. Sipilä (1994) määrittelee maskuliinisuutta seuraavasti :

”On tärkeää ymmärtää maskuliinisuus sosiaalisten suhteiden rakenteeksi, ei rooliksi...Keskeinen osa hegemonista maskuliinisuutta on heteroseksuaalisuus, jota valtio ja monet muut instituutiot tukevat konkreetein toimin. Hegemonia sisältää myös työnjaon, tehtävien nimeämisen miesten tai naisten työksi.” (Sipilä 1994, 20.)

Connellin (1987; 1995, 73) mukaan sosiaalisen rakenteen pohjalta syntyvät sukupuolten väliset suhteet. Työnjako on vain yksi kokonaisrakenteen osa eli alarakenne. Yksinkertaisimmillaan sosiaalinen rakenne ilmenee fyysisinä tosiasioina maailmasta. Tästä esimerkkinä yhteiskunnan instituutiot. Connell (1987) pitää rakenteellista teoriaa sukupuolesta tärkeänä, koska väittää sosiaalisen sukupuoliteorian muutoin toimivan autonomisesti. Riittävään sosiaaliseen sukupuoliteoriaan vaaditaan siis sosiaalisen *rakenteen* teoriaa. (Connell 1987, 91.) Sipilä (1994, 19) vahvistaa Connellin näkemystä: ”Mitä maskuliinisuudesta voi ymmärtää, jos ei tutki yhteiskunnallisia valtasuhteita ?” Instituutiot ovat osa niin yhteiskunnan valtasuhteita kuin sosiaalista rakennetta :

”Useimmissa tapauksissa sosiaalisten käytäntöjen rajoitteet toimivat monimutkaisen vallan vuorovaikutusten ja sosiaalisten instituutioiden järjestelmien kautta. Niinpä yritykset tulkita sosiaalista rakennetta aloitetaan yleensä instituutioiden analysoimisella” (Connell 1987, 92).

Connellin (1987, 95) mukaan siis sosiaalinen rakenne muodostuu yksilöiden ja ryhmien välisen toimintojen kautta. Rakenteessa on muutoksen mahdollisuus. Mutta vaikka näin on, sosiaaliset käytännöt eivät voi ”vapaasti virrata” pois vallitsevista olosuhteista. Historian muodostamat rajoitteet on aina huomioitava. Connell (1995) toteaa sivulla 72, että vaikka sosiaaliset käytännöt ovat luovia ja muuttuvia ne eivät ole *järjestymättömiä*.

Sosiaaliset käytännöt ilmentävät kahta universaalia hegemonisen maskuliinisuuden piirrettä: miesten valta-asemaa naisiin nähden ja heteroseksuaalisuuden ihannetta. Myös Hearn (1993) korostaa patriarkaatin merkitystä. Kirjassa ”Men in the Public Eye” hän kirjoittaa useista patriarkaateista: julkisista ja yksityisistä patriarkaateista. Julkisilla patriarkaateilla Hearn tarkoittaa miesten valtaa mm. talouselämässä sekä valtion hallinnossa, yksityistä patriarkaatti edustaa taas perhe.

Lehtosen (1995) mukaan miehet voivat kilpailla keskenään sekä toteuttaa maskuliinisuuttaan maskuliinisilla areenoilla. Julkisen työn maailma on kilpailun maailma, jossa emootiota ei sallita. Maskuliininen mies menestyy yksin, emootiot voivat aiheuttaa riippuvuutta. Toki rakkauttakin tarvitaan, mutta vain jos miehen kalenteri sen kestävä. Tosimies kilpailee ja pyrkii voittamaan vastuksen eli toiset miehet. Tosimies tekee uraa ja haluaa voittaa vallitsevan todellisuuden omalla tahdonvoimallaan. Naiset ja valta liittyvät yhteen, miehen tehtävänä on maskuliinisesti aktiivisena osapuolena iskeä ja voittaa itselleen nainen. Erityisesti vaikeasti tavoiteltavan ja muidenkin haluaman naisen voittaminen on todiste miehen maskuliinisuudesta.

Sipilän (1994) mukaan hegemonisen maskuliinisuuden ihanteen murtajia löytyy mm. intressien perheellistäjien sekä hyvän yhteiskunnan rakentajien joukosta. Hän (1994, 24) kiinnittää huomiota siihen, millaisen hinnan mies joutuu maksamaan menestyksestään. ”Valta on kilpailun ja taistelun tulos: sekin merkitsee henkilökohtaisia uhrauksia esimerkiksi ihmissuhteissa ja moraalisisessa minäkuvassa..” Keinänen (1998, 33) kuvailee menestystään seuraavasti: ”...Aluksi elämä oli yhtä juhlaa – isolla autolla ison miehen elkein, maanteiden aatelia. Juhlahumun hälvennettyä paljastui hikinen ja haiseva arki. Raakaa kilpailua, kamppailuja, juoruilua...Onneksi myös jossain määrin toveruutta ja aitoa toisesta välittämistä.”

Mutta maskuliinisuuksia ei rakenneta pelkästään valtasuhteiden kautta. Emotionaaliset suhteet ovat mukana maskuliinisuuksien rakentajina (Carrigan & Connell & Lee 1987, 90). Tärkein hegemonisen maskuliinisuuden ominaisuus on heteroseksuaalisuus, jota ylläpidetään esimerkiksi avioliittoinstituution kautta (Connell 1987, 186).

Connell (1987) siis tulkitsee sosiaalista todellisuutta nähden siinä yhden hegemonisen maskuliinisuuden, jolle muut maskuliinisuudet ja naiset ovat alistettuja. Sipilä (1994) puolestaan epäilee, voiko yleensä olla olemassa mitään universaalia hegemonista maskuliinisuutta. Maskuliinisuuden ideaali kun näyttäytyy eri tavoilla eri areenoilla. Esimerkiksi Suomessa hegemonisen maskuliinisuuden ideaali näyttäytyy erilaisena jalkapallojoukkueessa ja tieteellisessä konferenssissa. Joillakin areenoilla taloudellisella ja poliittisella

vallalla on statusta, joillakin taas ei. (Sipilä 1994, 28.) Connellin teoriaa mukaellen hege-
moninen maskuliinisuus voisi ilmetä jalkapallojoukkueessa siten, että homoseksuaalisilla
miehillä on ryhmässä vähemmän statusta ja valtaa verrattuna heteroseksuaalisiin miehiin.
Kaikki miehet eivät pääse nauttimaan hegemonian tuomista eduista:

”...monilla miehillä on hyviä syitä pitää etäisyyttä hegemoniseen maskuliinisuuteen.
He voivat puolustaa myös naisten intressejä ja ymmärtää niitä entistä paremmin muun
muassa siksi, että hegemoninen maskuliinisuus ei takaa jokaiselle miehelle suuren-
moisia etuoikeuksia. Silti en näe mitään syytä kiistää, etteikö miesten enemmistö yhä
yleisesti ottaen hyödy hegemonisesta maskuliinisuudesta.” (Sipilä 1994, 27.)

Connell (1987,104) kirjoittaa seuraavasti: ”Sosiaalinen teoria ei voi enää väistää sitä tosi-
asiaa, että kapitalistista järjestelmää johtavat suurimpina edunsaajina miehet”. 1970 -luvun
lopun ja 1980 -luvun feministisen ajattelun ongelmana Connell (1987) pitää taipumusta
nähdä naisten alisteisuus miehiin nähden vapaasti virtaavana ilmiönä. Kilpaa käydään siitä,
mistä miesten valta-asemaa johtuu. Selitykset liittyvät milloin evoluutioon, miesten fyysi-
seen vahvuuteen milloin taas perheeseen. Keskustelut miesvallasta ja miesten suuremman
vallan syistä kilpailevat keskenään, toinen toisiaan tönien. (Connell 1987, 95.)

5.2 Rakenteellinen valta

Connell (1987, 96 - 97) pilkkoo yhteiskunnan sosiaalisen käytännön kolmeen alarakentee-
seen eli rakenteellisiin malleihin ja analysoi sukupuolten välisten sosiaalisten käytäntöjen
näyttäytymistä rakenteissa. Rakenteita (Connell 1987) nimittää: työvoiman jakautumiseksi
(esim. kotityö, palkallinen työ, miesten/naisten työ) vallaksi (esim. virkavalta, kontrolli,
pakkovalta) sekä emotionaaliseksi suhteiksi (hetero -ja homoseksuaalisuuden suhde toi-
siinsa).

5.2.1 Työ

Connellin (1987, 99) mukaan työn sukupuolisella jakautumisella tarkoitetaan yksinkertai-
simmillaan sitä, että tietyn tyyppiset työt ohjautuvat tietyille ihmisryhmille. Työn suku-
puolinen jakautuminen rajoittaa ja ohjaa yhteiskunnan käytäntöjä. Sukupuoli vaikuttaa
esimerkiksi työnantajan tarjoamiin työtehtäviin. Naiselle tarjotaan työtä X , jos taas hakija
on mies, hänelle tarjotaan työtä Y. Töiden jakautuminen miesten ja naisten töihin on muo-

dostunut sosiaalisesti säännöksi. Joillakin aloilla ainoa vaatimus parempaan työhön on miessukupuoli. Esimerkiksi tietokonealalla enemmistö operaattoreista, myyntihenkilöistä sekä johtajista on miehiä.

Koulutus on mekanismi, jonka kautta työn sukupuolinen jakautuminen saa alkunsa. Pojat hakeutuvat miesten aloille, tytöt puolestaan naisten aloille. Niillä aloilla, joissa miehet ovat yleisesti naisia paremmin koulutettuja, oikean työntekijän valinta merkitsee normaalisti miehen valintaa työtehtävään. Sosiaalisen rakenteen vahvuus näkyy selkeästi, silloin kun sitä yritetään muuttaa. (Connell 1987, 100.) Meillä Suomessa naispresidentin valinta aiheutti vilkasta keskustelua. Sosiaaliseen käytäntöön tuli särö – presidentin virka on perinteisesti kuulunut miehelle.

Maskuliiniseen koodiin eli mieheyteen ei kuulu kotityö tai yleensäkin palkaton työ. Tämä näkyy esimerkiksi työttömien miesten haluttomuutena osallistua kotitehtäviin. Mies ei myöskään saisi olla taloudellisesti riippuvainen naisesta. (Connell 1987, 100.) Länsimaisen mieskulttuurin ideaaliin kuuluu se, että mies on perheen pääasiallinen elättäjä ”mies menestyy yhteiskunnallisesti ja taloudellisesti. Hän kykenee elättämään perheensä, ja hänellä on poliittista tai sosiaalista valtaa” (Jokinen 2000, 210). Jokisen määrittämää maskuliinisuuden ideaalia ylläpidetään yhteiskunnallisesti. Esimerkiksi miesvaltaisten alojen palkkaus on naisvaltaisia aloja parempi. (Connell 1987, 103.) Pääoma ja valta kasautuvat siis suurelta osin miehille, vaikka epätasaisesti miestenkin kesken.

Yleensä perheessä ei kyseenalaisteta sosiaalisia sääntöjä. Työn sukupuolisella jakautumiselle on vankka kulttuurinen tuki. Perheessä naisen palkka on usein ”ekstraa” perheen taloudelle ja kattaa naiselle kuuluvien tehtävien kustannukset. Kotitöissä mies taas toimii naisen auttajana. Naiset taas tukevat kotona mieselättäjyyden kulttuurista ideaalia arvostamalla miehen taloudellista tukea ja hyvää palkkaa; miehen suuri palkka vapauttaa miehen kotityöstä. Jos miehen palkka on matala, naiset helpommin vaativat miestä osallistumaan kotiaskareisiin. (Coltrane 1996, 95-100.)

Työelämässä taas mieheltä odotetaan täydellistä sitoutumista työhönsä. Maskuliinisuuden ideaalit kun osoittavat sosiaalisesti oikeita toimintatapoja. Perheelleen omistautunutta miestä pidetään helposti työhönsä sitoutumattomana (Coltrane 1996, 143). Jos mies valitsee työpaikkansa illanvieton sijaan perheen, tätä pidetään helposti epäsovivana. Eikö työ merkitsekään miehelle mitään, kysellään hiljaisesti. Miksiköhän juuri lasten kanssa vietetty aika on aina pois urasta? Huttusen (1999) mukaan työelämän sosiaaliset käytännöt eivät riittävästi tue aitoa isyyttä:

”Oiva esimerkki on työelämän isyysajattelu, jossa keskeisenä on vieläkin isyyden kieltäminen: ’hyvä jätkä’ työelämässä on mies, joka ei liikoja tuo esille isyyttään ja isänä olemistaan, eikä ainakaan anna sen häiritä työntekoa...kysymys on siitä, miten henkilökohtaisuus, yksityisyys ja aikuinen vastuullisuus läheisistään sivuutetaan yleisemmän ja abstraktimman edun nimissä.” (Huttunen 1999, 174.)

Connellin mukaan (1987) työelämän jakautuminen ilmentää hegemonista maskuliinisuutta, miesten keskinäisten liittojen ja solidaarisuuden merkitystä. Miesten käsissä on taloudellinen ja kulttuurinen valta ja tätä kautta myös määrittelyvalta. Lakien säätäjinä, koulutuksen suunnittelijoina sekä talouselämän johtohahmoina miehillä on mahdollisuus kollektiivisesti päättää, ettei esimerkiksi lastenhoito kuulu maskuliiniseen koodiin. Valta tuo mukanaan mahdollisuuden määrittellä omat intressinsä. Liittojen johtopaikoilla istuvat miehet. Työtaistelutilanteissa liiton johtomiehet ”jyräävät” naistyöntekijöiden vaatimukset yksinkertaisesti yhteisen, kollektiivisen käytännön mukaisesti, vaikenemalla. Hoiva kuuluu naisille, johtoasemat taas miehille. Johtotehtävien maskuliinisuutta kuvaavia fraaseja ovat esimerkiksi aggressiivinen markkinointi ja riskien hallinta. (Connell 1987, 100-106.)

Connell (1987) ei suinkaan pidä työnjakautumista absoluuttisena. Maataloudessa työ jaetaan ja naiset työskentelevät mm. myyntihenkilöinä, ohjelmoijina sekä opettajina. Vaikka hegemoninen maskuliinisuus näyttäytyykin taloudellisena ja kulttuurisena voimana, se ei toimi ilman vastustusta. Esimerkiksi yksinäiset äidit tiiviillä yhteistyöllään vastaavat miesten taloudelliseen ja kulttuuriseen valta-asemaan. Miesten keskinäinen solidaarisuus luo pohjaa myös naisten keskinäiselle solidaarisuudelle. (Connell 1987, 106.)

Esimerkki 1: Työelämän sukupuolisesta jakautumisesta ja hegemonisen maskuliinisuuden ilmenemisestä. Loponen (1998) kuvailee tanssitaideita naisvaltaisena alana. Naisvaltaisuus vaikuttaa tanssitaiteen arvostukseen. Tanssin status taidemuotona on matala, se näkyy tanssitaiteen vähäisenä taloudellisena tukena sekä vähäisinä katsojalukuina. Loponen kuvailee tanssitaideita feminiinisenä alana, joka osaltaan heijastaa yhteiskuntaa ja sen arvostuksia: ”..tanssissa ollaan tekemisissä luovan ja ei-rationaalisen ajattelun ja energian kanssa, mikä takia pitäisin tanssitaideita ehdottoman feminiinisenä. Niinpä tanssitaide on alistetussa asemassa feminiinisten asioiden tavoin.” (Loponen 1998, 26.) Lisäksi Loponen (1998) toteaa, että naisvaltaisilla aloilla toimivilla miehillä on erikoisasema. Tanssitaiteen piirissä miehet kohtaavat vähemmän kilpailua ja heidän on naisia helpompaa saavuttaa työssään statusta. Miesten on helpompi päästä johtopaikoille tai koreografeiksi. Sitä miksi näin on

Loponen (1998, 25) ei ryhdy arvailemaan vaan pohtii: ”Se voi johtua miesten kyvykkyydestä tai siitä, että miehet perinteisesti kuvitellaan kyvykkäämmiksi poliittisissa tehtävissä tai jostakin muusta.”

Uskonto on tärkeä hegemonian väline ja kirkko tyypillinen patriarkaalinen organisaatio. Hegemonista maskuliinisuutta ylläpidetään miesten välisten liittoutumien avulla. Liittoutumat voivat olla institutionalisoituneita, mutta myös erilaisia ei-julkisia miesten välisiä yhteisöjä. (Näre 1994, 134.) Kirkko on esimerkki institutionalisoituneesta miesten liitosta, jota naispappeus on ”säröttämässä”. Naispappeuskysymyksessä hegemoninen maskuliinisuus näyttäytyy selkeästi niin miesten kuin naistenkin vastustuksena naispappeutta kohtaan. Eivät toki kaikki miehet naispappeutta vastusta, mutta harva mies uskaltaa sitä julkisesti vielä kannattaakaan. Lehtonen (1995, 198) kylläkin ennustaa, että esimerkiksi naisten määrän kasvaessa politiikassa ”julkiset patriarkaaliset organisaatiot alkavat rapautua ja patriarkalaisuus toteutuu paradoksaalista kyllä kasvavassa määrin ei-julkisesti (saunaseuroissa, Leijonissa ja Rotareissa, seksiklubeilla jne.)”

Esimerkki 2: Kysymyksestä naisten soveliaisuudesta pappisvirkoihin on käyty keskustelua. Perinteisesti pappisvirat ovat kuuluneet miehille. Ajankohtaisohjelma pappiskysymyksestä viestitti kuvauskulman valinnalla hegemonisen maskuliinisuuden ideaalia. Papiksi opiskeleva mies perusteli naisen soveltumattomuutta pappisvirkaan sillä, ettei Raamattu tue naispappeutta. Miestä kuvattiin alhaaltapäin. Katsojalle jäi mielikuva suurikokoisesta miehestä, jota katsotaan ylöspäin. Myös tausta oli valittu kommentin mukaisesti, alttari ja risti olivat katsojan näkyvissä. Naispapin *vasta-argumentti* taas kuvattiin siten, että katsojalle jäi mielikuvat naisesta, jota katsotaan alaspäin. Hän nimittäin istui penkillä ja kuvauskulma oli ylhäältä.

5.2.2 Valta

Connellin (1987, 107 - 108) mukaan valta on miesten käsissä eli valta ja maskuliinisuus liittyvät läheisesti toisiinsa. Osa vallankäytöstä on helposti havaittavaa, osa peitellympää. Yksittäiset teot voivat ilmentää valtarakennetta epäsuoralla tavalla. Media esittelee raiskauksen yksilöön kohdistuvana väkivallantekona, vaikka teon takana piilee käsitys miehen ylivoimaisuudesta ja epätasa-arvosta miesten ja naisten välillä. Yksilöt mediaviestinnän takana ovat osa kollektiivista projektia, jossa miesten valtaa ylläpidetään (vrt. esim. 2). Normasmaa-Peltonen (1998) toteaa, että raiskauksen taustalla on olemassa hegemonisen

maskuliinisuuden ihanne, jota teolla ylläpidetään. Raiskaustapauksessa ilmenee miehen omistusoikeus naiseen nähden. Normasmaa-Peltonen (1998) toteaa, että usein raiskatun naisen *mies* kokee myös itsensä uhriksi, joka on menettänyt jotain: ”...*raiskaajamies* ja *raiskatun naisen mies* vievät huomion keskipisteen *maskuliinisen kädenväännön areenoille* joilla tapellaan siitä mitä toinen mies on vienyt toiselta” (Normasmaa-Peltonen 1998, 59).

Patriarkaatin ihanteeseen kuuluu naisen yksiavioisuus. Nainen on miehensä omaisuutta ja aviorikos sekä raiskaus loukkaavat miehen omistusoikeutta. Omistusoikeuden periaate aiheuttaa jännitystä miesten välisiin suhteisiin. Varkaalte, joka kajoaa toisen omaisuuteen, täytyy kostaa. (Connell 1987, 108.)

Mutta harvoin väkivalta näyttäytyy paljaana. Väkivallan avulla ylläpidetään hegeemonisen maskuliinisuuden ihannetta. Suora väkivalta, kuten aseella uhkailu, ei ole hegeemonista maskuliinisuutta. Laillisen ja organisoidun väkivallan avulla hegeemonista maskuliinisuutta kylläkin ylläpidetään. Ei ole sattumaa, että esimerkiksi poliisilaitoksen ja armeijan organisoitu ja legitimoitu väkivalta on lähes yksinomaan miesten käsissä: ”Silti `paljas voima` on harvinaista. Paljon useammin väkivalta ilmenee osana kokonaisuutta, joka myös sisältää instituutiot ja niiden organisoimistavat.” (Connell 1987, 107.)

Yritysten, talouselämän ja yliopistojen johdossa olevat miehet järjestävät asiat siten, että naisten on vaikeata ellei suorastaan mahdotonta päästä huippupaikoille. Miesten hallussa oleva organisoitu valta tarkoittaa käytännössä miesten määrittelyvaltaa. Instituutioissa viimekädessä miehet päättävät siitä, miten eri tilanteista keskustellaan ja mitä käsitteitä keskusteluissa käytetään. Miehet muokkaava ideat, ajatukset, suunnitelmat sanamuotoon ja määrittelevät moraalin. Lyhyesti sanottuna, miehet puolustavat hegeemoniaansa, joka on tärkeä sosiaalisen vallan osa. Sosiaalipolitiikka ja verotuskäytännöt puolustavat hegeemonista maskuliinisuutta tukemalla naisten riippuvuutta miehistä. (Connell 1987, 107-108.)

Esimerkki 3: Lasten yhteishuoltajuus merkitsee lasten vanhemmille yhtä suurta oikeutta päättää lasta koskevista asioista. Käytännössä kuitenkin yhteishuoltajuudella taataan ainoastaan, yleensä miehen, juridinen omistusoikeus lapseen ja tätä kautta mahdollisuus entisen perheensä kontrollointiin. Näin miehen omistusoikeus ja vaikutusvalta entisen vaimonsa elämään säilytetään vielä avioeron jälkeenkin. Ilman isän lupaa lapsi ei saa esimerkiksi matkustaa Suomen rajojen ulkopuolella, muuttamisesta puhumattakaan. Tämä ei voi olla vaikuttamatta käytännössä pääasiallisen lapsen huoltajan, yleensä äidin, elämään. Mikään

ei kuitenkaan velvoita isää esimerkiksi tapaamaan lastaan tai olemaan muutoinkaan kiinnostunut lasta koskevista asioista. Yhteishuoltajuus takaa tällaisessa tapauksessa ainoastaan isän omistusoikeuden ja kontrollimahdollisuuden entiseen perheeseensä, muttei velvoita muuhun kuin elatusmaksun maksamiseen. Silti yhteishuoltajuutta suositellaan *lapsen* parhaan takaamiseksi. Lisäksi yhteishuoltajuutta ei ole käytännössä mahdollista purkaa tai se on ainakin erittäin vaikeaa. Näin nainen riippuu ex -miehensä valtanarun päässä vuosikaudet vielä avioeron jälkeenkin.

Kulttuurisen kirjoitelman mukaisesti koti kuuluu naisen valta-alueeseen, julkinen valta ja edustaminen taas kuuluvat miehelle. Kulttuurista vallankäyttöä on naisten määrittely heikoiksi tai homoseksuaalit henkisesti sairaiksi. Hegemonian puolustaminen on oleellinen osa sosiaalista vallankäyttöä. (Connell 1987, 107.)

Perhe instituutiona on jäänyt toisarvoiseksi, eikä naisen suurempi valta kotona kaada patriarkaattia. Perhe instituutiona on jäänyt mieluummin periferiaan, eikä ole osa valtahierarkian ydinkokonaisuutta. Naiset ovat yleensä voittajia aviollisissa valta-taisteluissa, mutta nämä paikalliset voitot eivät kaada patriarkaattia. Makrotason periaatteista poikkeavat paikalliset käytännöt aiheuttavat kuitenkin yleistä jännitettä ja keskustelua. Pitemmällä aikajänteellä muutokset käytännöissä ovat mahdollisia. (Connell 1987, 111.) Esimerkiksi yhä useammat miehet viettävät isyyslomaansa. Kenties muutaman vuoden kuluttua isyysloman pitäminen on miehelle itsestänselvyys.

Mutta valta näyttäytyy eritavoin makro- ja mikrotasolla. Connell (1987) toteaa, ettei miesten arvovalta kata tasaisesti kaikkia sosiaalisen elämän alueita. Joissain olosuhteissa naisilla on miehiä enemmän arvovaltaa. Esimerkiksi koti on tyypillisesti feminiininen maailma. Tietyissä olosuhteissa taas miesten valta on hajanaista ja kiistanalaista. Kuitenkin voidaan tunnistaa sellainen instituutioiden kokonaisuus ja miljöö eli valta-rakenteen ydin, jossa miesten maskuliininen arvovalta on suhteellisen keskittynyttä. Toisarvoisemilla alueilla, jollaiseksi Connell (1987) määrittelee kodin, miesten valta on hajanaisempaa. Edistyneissä kapitalistisissa maissa vallan ytimen neljä osaa ovat suhteellisen selvästi erotettavissa: a) miesten valtahierarkia poliisivoimissa sekä armeijassa b) miesten valta raskasteollisuudessa, kuten teräs ja öljyteollisuudessa sekä valta korkean teknologian alueella (tietokoneet, ilmaliikenne) c) valtion valtakoneiston suunnittelu -ja kontrollivalta on pääosin miesten käsissä d) työväenluokkainen miljöö, jossa arvostetaan miehen fyysistä kestävyttä. Mies jaksaa toimia kuin ”kone”. (Connell 1987, 109.)

Kolme ensimmäistä ydintä ovat suhteellisen helposti ymmärrettävissä. Neljännellä tarkoitetaan sitä, kuinka maskuliinisuuteen liitetty fyysinen kovuus tukee valtahierarkiaa ja valtahierarkia taas tukee maskuliinisuuteen liitettävää kovuutta. Kovuus liitetään valtaan ja miesten maailmaan eli politiikkaan, teknologiaan, raskasteollisuuteen sekä valtioon. Valtio on esimerkki maskuliinisesta areenasta. Kohta d. siis liittyy kolmeen ensimmäiseen vallan ytimeen. Miesten liikkeet 1970 -luvuilla korostivat sitä, että harvat miehet ovat todellisuudessa kilpailunhaluisia, kovia ja dominoivia. Todelliset miehet eivät vastaa maskuliinisuudesta annettua kuvaa. (Connell 1987, 109.) Linnanvuoren ja Tiihosen toimittamassa tanen (tasa-arvoasiain neuvottelukunta 5/1998) julkaisussa *Itsestään puhuvat miehet*, miehet pohtivat omaa maskuliinisuuttaan mm. seuraavaan tapaan:

”Jossain vaiheessa olin alkanut tutustua sellaisiin miehiin, jotka eivät olleet niin mahdolloman miehekkäitä ja vahvoja ja päämäärähakuisia. Syntyi ajatus, että meitähän on aika paljon. Siis miehiä, jotka eivät oikein koe täyttävänsä miehen mittoja ja jotka eivät niistä mitoista kovin erityisesti edes perusta.” (Keinänen 1998, 33.)

Connellin (1987) mielestä siis miesten ei ole tarkoituskaan sopia patriarkaatin muodostamaan hegemoniseen maskuliinisuusihanteeseen. Selluloidisankarit, kuten Sylvester Stallone taikka John Wayne, ovat sankareina vastakohtia ns. normaalille miesmassalle. Miesten vallan ydinkokonaisuuden ja naisten alisteisuuden ylläpitäminen vaatii myös valtahierarkian ylläpitämistä miesten kesken. Esimerkiksi homoseksuaaleihin liitetään negatiivisia maskuliinisuuden symboleja. (Connell 1987, 110.) Valtahierarkian ylläpitämisessä vallitsee solidaarisuus miesten kesken. Valtarakenteissa suurin osa miehistä edustaa valkoihoista, heteroseksuaalista ja taloudellisesti hyvin toimeentulevaa miestä. Nainen valtarakenteissa on sukupuolensa edustajana edelleen poikkeus. Miesnainen. Vaikka esimerkiksi työläismies ja homoseksuaalimies ovat alisteisen maskuliniteetin edustajia, he voivat silti alistaa naisia. Badinter (1993) kirjassaan siteeraa homoseksuaalisuutta sanoin ”Saatan olla homo, mutta olen silti mies”

Connellin (1987) mukaan valtarakenne ei ole pelkästään olosuhde, vaan myös käytännön kohde. Informaatioyhteiskunnassa esim. medialla on kulttuurista valtaa maailmankuvan ja arvojen rakentajana. Yksilöt mediaviestinnän tuotannon takana eivät silti ole edunsaajia vaan osa kollektiivista projektia, jossa miesten valtaa ylläpidetään. (Connell 1987, 108.) Castellsin (1996) mukaan informaationaalisessa yhteiskunnassa yksilöt joutuvat mu-

kautumaan teknokapitalismin ehtoihin. Niin poliittinen kuin taloudellinenkin valta piilotetaan yksittäisen kansalaisen kokemusmaailmasta globaaleihin vaihdon verkkoihin:

”..nykyisessä maailmanmenossa taloudellista toimintaa ohjaavat globaaleiksi laajentuneet verkostot, jotka harjoittavat välineellistä vaihdantaa. Kyseessä ovat avoimet ja dynaamiset pääoman, johtamisen, asiantuntijuuden ja informaation verkostot, joiden ympärille informaationaalinen talous rakentuu.” (Castells 1996, 470-471, Anttiroikon 1999, 111 mukaan.)

Foucault (1977) toteaa, että emme saa ajatella vallan vaikutuksien olevan pelkästään negatiivisia ja rajoittavia. Itse asiassa valta tuottaa todellisuutta. Connellin (1987) mukaan tuo todellisuus on kylläkin miesten todellisuutta, miesten, jotka samanaikaisesti kontrolloivat, valikoivat sekä ohjaavat mm. mediaa ja diskurssien tuotantoa. Sipilä (1994, 27) tarjoaa oivan esimerkin siitä, kuinka tiedemaailmassa hegemonisen maskuliinisuuden ideaali näytetään: ”Niin feministinen tutkimus kuin kriittinen maskuliinisuuden tutkimuskin ovat yleisesti ottaen omia saarekkeitaan. Useimmat tutkijamiehet eivät arvosta feministisiä tekstejä eivätkä lue niitä kuin velvollisuudesta. Tästä voi kuka tahansa vakuuttua tutkimalla arvostettujen julkaisujen lähdeluetteloita.”

5.2.3 Emotionaaliset suhteet

Edellä esitetyt rakenteet omalta osin selittävät sukupuolten välisiä suhteita, mutta eräs jokapäiväinen tuttu rakenne vielä puuttuu. Nimittäin tavoissa, joilla rakennamme tunnesiteitä toisiimme ja hoidamme ihmissuhteitamme, on löydettävissä sosiaalista logiikkaa. Yleensä sukupuolista kiintymystä pidetään niin luonnollisena asiana, ettei sitä käsitetä lainkaan sosiaalisesti muodostetuksi. Esimerkiksi työvoiman jakautuminen tukee käsitystä naisten luonnollisesta toiveesta hoitaa lapsia. Työvoiman jakautuminen sukupuolten kesken puolestaan tukee kiintymyssuhteiden rakennetta (Connell 1987, 97, 245; Connell 1995, 74.)

Tunteet liittyvät kaikkiin ihmissuhteisiin ja ihmisten väliseen vuorovaikutukseen (cathesis, ”emotionaaliset suhteet”). Usein kiintymyksen tunteet ovat ambivalentteja, saatamme tuntea samanaikaisesti vihaa ja kiintymystä toista kohtaan. Näin on usein varsinkin läheisissä ihmissuhteissa. Sosiaalisesti kiintymyssuhteita rajoitetaan. Selvimmin tämä näkyy esimerkiksi lakeina inestistä ja raiskauksesta. Tietyn kaltaiset seksuaaliset suhteet kiellään siis lailla. Heteroseksuaalinen parisuhde on sosiaalinen ideaali, jota esimerkiksi avioliittoinstituutio tukee. Yksinkertaisesti ajatellaan, että nainen tarvitsee miehen ja miehellä

täytyy olla puoliso. Seksuaalinen erilaisuus luo parisuhteeseen romantiikkaa, mutta mies ja nainen eivät ole pelkästään erilaisia, vaan myös erityisesti epätasa-arvoisia. Nainen on sukupuoliobjekti ja yleisen katseen kohde tavalla, jota mies ei ole. Muoti, kosmetiikkateollisuus sekä massamedia osaltaan todistavat tätä. On olemassa materialistisia syitä siihen, miksi naiset ylläpitävät epätasa-arvoisia suhteita. Tuplastandardilla, joka sallii miehille muttei naisille useita samanaikaisia seksuaalisia suhteita, ei ole mitään tekemistä suuremman seksuaalisen halukkuuden kanssa. Kyse on miesten naisia suuremmasta vallasta. (Connell 1987, 113.)

Mahdollisesti emotionaaliset tunteemme ovat osin sosiaalisesti tuotettuja. Esimerkiksi Carl Jungin ehdotelman mukaisesti tukahdutamme ne tunteet, joita emme voi sosiaalisissa käytännöissä tuoda julki. Tästä on seurauksena, että tiedostamattomasta tulee tietoisien mielen ja julkisen elämän negatiivinen osa. (Connell 1987, 114.) Eli muodostaessamme suhteen meillä on psyykkisellä tasolla jo olemassa tietty tunteiden varjorakenne muistona tukahdutetuista tunteista. Avioparin julkisesti esitetyn kiintymyksen rinnalla elää usein parin yksityisyydessä vihamielisyyttä. Homoseksuaalit ovat usein epäilleet heihin kohdistuvan vihamielisyyden johtuvan juuri näistä tukahdutetuista tunteista. Kiintymyssuhteiden rakenne on siis monitasoinen.

5.3 Sosiaalinen käytäntö

”Hegemoninen maskuliinisuus rakennetaan aina suhteessa useisiin alisteisiin maskuliinisiin sekä naisiin. Vuorovaikutus eri maskuliinisuuden muotojen välillä on tärkeä osa patriarkaalista sosiaalista järjestelmää.” (Connell 1987, 183.) Tästä huolimatta on tärkeätä, ettei ajauduta pitämään maskuliinisuuksien eri muotoja typologioina (Connell 1995, 76). Connell (1987) määritteleeekin hegemonista maskuliinisuutta seuraavasti: ”Hegemoninen maskuliinisuus ei ole tietty määrätty luonnetyyppi, joka olisi aina ja kaikkialla sama. Se on ennemminkin maskuliinisuus, joka valtaa hegemonisen aseman vallitsevassa sukupuolijärjestelmässä. Hegemoninen asema on aina kiistanalainen”

5.3.1 Kollektiivisuus

Hegemoninen maskuliinisuus on osa kollektiivista käytäntöä eli ideologiaa, johon yksilöt soviaistetaan. Connell (1987) kirjoittaa, että usein nuoria naisia kehoitetaan näyttämään treffeillään yksinkertaisempina kuin todellisuudessa ovatkaan. Oman isäni sydämellinen kehoitus ”ole vain hiljaa ja hymyile” vastaa Connellin esimerkkiä. Lukuun ottamatta sitä tosiasiaa, että isän mahdottoman toivomuksen täyttäminen olisi kenties säästänyt minut

monilta harmeilta. Connell (1987) mieltää persoonallisuuden muodostuvan sosiaalisten käytäntöjen kautta, olemme sitä mitä teemme. Jokaisella on yksilöllinen elämänsa ja sitä kautta näkökulmansa maailmasta: ”persoonallisuus on tietystä näkökulmasta ymmärretty käytäntö, jota kutsun elämänsa historian perspektiiviksi” (Connell 1987, 220).

Kuitenkin Connell (1987) vakuuttaa, että ihmiset jakavat kollektiivisen käytännön. Koemme jakavamme samankaltaisia asioita toisten kanssa. Jotain samaa menneisyyksissämme ja jotain jaettua tulevaisuudessa. Suppealla tasolla jakaminen voi olla kahden yksilön välistä jakamista, kuten vaikkapa salaisessa rakkaussuhteessa. Eduskunnan käytännöt ovat esimerkki laajemmasta yhteisestä kokemusmaailmasta. Connell (1987) kärjittää kollektiivisen todellisuuden merkityksen väittämällä, ettei yksilöllisiä käytäntöjä itse asiassa ole olemassakaan. Psykologiassa tutkitut yksilöiden asenteet, piirteet taikka motiivit eivät ole erillisiä sosiaalisesta vuorovaikutuksesta. Kollektiivisesta eli yhteisestä todellisuudesta on olemassa erilaisia näkemyksiä, mutta nuo näkemykset eivät ole riippumattomia muista ihmisistä. ”Kasvamisemme yhteisöjen jäseniksi on ennen muuta sen kulttuurin merkityskarttojen oppimista, johon olemme sattuneet syntymään. Maailmaan heitettyinä me tuotamme kyllä merkityksiä, mutta merkitysten tuottajina olemme itsekkin merkitysten, sosiaalisten suhteiden, tottumusten – lyhyesti: kulttuurin tuottamia.” (Lehtonen 1996, 18.)

Hegemonisessa maskuliinisuudessa on kyse siitä, kuinka tietyt miesryhmittymät vaikuttavat valtaa ja hyvinvointia, ja miten he laillistavat sekä tuottavat sosiaalisia suhteita kehittämään dominoivuuttansa. Tämän takia kulttuurisesti ihannoitu hegemonisen maskuliinisuuden ideaali ei ole jokapojan ominaisuus. Hegemonisen maskuliinisuuden malli aktuaalisesti luonnehtii vain pientä osaa miehistä. Kollektiivinen ideaali ja todellinen elämä eivät vastaa toisiaan. Silti suuri osa miehistä pitää yllä hegemonista maskuliinisuutta. Tähän on useita syitä esimerkiksi fantasian tuoma mielihyvä ja alistettu asema työssä. (Carriganin & Connell & Lee 1987, 92) Connellin (1987) mukaan massamedian sisältö välittää hegemonisen maskuliinisuuden representaatiota. Median fantasiahahmojen ei tarvitsekaan vastata ”normaalimiestä”, mutta ne ylläpitävät saavuttamattomaa hegemonisen maskuliinisuuden ideaalia. Hegemonista maskuliinisuutta voivat ilmentää myös todelliset arkikatsojalle etäiset henkilöt, joihin on mahdollista liittää erilaisia mielikuvia. Hegemonisen maskuliinisuuden ei siis tarvitse kuvata vaikutusvaltaisten miesten ominaisuuksia, mutta hegemonisen maskuliinisuuden ”kupla” ylläpitää vaikutusvaltaisten miesten valtaa:

” Hegemonisen maskuliinisuuden julkikuva ei ole välttämättä sitä, mitä vaikutusvaltaiset miehet ovat, mutta se ylläpitää heidän valtaansa ja sitä suurin osa miehistä on

motivoitunut tukemaan...useimmat miehet hyötyvät naisten alisteisesta asemasta, ja hegemoninen maskuliinisuus on tämän aseman kulttuurinen ilmentymä." (Connell 1987, 185.)

5.3.2 Feminiinisyys

Naisilla ei ole miesten hegemonista maskuliinisuutta vastaavaa hegemonista feminiinisyttä. Tästä huolimatta on tunnistettavissa erilaisia feminiinisuuden muotoja. (Connell 1987, 183). Connell (1987, 183-184) määrittelee ”tehostetun feminiinisuuden” muotona, jossa naiset mukautuvat miesvaltaan ja toimivat sopeutumalla miesten mielenkiintojen ja halujen mukaisesti: Muissa feminiinisyksien muodoissa naiset esimerkiksi vastustavat patriarkaattia tai feminiinisuuden muodot määräytyvät monimutkaisten sopeutumisstrategioiden, vastustuksen ja yhteistyön yhdistelmistä. Jokinen (2000) toteaa suurimman osan naisista tukevan hegemonista maskuliinisuuden ideaalia. Käytännössä tämä tarkoittaa, että naiset omaksuvat ”tehostetun feminiinisuuden” periaatteen taikka valitsevat ”...jonkin muun hegemonista maskuliinisuutta tukevan feminiinisen position, kuten perinteisen äidin roolin”. Tätä kautta naiset saavuttavat valtaa ja suosiota. Kolmas feminiinisuuden muoto on hegemoniseen maskuliinisuuteen sopeutumaton feminiinisyys, jota toteuttavat esimerkiksi erilaiset naisliikkeet. (Jokinen 2000, 218-219.)

Jokisen (2000) mukaan suurin osa naisista siis tukee hegemoniaa ”tehostetun feminiinisuuden” periaatteiden mukaisesti. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että naiset odottavat myös ympäristönsä tukevan hegemonista maskuliinisuutta.

Connellin (1987,188) mukaan tehostettu feminiinisyys on julkista ja laajaa, ja siihen liitettävä sisältö liittyy pääosin joko naisen elämään kotona tai makuuhuoneessa. Julkisuus ja media saippuaopperoineen osaltansa tukevat hegemonista maskuliinisuutta.

Monet yleiset yksityiskohdat maskuliinisuudesta soveltuvat myös feminiinisuuden analysointiin laajalla tasolla (Connell 1987, 186). Uusia feminiinisyksien representaatiota siis syntyy ja toisia katoaa. Vaikka näin tapahtuukin, se ei välttämättä kerro, mitä naiset todellisessa elämässään toteuttavat. Maskuliinisuuden ja feminiinisuuden analysoinneissa on yhteneväisyyksiä, mutta myös ainakin yksi perusero. Feminiinisydet rakennetaan erilaisessa kontekstissa maskuliinisuuksiin verrattuna. Feminiinisyys ei takaa naisille samankaltaista liittoutuman pohjaa kuin hegemoninen maskuliinisuus miehille. Koska sosiaalinen valta on keskittynyt miehille naisille jää rajallisesti tilaa rakentaa institutionalisoituja valtasuhteita toisiin naisiin nähden. Toki feminiinisyksienkin joukossa on valtasuhteita, kuten äiti-tytär suhteessa. Institutionalisoitunutta valtahierarkiaa naisten kesken on ollut

olemassa tyttökouluissa. Feminiinisyyksien parissa dominoivuus on hiljaista. Maskuliinisuuksille tyypillinen väkivalta, valta, teknologia ja aggressiivisuus eivät esiinny feminiinisyyksien joukossa yhtä laajasti kuin maskuliinisuuksien joukossa. (Connell 1987, 187.)

Feminiinisyys on organisoitu sopeutumaan miesten valtaan. Vaikka hoivaavuus ja empatia ovatkin feminiininen voimanlähde, niillä ei silti onnistuta luomaan hegemonista asemaa muihin feminiinisyyksiin nähden. (Connell 1987, 188) Jokinen (2000) toteaaakin, että jos nainen haluaa poliittista tai taloudellista valtaa, hänen täytyy olla miehiä kovempi ja toisaalta ”Toisinaan maskuliininen instituutio tarvitsee feminiinistä ehostusta julkisuuskuvan muokkaamiseen” (Jokinen 2000, 219). Institutionalisoitunut maskuliininen valta jättää harvoille vaikuttajanaikaisille ainoastaan mahdollisuuden hegemonisen maskuliinisuuden arvomaailman jakamiseen miesnaisena.

5.3.3 Monet maskuliinisuudet

Hegemonisen maskuliinisuuden käsitteessä hegemonia tarkoittaa yhteiskunnassa saavutettua laajaa asemaa, jota ei saavuteta brutaalilla voimankäytöllä. Hegemonialla ei tarkoiteta täydellistä kulttuurista dominoivuutta, jossa muut vaihtoehdot hävitettäisiin. Hegemonialla tarkoitetaan ”sosiaalisissa peleissä” saavutettua asemaa, jossa eliminoinnin sijasta jotkut maskuliinisuudet ovat alisteisessa tai marginaalisessa asemassa. Saavutettu hegemoninen asema puolestaan perustuu mm. uskonnollisiin oppijärjestelmiin tai käytäntöihin, palkkarakenteisiin, hyvinvointi tai verotuspolitiikkaan. (Connell 1987, 184.)

Hegemonisen maskuliinisuuden kaksi tärkeintä piirrettä ovat valta ja heteroseksuaalisuus (Carrigan & Connell & Lee 1987, 93). Kaikista selkeimmin heteroseksuaalisuuden ideaali näyttäytyy homoseksuaalisten miesten ja heteroseksuaalisten miesten suhteessa. Homoseksuaalit ovat selkein sosiaalisen sukupuolihierarkian alisteinen maskuliinisuuksien ryhmä. Sosiaalisessa sukupuolihierarkiassa homoseksuaaleihin liitetään feminiinisiä ominaisuuksia, kuten passiivisuutta ja alistuneisuutta. Silti homoseksuaali on länsimaisessa hierarkiassa naista ylempänä: ”Saatan olla homo, mutta olen silti mies”. Siis käyttäytymistavat tai ominaisuudet, jotka mielletään miesten parissa voimattomuuteen (naismaisuuteen) tulkitaan ”homoudeksi”. (Carrigan & Connell & Lee 1987, 86.) Myös Aapolan (1999) väitöskirjassa käy ilmi, kuinka yleisesti murrosikäiset pojat käyttävät homo -nimitystä pilkkasanana keskuudessaan.

Homoseksuaalit eivät kuitenkaan ole ainoa alisteinen ryhmä maskuliinisuus hierarkiassa. (Connell 1995, 78-79.) Naismaisten ja homoseksuaalien lisäksi alisteisessa asemassa ovat työelämässä ammattitaidottomat miehet sekä ne, jotka eivät halua tai kykene ottamaan

osaa yhteisiin rituaaleihin. Alisteisuudesta huolimatta nämä miesryhmittymät voivat "nousta barrikadeille" naisia vastaan. (Carrigan & Connell & Lee 1987, 91.)

Hegemonisen maskuliinisuuden idean toteuttamisen kautta muiden maskuliinisuuksien kehittymistä kontrolloidaan. Tämä voi tapahtua esimerkiksi antamalla muille maskuliinisuuksien muodoille kulttuurillisia määritelmiä tai rajoittamalla ne esimerkiksi ghettoihin, yksityisyyteen tai tiedostamattomaan. Alisteinen maskuliinisuus voidaan huomioida myös miehenä olemisen vaihtoehtona. (Connell 1987, 183-186.)

Mutta dominoivan kulttuurin johtoasema eli hegemonia ei ole koskaan itsestään selvä. Se joutuu jatkuvasti puolustautumaan alisteisten kulttuurien haasteita vastaan. Olosuhteiden muuttuessa hegemoninen maskuliinisuus ei siis toimi automaattisesti. Oleellisinta on alistettujen ryhmien vastarinta, joka voi saada aikaan muutoksia valtasuhteissa. Naisliike 1960 -luvun lopulla ja homoseksuaalien vapausliikkeet ovat esimerkkejä ryhmittymistä, jotka ovat vaikuttaneet sosiaaliin valtasuhteisiin. (esim. Carrigan & Connell & Lee 1987, 98; Connell 1995, 76.) Sipilä (1994) ei ole taipuvainen uskomaan, että alisteisilla maskuliinisuuksilla riittäisi kapinapotentiaalia murtamaan hegemonista maskuliinisuutta. Yleensä yhteiskunnan alistetut suuntaavat aggressionsa ylempien sijasta alempiin. Alistetut maskuliinisuudet voivat kuitenkin asettua hegemonisen maskuliinisuuden haastajiksi: "On kuitenkin tärkeä nähdä, että jotkut alistetut maskuliinisuudet asettuvat hegemonisen maskuliinisuuden haastajiksi pyrkien luomaan kilpailevan maskuliinisen identiteetin." (Sipilä 1994, 21.)

Hegemonisen maskuliinisuuden eduista jäävät paitsi niin alisteiset maskuliinisuudet kuin maskuliinisuudet marginaalissa. "Marginalisoitumiseen vaikuttaa aina vallassa olevan hegemonisen maskuliinisuuden käskyvaltaan" (Connell 1995, 81). Rotu ja sosiaaliluokka vaikuttavat maskuliinisuuksien välisiin suhteisiin. Marginaaliryhmästä esimerkkinä Connell (1995) mainitsee mustat miehet. Urheilijoina mustat edustavat hegemonisen maskuliinisuuden ihannetta, fyysistä voimaa ja maskuliinista kovuutta. Mutta urheilussa menestyneiden mustien suosio ei tuo sosiaalista auktoriteettia mustille yleensä. (Connell 1995, 81.) Marginaaliin siirretyillä maskuliinisuuksilla ei ole todellista valtaa. He joko vastustavat vallitsevan hegemonisen maskuliinisuuden periaatteita tai kannattavat niitä vahvasti. Vallitsevat yhteiskunnalliset arvot, joita hegemoninen maskuliinisuus kannattaa, vaikuttaa siihen, ketkä joutuvat marginaaliin. Ympäristönsuojeluliikkeiden miehet ja moottoripyörä jengiläiset ovat esimerkkejä marginaalimaskuliinisuuksista. (Connell 1995)

6 Tutkimusongelmat ja tutkimuksen toteutus

6.1 Tutkimustehtävä

Pääajatuksenani oli tutkia, onko teoria osioissa käsittelemäni hegemoninen maskuliinisuus muuttumassa. Entä millaisena hegemoninen maskuliinisuus näyttäytyy perheelliselle miehelle? Hegemoninen maskuliinisuus on käsitteenä laaja. Laajaan pääongelmaan etsin vastauksia alaongelmien kautta. Laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä, että ”Tutkimussuunnitelmaa tai jopa tutkimusongelman asettelua saattaa joutua tarkistamaan ainestonkeruun kuluessa ja tutkielman kirjoittaminen voi vaatia palaamista alkuperäiseen aineistoon” (Eskola & Suoranta 1998, 16).

Tutkimuksen alussa rämmin lukemattomien kysymysten ”suossa”: Millaisia asioita miehet liittävät maskuliinisuuden ihanteeseen? Tiedostaako mies arkielämässä kirjallisuuden kuvaileman kollektiivisen maskuliinisuuden ihanteen vai onko tuo ihanne muuttumassa? Muuttaako isyys miehen käsitystä maskuliinisuudesta? Jos muuttaa niin näkyvätkö muutokset käytännön tasolla? Millä tavoin miehet arkielämässään toteuttavat ja ylläpitävät maskuliinisuuttaan? Tutkimusnäytteeni kiteytti alaongelmat seuraavasti:

Pääongelma:

Minkälainen on hegemonisen maskuliinisuuden ihanne perheellisen miehen näkökulmasta?

Alaongelmat:

1. Mitä ominaisuuksia mieheyteen liitetään?
2. Mitkä tekijät tukevat pojan kasvua ja kehitystä mieheksi?
3. Miten mies toteuttaa vanhemmuuttaan?
4. Miten ympäristö suhtautuu miehen koti-isyyteen tai yksinhuoltajuuteen?

6.2 Tutkimusaineiston kuvaus ja näytteen valinta

Alkuperäinen suunnitelmani oli hankkia empiirinen aineisto teemahaastattelujen avulla. Suunnitelmani vaihtui pohtiessani haastattelijan ja haastateltavan välisen interaktion merkitystä. Siis suurin syy valmiin aineiston valinnassa oli tavoitteeni minimoida, ainakin vielä tässä tutkimuksen vaiheessa, oman sukupuoleni vaikutus aineistonhankintatilanteessa. Sukupuoleni edustajana olen mitä todennäköisimmin sosiaalistunut naisille sopiviin käyttäytymismalleihin, joita vaistonvaraisesti noudatan. (Alasuutari 1994, 124.) Alasuutari

(1994) vahvistaa kollektiivista käsitystä maskuliinisesta koodista seuraavasti: ”Voisi olettaa että mies välttää tyyppillisesti tilanteita, joissa puhe menee liian vakaville ja henkilökohtaisille alueille” (Alasuutari 1994, 124).

Muistelukertomuksien etuna on se, että kirjoittaja itse päättää, mistä kertoo ja millä tavoin kuvailee kokemuksiansa. Kirjoittaja myös valikoi, mitä asioita haluaa tuoda tekstisensä esille. Samoin kuin elämänkerroissa, muistelukertomuksissa kirjoittaja kertoo elämästään subjektiivisen tulkintansa ja samalla tuo esille kokemuksia ja tuntemuksia, joilla on ollut merkitystä. (Lehtonen 1996, 16.) Eskola ja Suoranta (1998, 123) toteavat ”että niistä näkyy välittömästi miten ihmiset itse sanovat kokevansa elämänsä, sen kolhut ja ongelmat, ilman mitään muiden tekemiä kirjallisia tulkintoja tai haastattelijan ja haastateltavan interaktiota.”

Aapola (1999) pohtii muistitutkimuksen problematiikkaa toteamalla, että muistitutkimuksessa muistot eivät ole ”tuoreita”, vaan kirjoittajan elämäntilanteen, elämäkokemuksen ja kulttuurin värittämiä. Kaikki nämä vaikuttavat siihen millaisia merkityksiä kirjoittaja kokemuksillaan antaa. Tutkimukselle on oleellista kuitenkin se, miten kirjoittaja muistaa, valikoi ja värittää muistojansa. Yksilö on kirjoittaessaan aktiivisesti valikoiva subjekti.

Tutkimusnäytteeni tekstit valitsin Isää etsimässä kilpailun tuloksena saadusta aineistosta. Kilpailun järjestivät (16.03.1999 - 31.3.1999) isätoimikunnan aloitteesta sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, Suomalaisen kirjallisuuden seura/ kansanrunousarkisto ja Svenska litteraturställskapet i Finland/ Folkkultursarkivet. Kilpailu päättyi elokuun 1999 lopulla ja se oli suunnattu erityisesti isille ja isoisille. Nimellensä vastanneista osanottajista oli naisia 284 ja miehiä 224. Kilpailun tuloksena syntyi aineistoa kaikkiaan 560 kappaletta, joka merkitsee paperitulosteina miltei viittätuhatta liuskaa aineistoa esimerkiksi tutkimus- ja kehittämishankkeita varten.

Monipuolinen aineisto koostui enimmäkseen muistelukertomuksista. Mukana oli myös päiväkirjoitteita, kirjeitä, sarjakuvia, valokuvia, runoja sekä piirroksia. Vastaajien ikäjakauma oli laaja. Aineistossa olivat edustettuina kaikki ikäpolvet vuosisadan alusta syntyneistä 1980 -luvun alkupuolella syntyneisiin. Tosin valtaosassa kilpailuvastauksista muisteltiin sota-aikaa tai sitten sodanjälkeistä elämää. Kuten sitä miten sota vaikutti perheiden ja isän asemaan.

Nyky aikaan sijoittuvat kirjoitukset sisältävät pohdintaa nykyisestä kasvatuksesta sekä isän merkityksestä perheessä. Teksteistä löytyy nykyperheen arkeen liittyvien käytäntöjen ja ongelmien kuvausta. Tutkimustehtäväni kannalta oli valitettavaa, että oman isyyden

pohdinta oli vähäistä. Oma isyys oli pohdinnan kohteena pääasiallisesti koti-isien teksteissä.

Osan teksteistä sain luettavaksi filmikorttien muodossa Jyväskylän yliopiston kirjastoon marraskuussa 2000 ja loput seuraavan vuoden (2001) maaliskuussa. Halusin aineistooni tekstejä, joissa olisi mahdollisimman paljon kirjoittajan omaa pohdintaa maskuliinisuudesta ja isyydestä. Ennen aineistoon tutustumista olin päättänyt kriteerit, joiden mukaan valikoisin tutkimusnäytteeni laajasta aineistosta.

Ensimmäisenä kriteerinäni oli, että aineistoni kirjoittajien tulee olla miehiä. Tämä karsi tutkimusaineistosta yli puolet, koska kilpailuun osallistujista oli yli puolet naisia. Toisena kriteerinä oli ikä. Tutkimustehtäväni oli selvittää onko kollektiivinen käsitys hegemonisesta maskuliinisuudesta muuttumassa ja tiedostavatko miehet hegemonisen maskuliinisuuden koodin. Halusin näytteeseeni 20-45 -vuotiaiden isien tekstejä, enkä muistelmia sota ajoista tai sodanvaikutuksesta isyyteen, koska tutkimustehtäväni tarkoituksena oli selvittää onko kollektiivinen käsitys maskuliinisuuden ideaalista muuttunut. Kolmanneksi halusin vastauksen kysymykseen muuttaako isyys miehen käsitystä hegemonisesta maskuliinisuudesta. Tähän tarkoitukseen valikoin harkinnanvaraisesti kaksi nuoren miehen tekstiä, joissa pohditaan isä-poika suhdetta. Tässä kohdin valitsin alkuperäiskriteereistäni poiketen lopulliseen tutkimusaineistoon 17 -vuotiaan, kirjailijan ammatista haaveilevan nuoren miehen tekstin.

Olin huolestunut aineistoni riittävydestä, joten otin mukaan vielä yhden yksinhuoltajaisän tekstin. Tämä teksti oli muistelukerrontaa ajalta, jolloin kirjoittaja jäi yksin kahden tyttölapsensa yksinhuoltajaksi. Mielestäni kirjoittajan kokemukset ympäristön suhtautumisesta kuvastivat kollektiivista käsitystä hegemonisesta maskuliinisuudesta, koska hän kuvasi mielestäni hyvin isän ja pojan välistä suhdetta sekä isän merkitystä pojalle ensimmäisenä miehenmallina. Valitsin vielä lisäksi, traditionaalista isää kuvaavia tekstejä kaksi kappaletta. Ajattelin mahdollisuutta verrata nyky-isiä traditionaalisina pidettyihin isiin. Tosin lopullisessa tutkimusaineiston analyysissä en toteuttanut tätä.

Ennen aineiston analyysiä käytössäni oli kaksikymmentä tekstiä, joista karsiutui puolet. Traditionaalista isyyttä kuvaavat tekstit jätin analyysistä pois. Seuraavassa tutkimusaineistosta lyhyt kuvaus ja perustelut tutkimusnäytteiden valinnoille. Kaikista teksteistä kirjoittajan ikä tai ammatti eivät selvinneet, tosin ikä se oli usein pääteltävissä tekstin sisällöistä. Kontekstisidonnaisuus eli tutkittavien elämäntilanteet tulevat tarkemmin esille varsinaisissa tuloksissa.

1. Toni on yhden lapsen isä ja ollut lapsen kanssa koti-isänä puoli vuotta vaimon käydessä töissä. Teksti on nimetty Koti-isän hengissä selviytymisoppaaksi. Valikoin tekstin, koska siinä kuvailtiin ympäristön ja läheisten suhtautumista siihen, että isä jääkin kotiin pienen lapsen kanssa. Tekstistä ilmeni myös työpaikan suhtautumistavasta asiaan.
2. Seppo on 35 -vuotias yhden poikalapsen isä. Sepon tekstissä oli pohdintaa niin miehisyydestä kuin isyydestäkin. Sepolla itsellä ei ole ollut lapsuudessaan läsnäolevaa isää, hän on elänyt lapsuutensa naisten kesellä. Poikalapsen synnyttyä Seppo alkoi pohtimaan millainen kasvatus pojalle olisi hyvä. Seppo alkoi pohdintansa miettimällä sitä, mitä on miehisuus. Sepon mukaan ”Mielestäni isyys asuu miehuudessa. Ennen kuin vastaa kysymykseen, mitä on isyys, pitää vastata kysymykseen, mikä on mies...”
3. Jari 32 -vuotias nuoriso-ohjaaja ja poikalapsen isä. Tekstin nimi: ”Missä isi on?” kuvailee muistelukerrontaa. Jari on viettänyt isättömän lapsuuden ja oman pojan syntymä palauttaa lapsuuden muistoja mieleen. Oman isän korvasivat Jarin lapsuudessa suvun miehet, varsinkin eno oli ollut Jarille tärkeä. Jari muistelee kertomuksessaan yhteisiä hetkiä suvun miesten kanssa ja pohtii arkeansa lapsen ja vaimon kanssa.
4. Veikko 39 -vuotias kahden poikalapsen isä. Ammatiltaan hän on lehdenjakaja sekä tekee erilaisia viestinnän töitä. Veikko on hoitanut kotona kumpaakin lasta puolitoista vuotta. Veikko on jakanut lastenhoitovastuuta vaimonsa kanssa. Vaimo vastaa suurimmasta osasta perheen tuloista. Tekstissä Veikko pohtii isyyttään ja muistelee omaa lapsuuttaan sekä suhdettansa isäänsä. Veikolle suvun miesten historia on lisännyt itse-tuntemusta.
5. Esko 39 -vuotias yo -merkonomi ja poika sekä tyttölapsen isä. Esko on jäänyt hoitamaan kotiin kahta alle kolmivuotiasta lastaan. Vaimolla on virka ja Eskolla on pätkätöitä. Esko miettii tekstissään isän merkitystä ja isän tehtäviä perheessä. Esko pohtii sitä, millaiselta koti-isänä oleminen tuntuu ja kertoo ympäristön suhtautumisesta itseensä.
6. Jussi on kahden tyttären yksinhuoltajaisä. Jussi muistelee, kuinka kymmenen vuotta sitten jäi avioeron jälkeen kahden tyttölapsen yksinhuoltajaisäksi. Nuorempi tytöistä oli tuolloin 4 -vuotias ja vanhempi 9 -vuotias. Nyt tyttäret ovat nuoria naisia ja Jussi asuu

edelleen tyttäriensä kanssa. Jussi on seurustellut vuosia, mutta ei asunut kenenkään kanssa. Jussi kuvasi tekstissään elämäänsä yksinhuoltajana. Miten mieskaverit ja naapurin suhtautuivat miehen yksinhuoltajuuteen? Jussi toteaa esimerkiksi ”Nopeasti tajusin, että ikäiseni tai nuoremmat miehet eivät todella osanneet ajatella asemaani ja että oli parempi olla puhumatta lapsistaan, heille niin vieraasta asiasta”

7. Arto on 28 -vuotias kirvesmies sekä tekniikan opiskelija. Arton tekstin valikoin tutkimusaineistooni, koska Arto muisteli kertomuksessaan lapsuuttaan ja erittäin lämmintä suhdettaan isää. Ensin valikoin tekstin iän takia, nuorten miesten tekstejä ei ollut koko laajasta aineistosta helppo löytää. Arto tekstissään pohtii, millainen miehen malli isä hänelle on ollut. Artolla oli ollut lapsuudessaan hyvin läsnäoleva isä, jonka kanssa yhdessä tehtiin maatilalla kotitöitä. Arto pohtii kirjoitelmassaan läheisen isä suhteen merkitystä omaan aikuisuuteensa.
8. Janne on 17 -vuotias kirjailijan ammatista haaveileva opiskelija. Janne pohtii Arton tavoin suhdettaan isäänsä. Päinvastoin kuin Artolla, Jannella puolestaan on ollut hyvin etäinen suhde isäänsä. Janne pohtii tekstissään isä suhdettaan ja sen merkitystä. Jannen ja Arton tekstit valitsin `rinnakkain`. Tutkimusaineiston teksteistä nousi teema miehen mallin merkityksestä. Artolla ja Jannella on ollut hyvin erilaiset suhteet isiinsä. Nämä tekstit nostivat esille kysymyksen: Millainen on se hyvä miehen malli, jonka puutteesta isät teksteissä olivat huolissaan ?
9. Aarne on 36 -vuotias yrittäjä ja kolmen lapsen isä. Aarnen oma isä on hoitanut Aarnea lapsuudessa. Aarne muistelee oman isänsä tapoja toteuttaa vanhemmuuttaan ja peilaa muistojansa omaan isyyteensä. Aarne pohtii, mitä isyys on hänelle merkinnyt. Tekstissä Aarne kertoo, millä tavoin viettää aikaa lastensa kanssa ja millä tavoin vaimo puolestaan seurustelee lasten kanssa. Aarne miettii myös oman isänsä vaikutusta nykyhetkeen ja sitä miten isyys on muuttanut omaa suhdetta isään.
10. Mikko on kuvauksensa mukaan ”vähän alle kolmekymppisenä jonkin sortin teatterin tekijänä.” Mikon tekstin valikoin, koska Mikko tekstissä kuvailtiin maskuliinisuutta sekä niitä asioita, jotka Mikon mielestä yhdistivät ja erottivat Mikkoa omasta isästään. Mikon tekstissä oli pohdiskelua, joka vaikutti valintaan.

6.3 Tutkimusmenetelmä

Tutkimukseni on kvalitatiivista tutkimusta ja olen toteuttanut sen fenomenologisella tutkimusotteella. Teoriaosasta syntyneisiin kysymyksiin lähdin etsimään vastauksia empiirisestä aineistosta. Tutkimukseni on siis pitkälti teoriaa testaavaa. Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan ”Yleisestä teoriasta johdetaan deduktiivisesti yksittäisiä ongelmia ja empiirian avulla hankitaan vastaukset näihin kysymyksiin. Vastausten perusteella voidaan jälleen palata lähtöruutuun, katsoa saiko teoria tukea vaiko ei.” (Eskola & Suoranta 1998, 81)

Tavoitteeni oli toteuttaa tutkimusnäytteen analyysi korostamalla tutkittavien kokemuksia ja heidän niille antamia merkityksiä. Tämän vuoksi fenomenologinen tutkimusote oli mielestäni käyttökelpoisin. Fenomenologisessa tutkimusotteessa ollaan kiinnostuneita tavoista, joilla ihmiset jäsentävät ulkomaailmaa. Husserlin mielestä fenomenologian tulisi tavoitella ehdottoman varmaa tietoa, jossa tutkijan tulisi hylätä ennako-odotukset ja teoriat. Olennaisen löytäminen on tieteen tehtävä. Fenomenologian tulisi päästä tieteen taakse tutkimaan tiedettä edeltävää käytännön maailmaa. (Lehtovaara 1995.)

Husserlin mukaan luonnollinen asenne estää meitä ihmettelemästä ja huomaamasta arkipäivän ilmiöitä. Luonnolliset asenteet syntyvät ns. maailmassa kasvamisen tuloksena. Aikuisuudessa menetämme lapsenomaisen ennakkoluulottomuuden ja kyvyn havaita todellisuutta, josta tulee aikuisuudessa tottumus. Tätä itsestään selvää maailmaa kutsutaan fenomenologiassa elämismaailmaksi. Fenomenologiassa pyrkimyksenä on irtautua luonnollisesta asenteesta reduktion avulla. Reduktion tavoitteena puolestaan on pyrkiä kohtamaan asiat, kuten kohtaisi ne ensimmäistä kertaa elämässään. Reduktio tapahtuu käytännössä sulkeistamisen avulla. (Husserl 1995, Lehtovaara 1995.)

Sulkeistamisella tarkoitetaan tutkijan pyrkimystä tunnistaa ihmiskäsityksensä sekä ennakkokäsityksensä tutkittavasta aiheesta. Fenomenologian tavoite on siis pyrkiä tutkimaan ilmiötä kokijan näkökulmasta ”ainakin siten, että tutkija muistaa tehdä eron omien intentioidensa ja tutkittavan kokemuksen välillä” (Kiviranta 1995, 92.) Lehtovaaran (1995) mukaan ”Maailma tavoitetaan aina jo jonakin, niin arkikokemuksessa kuin tieteellisessäkin havaitsemisessa. Tästä syystä fenomenologit katsovat, että tutkijan on välttämätöntä pyrkiä kuvaamaan sitä tapaa, jolla jokin hänelle näyttäytyy, on hänelle olemassa...Se tapa, jolla ´tiedän´ kohteet, se miten ne ovat minun esiyymmärryksessäni olemassa, on syytä tehdä tietoiseksi. Olennaista on ymmärtää ja ottaa täysimääräisesti huomioon, että tutkimukseni kohteet ovat minulle myös muuta kuin teoriaa” (Lehtovaara 1995, 78).

Tutkimukseni tavoite ohjasi tutkimusotevalintaani. Hegemoninen maskuliinisuus on laaja ilmiö ja fenomenologian pyrkimys on ymmärtää merkityksiä ”etsimällä ilmiön yleisiä ja toisaalta ainutkertaisia sisältöjä” (Perttula 1995,53). Kiviranta (1995) toteaa että ”Tutkimuksen tavoitteet ja sen sisäinen luonne vaikuttavat suoraan käytettäviin metodeihin ja tutkimusaineiston analyysitapoihin.” (Kiviranta 1995,93). Vaihtoehtoisena tutkimusotteena harkitsin diskurssianalyysiä, mutta diskurssianalyysi ei mielestäni sopinut muistelukerronta tyyppisen aineiston analyysitavaksi yhtä hyvin kuin fenomenologia. Lehtovaara (1995) tiivistää fenomenologian ja diskurssianalyysin eron yhteen lauseeseen ”Fenomenologian ja diskurssianalyysin ero voidaan pelkistää myös siten, että diskurssianalyysin kohteena on kieli, fenomenologiaa ei kiinnosta pelkästään kieli, vaan elämä.” (Lehtovaara 1995, 85).

Perttulan (1995) mukaan ihmistutkimuksessa on tärkein tiedonlähde luonnollisesti tutkimuskohde kokemuksineen. Tärkeää on se, mitä tutkimuskohde kokee ja merkitykset, jotka tutkimuskohde antaa kokemuksilleen. Vaikka ihmisten kokemukset ovat yksilöllisiä, fenomenologian yhtenä lähtöoletuksena on oletamus ihmisten tajunnan yhteisestä perusrakenteesta. Ihmisten kokemuksille antavat samankaltaisuutta esimerkiksi kulttuuriset tavat ja sukupuoli. (Perttula 1995) Edelleen Perttulan (1995) mukaan fenomenologisen psykologian analyysimenetelmä soveltuu kaikille tieteenaloille, joissa tavoitellaan ihmisten elämäntilanteeseen liittämiä merkityksenantoja. Kasvatustiede on tieteenala, jossa tutkitaan ihmistä kokemuksineen. (Perttula 1995, johdanto) Myös Grönfors (1982) vahvistaa yksilön kokemusten merkitystä tutkimuksessa todeten, että ”...lopulta kaikki tieto perustuu kokemukseen, jonka valossa objektit esitetään (Grönfors 1982, 21).

Laadullisen aineiston käsittely -ja analyysitavan määrää lopulta tutkimuskohde. Kvalitatiiviseen tutkimukseen ei ole olemassa mitään yleisiä ohjeita. Aineiston analyysissä olen soveltanut Giorgin menetelmää. Lopullinen menetelmä muotoutuu tutkimuksen edetessä.

Giorgin menetelmä on fenomenologisen psykologian menetelmä, jonka tavoitteena on tutkimuksessa saavuttaa puolueettoman tarkkailijan näkökulma. Puolueettoman tarkkailijan näkökulman saavuttaminen edellyttää tutkijan mahdollisimman tarkkaa omien uskomusten, tuntemusten ja mieltymysten tunnistamista. Giorgin menetelmän avulla on tarkoitus etsiä tutkimusnäytteestä ”...yksilöllisten kokemusmaailmojen mahdollisia yhteisiä sisältöjä. Tämä luonnollisesti edellyttää sitä, että sekä tutkija että tutkittavat elävät kulttuurissa, jonka sosiaaliset toimintamallit ja merkitykset ovat molemmille tuttuja.” (Kiviranta

1995, 95.) Amadeo Giorgi erottelee fenomenologisen psykologian analyysistä neljä päävaihetta. (Amadeo Giorgi 1988, Kivirannan 1995, 95 mukaan)

1. Empiirisen aineiston huolellinen lukeminen ja yleiskäsityksen muodostaminen aineistosta. Teoriahakuista lähestymistapaa aineistoon vältetään.
2. Esiin nouseviin merkitysyksiköihin keskittyminen. Merkitysyksiköitä ovat kaikki ilmiöt, jotka tuovat esille jotain olennaista tutkittavan ilmiön kannalta. Teoriaan perustuvaa analyysiä on tässä vaiheessa vältettävä, jottei kavennettaisi sisältöaluetta liiaksi eikä kavennettaisi kokemusten alkuperäisyyttä. Merkitysyksiköiden tunnistamisessa ohjaavat tutkimuksen teemat sekä tutkimukset intressit.
3. Merkitysyksiköt ”käännetään” tiivistelmiksi. Apuna käytetään tutkijan reflektiota ja mielikuvia. Aineistoa lähestyttäessä on kuitenkin muistettava, että tutkijan on pyrittävä säilyttämään ilmiö juuri sellaisena kuin tutkittavat sen kokevat.
4. Yksityiskohtaisista rakenteista pyritään löytämään peitetysti olemassa olevia yleistyksiä

Tutkija tuo tutkimukseensa aina mukaan oman ihmiskäsityksensä, uskomuksensa maailmasta ja elämästä. Perttulan (1995) mukaan lukijan tietoisuus tutkijan käsityksistä auttaa lukijaa suhteuttamaan tutkimustulokset. Reflektio on tärkeätä myös tutkimuksen luotettavuuden kannalta. Objektivisen tutkimuksen tekeminen lienee mahdotonta siinä mielessä, että tutkijan maailma on myös sosiaalisesti muodostunut. Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan tutkija voi pyrkiä tiedostamaan omia ennakkoluulojaan ja asenteitaan (Eskola & Suoranta 1998, 17).

6.5 Tutkimuksen kulku

Aineistoni analyysin halusin tehdä mahdollisimman aineistolähtöisesti mukailen Antonio Giorgin fenomenologisen psykologian menetelmää. Perttulan (1995) mukaan fenomenologisessa tutkimusotteessa tutkijan tärkein tehtävä on ilmiön kuvaaminen ja tutkittavien kokemuksissa pysyminen. Tähän pyritään fenomenologisen reduktion kautta. Fenomenologisen reduktion kautta tutkija pyrkii irtautumaan omasta luonnollisesta asenteestaan tutkittavaa ilmiötä kohtaa. Käytännössä asiat pyritään havaitsemaan kuin ne kohdattaisiin ensimmäistä kertaa. (Perttula 1995, 9-12)

Aineiston käsittely alkoi saadessani filmikortit luettavakseni Jyväskylän yliopiston kirjastoon Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kansanrunousarkistosta. Kirjoitin valitse-

mistani teksteistä lyhennelmät perinteisesti kynää ja paperia käyttäen. Näin tutustuin aineistoon jo valintatilanteessa. Samalla otin tarvitsemistani näytteistä kortti ja sidostiedot myöhempiä kopiointia varten. Giorgin menetelmän *ensimmäisen vaiheen* tavoitteena on lukea tutkimusaineisto useaan kertaan huolellisesti lävitse, jotta siitä saisi kokonaiskuvan. Lukiessani tekstejä yritin löytää muistelukertomuksista yhtenäistä juonta eli narratiivisuutta. Tekstit olivat niin eri tyyppisiä, etten tässä onnistunut. Muistelukertomukset ovat pätkiä elämästä ja mielestäni narratiivisuus näkökulma sopii paremmin elämänkerta tyyppisen aineiston analyysiin. Mutta juonirakenteita etsiessäni tutkimusaineisto merkitysrakenteineen tuli tutummaksi. Lukiessani tein muistiinpanoja tekstien reunoihin kirjoittaen ylös tutkimusilmiötä valaisevia teemoja. Aloitin etsimällä ensin vastausta siihen, millaisena kirjoittajat pitävät hegemonista maskuliinisuutta. Etsin teksteistä asioita, joita miehet muistelivat omista isistään? Mitä ominaisuuksia isistä muisteltiin? Näitä asioita keräsin teemakorteille. Jokaiselle kertomukselle tein oman korttinsa, johon tiivistin kertomuksessa toistuvasti esiin tulleita seikkoja. Teemakorttien perusteella etsin tutkimusaineiston teksteistä yhteisiä sisältöjä ja kirjoitin ne tekstinkäsittelyohjelmalla ylös otsikonomaisesti.

Toisessa vaiheessa keskityin tutkimusaineistosta esiin tuleviin merkitysyksiköihin eli niihin tekstien osiin, jotka mielestäni ilmaisivat jotakin olennaista tutkittavan ilmiön kannalta. Merkitysyksiköiden etsintää ohjasivat paitsi teoriasta deduktiivisesti esiinnoituneet kysymykset, myös aineisto itsessään. Kiinnitin huomiota siihen, mitä kokemuksia kirjoittajat korostivat teksteissään. Tässä vaiheessa en etsinyt teksteistä yhteneväisyyksiä merkitysisältöjä vaan kiinnitin huomioni yhteen tekstiin kerrallaan. Giorgin menetelmän periaatteiden mukaisesti etsin merkitysyksiköt spontaanisti, koska tavoitteenani oli edelleen välttää liian aikaista teoreettis pohjaista aineiston analyysiä. Merkitysyksiköiden etsinnän aloitin lukemalla tekstejä ja alleviivaamalla eri värisillä alleviivauskynällä merkitysyksiköt aineistosta. Teemakorttien pohjalta etsimäni tekstien yhteiset teemat jäsentivät merkitysisältöjen etsintää. Esimerkiksi vaaleanpunainen alleviivaustussi merkitsi työn teemaa tekstissä ja isän ikävä teemaa kuvasi tutkimusnäytteissä keltainen alleviivaustussi. Alleviivaamani merkitysisällöt kirjoitin tekstinkäsittelyohjelmalla aiemman teemoitteluni pohjalta. Näin merkitysisällöt saivat teemoittaisen järjestyksen.

Kolmannessa vaiheessa yhdistin sisällöllisesti yhteenkuuluvat merkitysyksiköt merkitystiehentymiksi ja käänsin ne tutkijan kielelle. Vielä tässä vaiheessa työni sisältöalueet olivat muodostuneet laajoista teemoista. Halusin pitää sisältöalueet laajoina, jotta ne eivät liiaksi rajaisi tutkittavien kokemuksia. Etsin merkitysyksiköistä yhteneväisyyksiä ja liitin niitä tekstinkäsittelyohjelman avulla rinnakkain liimaa ja leikkaa menetelmällä. Näin muo-

dostin merkitystihentymät, jotka sitten käänsin tutkijan kielelle. Tämä näkyy tekstissä tutkijan omana tekstinä eli tulkintana tutkittavien kirjoittamista merkitysyksiköistä. Tällä tavoin jäsenin ja yhdistin tutkittavien kokemuksia. Tässä tutkimuksen vaiheessa muodostin teemoista otsikot merkitystihentymille. Otsikoista muodostui liian kaunokirjallisia ja yleisluontoisia. Aineistosta nousseet teemat ja merkitysverkostot muuttivat tutkimusongelmien rakennetta. Tässä vaiheessa jäsenin tutkimustehtäväni uudelleen aineistosta käsin sen perusteella, mitä kokemuksia ja merkityksiä tutkittavat antoivat hegemoniselle maskuliinisuudelle.

Neljännessä vaiheessa muokkasin tutkimukseni teemoja kysymysten muotoon. Tavoitteenani oli muodostaa tuloksista looginen kokonaisuus. Tietty kappale vastasi aina tiettyihin alaongelmiin. Neljännen vaiheen tehtävänä on Giorgin menetelmässä muodostaa lopullinen merkitysverkosto. Toistuvat sekä tutkimuksen kannalta keskeisimmät merkitysisällöt jäivät tuloksiin. Luonnollisesti kaikissa tutkimuksen vaiheissa tutkija on vastuussa tehdyistä valinnoistaan. Tässä vaiheessa etsin merkitysyksiköistä mahdollisesti peitettyjä yleisyyksiä. Edelleen muokkasin prosessin aikana syntynyttä tekstiä leikkaa ja liimaa menetelmällä. Palasin lopuksi tutkimukseni teoriaosuuteen ja reflektoin sitä saamiini tuloksiin saadakseni vastauksen alkuperäiseen tavoitteeseeni. Tukiko empiirisestä aineistosta saamani vastaukset teoriaosuuden näkemyksiä. Ja jos tukivat, niin millä tavoin.

7 Tulokset

7.1 Mitä ominaisuuksia mieheyteen liitetään?

Tässä kappaleessa viitataan alaongelmaan numero 1. Mitä ominaisuuksia mieheyteen liitetään?

Tutkimusaineistoni kirjoittajat olivat kaikki tavalla tai toisella tietoisia hegemonisen maskuliinisuuden vaatimuksista. Kaikista selkeimmin tietoisia olivat itse lapsuutensa isätönnä tai ilman läsnäolevaa isää eläneet miehet, joita aineistossa oli neljä kappaletta. Yksi näistä kirjoittajista on 35 –vuotias Seppo, yhden poikalapsen isä. Seppo on elänyt lapsuutensa perheensä ainoana miehenä ja uskoo, että lapsuutensa isättömänä viettäneenä, isyyden pohtiminen nimenomaan isän poissaolon näkökulmasta on helpompaa.”...isyyden yleinen pohtiminen isän poissaolon näkökulmasta auttaa havaitsemaan niitä perusasioita, mihin isää poikansa elämässä ylipäänsä tarvitaan.”

Sepon mukaan mistä kuvaavat sanat *rohkea*, *vahva* ja *dynaaminen*. Samantyyppisiä adjektiivejä liittävät maskuliinisuuteen Connell (1984,1987) Franklin (1984) ja Jokinen (2000). Edellisiä adjektiivejä voi verrata individualistisia arvoja korostavaan yhteiskuntaan. Teollistumisen myötä fyysinen miehen voimakkuus ei yksinään näyttäisi riittävän 'miehen mitaksi'.

Badinterin (1993) Connellin (1987) ja Jokisen (2000) mainitsevat maskuliiniset ominaisuudet, kuten *menestys*, *varallisuus* ja *poliittinen tai sosiaalinen valta* ovat fyysisistä voimakkuutta arvostetumpia maskuliinisia ominaisuuksia. Esimerkiksi 39 -vuotias Veikko on etsinyt identiteettiään historiasta, suvun miesten kautta "Koska oma isäni on ollut lähinnä ruumiillisen työn tekijä, niin olen etsinyt henkistä identiteettiäni setieni ja etenkin isäniäni kautta...". 28 -vuotiaalla Artolla on ollut läheinen suhde isäänsä ja maatilalla hän on voinut olla isänsä läheisyydessä koko lapsuutensa ajan. Fyysisesti vahva ja henkisesti läheinen isä ei kuitenkaan kodin ulkopuolella tuntunut riittävältä miehenmallilta. Arton mukaan kavereilla on ollut "...menestyvät ja määrätietoisen isä-ukot". Yhteiskunnan muutokset näyttäisivät heijastuvan maskuliinisuuden määritelmässä. Tässä mielessä aineistoni tukee sosiaalisten suhteiden teoriaa, jossa miestä ja maskuliinisuutta kuvaillaan instituutiiriippuvaisesti. (Edley & Wetherell 1996).

Aineistoni teksteissä on näkyä selkeästi, kuinka tietoisia olemme siitä, mitkä ominaisuudet ja tehtävät ovat maskuliinisia ja mitkä puolestaan feminiinisiä. Mieheen kohdistuvat sosiaaliset odotukset käytännössä merkitsevät sanattomia odotuksia miehisten tekojen suorittamisesta. Seppo kuvaa miehisyyttä ominaisuutena, joka on opittava ennen kuin mies on kypsä kasvattamaan lapsensa. Ja nimenomaan poikalapsensa. Sepon mielestä isyys on yksi osa miehisyyttä, eli miehen on omaksuttava miehiset ominaisuudet voidakseen kasvattaa poikalapsensa mieheksi. Sepon näkemys tukee Badinterin (1993) näkemystä siitä että, mies on mies tekojensa kautta. Kursivointien avulla korostan Sepon tekstien niitä osioita, joista kollektiivisten käsitysten vahvuus tulee esille.

"Mielestäni isyys asuu miehuudessa. Ennen kuin vastaa kysymykseen, mitä on isyys, pitää vastata kysymykseen, mikä on mies. *Mies ei ole naisen vastakohta, vaikka niin voisi luulla vaan sen pari...* Miestä tarkoittava sana `mies` ei ole adjektiivi lainkaan, mikä on *itsestäänselvyytenä* mainittava, jotta voisi huomata, että sanan tarkoitukseen ja sen luomiin *mielikuviin* kuitenkin usein *liitetään laatusanoja kuten `vahva`, `rohkea` ja `dynaaminen`*, kun taas toiset ominaisuudet suljetaan miestä tarkoittavan sanan alta pois kuten `heikko` ja `pelkuri`. Miehen

on ollakseen mies toimittava miehisyteen liittyvien adjektiivisten ominaisuuksien kaltaisesti.” (Seppo)

Tutkimusaineistoni kaikki isät toivat esille, tavalla tai toisella, taloudellisen vastuunsa perheestään. Connellin (1987;1995) mukaan maskuliinisuuteen kuuluu *miehen taloudellinen riippumattomuus* naisesta sekä taloudellinen vastuu perheestä. Miehen tulee ainakin muodollisesti olla perheensä pää. Aineistoni tukee siis Connellin (1987) näkemystä hegemonisen maskuliinisuuden ideaalista tässä mielessä.

Tutkimukseni mukaan maskuliinisuuteen näyttäisivät liittyvän myös sellaiset ominaisuudet kuin *pysyvyys* ja *lämpö*. Aineiston teksteissä läheiset miehet ja eritoten isä ovat merkinneet *turvallisuutta*. Sitä samaa aineistoni isät haluavat antaa omille lapsille.

Isät haluavat tarjota lapsilleen pysyvyyttä ja turvallisuutta: ”Itse haluaisin, että voisin taata omille lapsilleni pysyvyyttä. Että aina kun tarvitaan isää, niin isä myös löytyy...Luottamus lasten ja minun välillä on myös tärkeä” (Arne 36 -vuotta) ”Mielestäni isyyteen kuuluu toimeentulon hankkimisen lisäksi se, että on aikaa olla ja leikkiä poikien kanssa.” (Veikko). Läsnaolevuuden merkityksen korostus saattaa heijastaa yhteiskunnan muutosta. Perinteisellä maatilalla työteliäs isä oli arjessa kotona toisin läsnä kuin nykyiset kaupunkimiljöössä. Nykyään työtä tehdään usein vieraalle ja kodin ulkopuolella. Veikko haluaisi, ettei lasten tarvitsisi pelätä isäänsä tai ansaita teoin isänsä rakkautta. Rakkautta halutaan antaa pyyteettömästi.

”Jokainen miettii, miten turvaisi lastensa elämän ja tulevaisuuden mahdollisimman hyvin. Tai ei nyt aivan jokainen isä tällaisia ajattele, mutta joka tapauksessa jokainen lapsi etsii isäänsä ja tarvitsisi isänsä *turvaa ja tukea*...Koin ja koen edelleenkin, että pystyn parhaiten turvaamaan lasteni tulevaisuuden olemalla mahdollisimman paljon heidän kanssaan. *Tietysti täytyy taloudellisestikin pyrkiä vastaamaan lasten tarpeisiin*, mutta rahalla ja tavaralla ei voi korvata yhdessäoloaikaa...Toivon, että lapseni uskaltavat tulla kaikissa elämänsä vaiheissa luokseni ja jutella kaikista elämänsä asioista ilman, että heidän tarvitsee pelätä isäänsä. Toivon, että heidän ei tarvitse kokea, että heidän täytyy ansaita rakkauteni. ” (Veikko)

Veikolla on ollut lapsuutensa työkeskeinen, traditionaalista isyyttä toteuttava isä. Hän koki, että oman isän ”..työnarkomania oli merkinnyt käytännössä sitä, että isä oli poissa.” Veikon suhde omaan isäänsä on vuosien myötä lähentynyt ja samaa avoimuutta ja läheisyyttä Veikko tavoittelee suhteessa omiin poikiinsa. Hyvä suhde isään on Veikolle tuki vanhem-

muudessa ”Olen onnellinen, että isäni elää vielä, suhteeni häneen on kunnossa ja pojillani on isänsä. Olen onnellinen, että olen päässyt sisälle isänsä ajatuksenjuoksuun.”

Hegemonisen maskuliinisuuden ideaali näyttäytyy selkeästi aineiston nuorimman kirjoittajan Jannen tekstissä. Janne on kokenut isänsä etäisenä ja kovana henkilönä. Perinteiseen maskuliiniseen koodiin ei kuulu tunteista puhuminen tai fyysinen läheisyys. Janne on 17 -vuotias opiskelija, joka on valinnut kirjoittamisen tulevaisuudeksi ammatikseen isänsä vastustuksesta huolimatta. Hän kantaa mukanaan kuvaa ”*työtätekevistä, ahkerasta ja periksiantamattomasta* isästä. Se on suurin osa siitä *vähästä, minkä hänestä tiedän.*” Sinkkosien (1998) mukaan pojat ovat tyttöjä haavoittuvaisempia isän puutteelle. Isän läheisyys antaa pojalle itsevarmuutta kohdata kodin ulkopuolinen maailma. Äiti edustaa pojalle ilmeisesti kotia, isä kodin ulkopuolista maailmaa. Janne koki kohtaavansa yksin maailman, kuten isänsä ennen häntä. Janne on ainoa aineiston kirjoittaja, joka tuo esille Siltalan (1994) kuvaileman miehen häpeän tunteen:

”Kun menin kouluun, huomasin toisen olevan erilaisia. He olivat avoimia, kun taas minä olin rajoittunut ja häpesin, kuten aiemmatkin sukupolvet olivat hävenneet. Ei minulle kerrottu kista ja mehiläisistä, vaan *jouduin oppimaan itse.* Niin kuin *opin yksin elämään ja selviytymään.* Samoin isät olivat tehneet minua ennen.”

Jannen muistelmia tukee erityisesti Lehtosen (1995) kuvailemaa maskuliinista miesihannetta. Mies ansaitsee arvonsa itsenäisellä ja yksinäisellä raadannalla. Saavutusten ja ulkoisen menestymisen merkitys heijastuu Jannen näkemyksessä onnistumisesta. Ensinnäkin Janne kuvailee isäänsä ”Isä on aina *älykkäämpi ja kyvykkäämpi* kuin me... Isä sai meidät nolattua helposti kyvyillään, jotka oli saanut maatilalla vietetyn lapsuuden ja vuosien työnteon kautta. Vaikka älykäs olikin hän ei ollut silti koskaan käynyt kouluja.” Jannen mukaan kotona on vallinnut näennäinen vapaus, ja lopulta lapset ovat isänsä tavoin suoriutuneet: ”Eivätkä he epäonnistuneet meidän kasvatuksessamme. Vanhimmasta veljestäni tulee opettaja, toinen veljeni lähtee syksyllä Espanjaan opiskelemaan... Ei meitä koskaan pakotettu opiskelemaan tai edes käymään lukiota. Meitä ei pakotettu, sitä odotettiin.”

Luovuus ja epärationaalinen ajattelu ovat epämiehekkäitä ominaisuuksia. Seppo toteaa, että ”Oikea mies ei tanssi balettia” Elämä on haasteita ja työtä, eikä mitään liian kauan tai helppoa. Balettianssijat ovat kauniita, tosi mies ei sitä ole. Tanssi ei sovi ainakaan macho miehen tyyliin. Miehisiksi asioiksi Seppo luettelee: ”Vaikka äiti olisikin isän sijasta yrittänyt evästä poikaansa niin sanotuissa miesten asioissa kuten *urheilussa, tekniikassa,*

armeijan käymisessä ja naisasioissa, äiti ei pysty omalla panoksellaan kokonaan korvaamaan isän poissaoloa” Tutkimusnäytteeni vahvisti Jokisen (2000) näkemystä siitä, että valta ja vallan läheinen seuralainen väkivalta ovat maskuliinisinä pidettyjä asioita. Valtaan ja hallintaan liittyy läheisesti Sepon mainitsema armeija, jonka kielenkäyttöä maskuliinisuuden osoituksena Jokinen (2000) teoksessa *Panssaroitu maskuliinisuus* analysoi.

Tutkimusaineisto tuki Siltalan (1994) näkökulmaa työn suuresta merkityksestä miehelle. Aineistossa työ tuli monin eri tavoin esille: isä oli ollut ahkera, tehnyt paljon työtä tai työn puute oli isälle raskasta. Työn takia isä oli ollut liikaa pois kotoa: ”Oliko niitä töitä töitä tosiaan niin paljon, vai halusitko vain pysyä poissa kotoa?” (Mikko).

Työ ja sen merkitys miehelle mainittiin siis kaikissa tutkimusaineiston teksteissä. Isän *ahkeruutta, viisautta ja taitavuutta* ihailtiin. Siltala (1994) vertaa työtä äitihahmoon. Jollei raadanta tuota tulosta, mies kokee tulevansa hylätyksi maailman (äidin) silmissä. Äiti, eli työ edustaa ilmeisesti miehelle mahdollisuutta saavuttaa lämpöä ja hyväksyntää. Työ edustaa miehelle maskuliinista kovaa maailmaa ja sen kautta saavutettu hyväksyntä puolestaan edustaa feminiinistä lämpöä ja äitihahmoa.

Connellin (1987) mukaan maskuliiniseen koodiin ei kuulu kotityö eikä palkaton työ. Toisaalta vapaus ja taloudellinen riippumattomuus ovat maskuliinisia ominaisuuksia. Vakituisen viran omaavan miehen on ilmeisesti helpompi jäädä vanhempainlomalle kuin esimerkiksi pätkätyöllistetyn miehen, jonka vaimo ansaitsee pääosan perheen tuloista. Patkätyöllistetty tai työtön mies *joutuu* ympäristön mielestä jäämään kotiin. Kyse ei ole siis miehen vapaasta valinnasta. 39 –vuotiaan Eskon vaimolla on vakituinen virka ja näinollen perhe on pitänyt järkevänä valintana Eskon kotiin jäämistä, vaikkei valinta Eskon mukaan tuntunut hohdokkaalta ”Eihän se toden totta miltään hohdokkaalta titteliltä vaikuttanut. Mikäs se sellainen on, koti-isä.” Esko pohtii tekstissensä. Eskon mukaan työelämä ja yleinen arvomaailma tukee mieselättäjyyttä.

”Mielestäni siitä, jos isä kotoa puuttuu, ei voi lähteä ketään yksittäistä henkilöä osoittelemaan ja arvostelemaan. *Kyse on koko yhteiskunnasta ja sen arvoista.* On liiankin helppoa ja hyväksyttyä vedota työelämän paineisiin ja todeta, että aikaa perheelle ei oikein jää, kun kaikki aika ja energia menee siihen, että saisi pitää työpaikkansa ja voisi perheensä elättää...”

Eskon mukaan työelämää ja työelämän paineisiin on vain yleisesti hyväksyttävää ja kenties suositeltavaakin vedota. Jollei työpaineistaan keskustele, ympäristö saattaa kuvitella, ettet olekaan täysin sitoutunut työhön. Aineistoni mukaan vaikuttaa siltä, että mies, joka

joustaa työstään perheen eduksi joutuu selittämään poikkeuksellista ratkaisuaan ympäristölle. Esimerkiksi Esko selittää koti-isyyttään seuraavilla tavoilla: ”Minähän olin vain pätkätyöläinen, tai paremminkin pätkätyötön...Kyseessä ei ollut siis mikään uhraus, vaan järkevä valinta...” Eskon toteamus vahvistaa Coltranen (1996) näkemystä siitä, kuinka yleensä ajatellaan miehen kotiin jäämisen olevan uhraus. Ainakin siinä tapauksessa, jos mies tekee uraa. Kollektiiviset käytännöt tukevat pitkälti mies elättäjyyttä ja työelämän arvot tulo- ja vaatimuksinensa sitovat nuoria miehiä.

Tonin mukaan miehen puolenvuoden vauvaloma saattaa olla uhka työuralle, vaikka esimiehet tuntuisivat asian ymmärtävän. Ura ja työelämä ovat lähinnä maskuliininen areena.:

”...Esimiehesi ymmärtävät kyllä asian ja sanovat että jäisivät kyllä itsekin jos olisi mahdollista ja samalla miettivät *eikö tuo pidä työstään, aikooko vaihtaa työpaikkaa, nyt poika kyllä katkaisit uraputkesi* jne. Naisen kotiin jääminen on luonnollista, miehen ei.”

Veikko on sovitellut töitään ja lastenhoitoa yhteen. Vaimolla on vakituinen työ ja Veikolla ei. Vähemmän ansaitseva osapuoli joustaa omista töistään lasten tarpeiden mukaan. Tilanteesta huolimatta, Veikko haluaa huolehtia myös poikien toimeentulosta mahdollisuuksien mukaan.: ”Käytännössä vaimoni hankkii suurimman osan perheemme tuloista, koska hänellä on vakituinen työpaikka. Itse jouston töitani lasten tarpeiden mukaan. Välillä harmittaa, kun ei voi ottaa vastaan kaikkia työhaasteita.” (Veikko)

Useiden tutkijoiden mukaan tunteista puhuminen tai heikkouden näyttäminen eivät kuulu maskuliinisuuden koodiin (ks. esim. Badinter 1993; Brod 1987; Cohen 1990; Connell 1987,1995) . 17 –vuotiaan Jannen mielestä tunteista puhumattomuus on isältä omaksuttu ominaisuus: ”Silloin äiti yritti saada minut puhumaan, mutta olin hiljaa. Yhtä hiljaa kuin isäkin. Ja selviydyin yksin, niin kuin isäkin oli tehnyt.” Maskuliininen mies voi olla hiljaa äänekkäästikin. Omia tunteita ja heikkoutta voidaan peittää käyttämällä *huumoria maskuliinisena panssarina*. Huumori voi suojella kipeiltä tuntemuksilta, sen avulla on mahdollista ikään kuin nousta kipeiden asioiden ´yläpuolelle´. Huumori on myös maskuliininen tapa pitää etäisyyttä toisiin ihmisiin ja suojella omaa sisintään. Brodin (1987) mukaan miesten julkisessa elämässä ylläpitämät roolit ovat pakoa omasta itsestään. Eihän jatkuva roolin ylläpito anna ympäristölle mahdollisuutta toimia roolihaarniska ihmisen persoonan pelaajana. Mikko kuvailee isäänsä seuraavasti:

"Miksi sinä et *koskaan puhu tosissasi tunteistasi* muita ihmisiä kohtaan? Sen ymmärtäisi jontekin jos olisit hiljainen mies, mutta sinähän olet varsinainen seurajellona ja mummojen naurattaja, jolta on vaikea saada suunvuoroa jos olet hyvässä vireessä. Olet niin kova hauskuuttaja, että väkisinkin epäilee sinun salaavan itseltäsi jotain...Minulla on isä sinusta teoria. Sinä pelkää ja pakenet surua."

7.2 Mitkä tekijät tukevat pojan kasvua ja kehitystä mieheksi?

7.2.1 Isä on pojan ensimmäinen miehenmalli

Tutkimusaineiston kirjoittajista neljä korosti miehenmallin suurta merkitystä pojalle. Ensimmäinen ja tärkein miehenmalli pojalle on luonnollisesti isä. Parhaassa tapauksessa pojan isä tukee pojan kehitystä mieheksi, näin miehiset ominaisuudet siirtyvät ikään kuin itsestään isältä pojalle. Läsnaolevan isän puuttuessa suvun miehet tai muut läheiset miehet voivat toimia miehen mallina. Seppo korostaa miehen mallin merkitystä todeten, että isä tietää, millainen miesten maailma on ja isän tärkeimpänä tehtävänä on huolehtia siitä, että poika pärjää miesten maailmassa.

Miesten maailma merkitsee siis jotain, jossa miehen on *pärjättävä*. Poika tarvitsee erityiset ´eväät´ selvitäkseen miesten maailmassa. Connellin (1987) mukaan hegemonista maskuliinisuutta ylläpidetään miesten välisten liittoutumien avulla. Miesten välisten liittoutumien ei tarvitse välttämättä olla institutionaalisia, ne voivat olla myös ei julkisia miesten välisiä yhteisöjä. Naiset ovat näiden liittoutumien ulkopuolella, ja ilman toisten miesten tukea poikaa uhkaa vaara jäädä näiden liittoutumien ulkopuolelle. Maskuliiniset ominaisuudet ovat kuitenkin opittavissa aikuisuudessa.

Seppo toteaa, että jollei pojalla ole läsnäolevaa isää tai isä on muutoin jättänyt tehtävänsä puolitiehen se ei "...merkitse, etteikö aikuinen poika pystyisi elämänsä varrella etsimään ja kehittämään itselleen miehiä ominaisuuksia. Ihminen ei kehity henkisesti ja fyysisesti samaan aikaan...Jos pojalla on läsnäoleva isä, miehiset ominaisuudet siirtyvät pojalle kuin itsestään." Jolleivät miehiset ominaisuudet siirry pojalle, on vaarana, että ulkonaisesti täysi mies jää vaille miehelle kuuluvia perusominaisuuksia. Tämä ilmenee Sepon mukaan käytännössä huonona pärjäämisena tilanteissa, joissa toimitaan miehille tavanomaisella tavalla:

"Tältään aikuinen mies, jolla on ollut poissaoleva isä ja jolle ei siksi ole siirtynyt miehelle kuuluvia henkisiä perusominaisuuksia, on tavallaan vielä poika. *Ulkonaisesti mies, mutta si-*

sältä jotain muuta. Se voi ilmetä monella tavalla: *vastuuntunnottomuutena, ongelmina seurustelusuhhteissa tai huonona pärjäämisenä miesporukoissa,* joissa toimitaan miehille tavanomaisilla tavoilla.” (Seppo)

Miehen on turvallisinta toimia kollektiivisesti tunnustettujen maskuliinisten adjektiivien mukaisesti. Vaikka se ei vastaisikaan omaa persoonallisuutta. Ilmeisesti maskuliinisen koodin vastainen käytös hämmentää ympäristöä ja sitä kautta myös miestä itseänsä. Ellei yksilö ole sitten niin vahva, että kykenee toimimaan yksilöllisenä persoonana kollektiivisten käytäntöjen yli. Connell (1987) ei yksilöllisiin käytäntöihin usko.

Näytteeni osoittaa, että miehen mallin omaksumisessa *yhdessäolo ja erityisesti yhdessä tekeminen* ovat tärkeitä. Tutkimusaineiston kirjoittajista kuusi kymmenestä muisteli yhdessä tekemistä isän tai isänmallin kanssa. Ilmeisesti miehet tutustuvat toisiinsa konkreettisen tekemisen kautta. Tutkimusaineiston kirjoittajat muistelivat, kuinka isän kanssa tehtiin yhdessä metsätöitä, käytiin kalalla ja hakattiin halkoja. Touhuttiin tietokoneen parissa tai lasketeltiin. 39 -vuotiaalle Veikolle läheisyyden kokeminen isän kanssa on ollut merkittävää:

”Perhevalokuvissa minut istutettiin aina viiden vuoden välein isäni syliin. Paljon muita muistikuvia isäni sylissä istumisesta ei olekaan...Muistan, että joskus sunnuntaiaamuisin laskimme sängyssä isämme jalkaa pitkin mäkeä. Se tuntui niin hyvältä, että muistikuva on jäänyt mieleeni...Kun tikapuilta hyppäsin melko jyrkälle ja korkealla olevalle katolle, isä onneksi huomasi minut ja riensi kaappaamaan syliinsä horjahtamaisillaan olevan poikansa. Pääsin päämäärääni eli isän syliin ja olin ilmeisen onnellinen - ainakin hetken.”

Artolla ei ole vielä omia lapsia tai perhettä. Muistelmassansa hän kirjoittaa läheisestä suhteestaan uskovaiseen isäänsä. Arto oli perheensä ainoa lapsi, iltatähti ja isän lemmikki. Isä oli Arton sanojen mukaan ”...luonteeltaan leppinen, ja puhuin hänet helposti ympäri.” Arto muistelee ihailen isänsä työteliäisyyttä sekä fyysistä voimakkuutta: ”Isäni teki pitkää päivää...Jos hänelle sattui jäämään vapaata aikaa, meni hän silloin naapuriin töihin...minä huomasin olevani vielä poikanen jatkuvasti raskaita töitä tehneen isäni rinnalla”. Arto työskenteli isänsä rinnalla maatilalla jo ennen kouluikää, pellolla ja metsässä. Yhteiset keskustelunaiheet eivät ole jääneet yhdessä tehtyjen arjen töiden tavoin mieleen.

”Se oli myös hauskaa, kun isäni otti hevosen, vanhan Miikun tallista, valjasti sen reeniin, ja aloimme ajaa milloin tukkeja läheiseen laaniin, tai sitten rankoja navetan taakse, halkoliite-

rin eteen. Minäkin sain joskus ajaa, ja oli haljeta onnesta, kun osasin...Ajaa nyt hevosta!...Pyöräilimme yhdessä, hiihtelimme talvisin...Hän osallistui harrastuksiini, kuten postimerkkeilyyn,...En muista enää, mistä keskustelimme, minä ja isä, mutta luulisin sen liittyneen jokapäiväiseen, vaatimattomaan elämäämme.”

Näytteeni tukee Siltalan (1994) näkemystä siitä, että yhdessä isän kanssa konkreettisten asioiden tekeminen on tärkeätä pojan itsetunnon kehittymisen kannalta, omiin taitoihin opitaan luottamaan ja rohkeus tarttua uusiin asioihin kehittyy isän kanssa yhdessä tehden. Isän läsnäolon turvissa poika voi rohkeasti kokeilla taitojaan. Niin teki Artokin, vaikka vahinkojakin toisinaan sattui: ”Muistan, kun kerrankin poltin käteni Homelite-merkkisen moottorisahan kuumaan pakoputkeen...”

Yhteiskunnan ja yleensäkin arvojen muutokset vaikuttavat siihen, millainen miehen malli koetaan ideaaliseksi. Tutkimusaineistoni kirjoittajista puolet ilmaisi tavalla tai toisella sen, ettei ollut saanut riittävästi olla lapsuudessaan isänsä kanssa. Isän tehtävä ei ole helppo. Liian lempeä ja läheinen isä ei ilmeisesti anna riittävän hyviä eväitä pojalle matkalla miehuuteen, mutta on tutkimusaineiston mukaan kuitenkin etäistä ja ´kovaa´ miehenmallia parempi vaihtoehto. Vielä aikuisuudessaakin, isän lapsuudessa tarjoama tuki auttoi Artoa: ”Nyt minusta tuntui samalta, kuin pikkupoikana, ollessani kipeänä, isän läsnä olo auttoi heti, ja hänen normaalioloissa rauhallinen olemuksensa antoi toivoa.” Lisäksi Arto kokee läheisen suhteen isäänsä lapsuutensa rikkautena:

”...isäni oli minulle huono esikuva, jos minun täytyisi etsiä miehen mallia aikuistuakseni...*Isästäni ei ole ollut minulle miehen malliksi*, mutta en ole siitä katkera, sillä kuvittelen saaneeni elää henkisesti rikkaamman lapsuuden ja nuoruuden, kuin ne monet kaverini, joilla oli menestyvät, ja samalla määrätietoiset isä-ukot. Samalla voin todeta tähän lopuksi, että en ole löytänyt isääni vielä tähän mennessä, mutta jatkan etsintää...”

Liian etäinen isä koetaan miehenmallin puutteena ja välinpitämättömyytenä. Tutkimusaineiston mukaan työ on usein etäännyttänyt isiä pojistaan. Sinkkonen (1998,111) mainitsee, että on turhaa syyllistää isää, joka panostaa paljon työhönsä ja perheen elatukseen. Varmasti näin on, mutta näytteeni kirjoitelmien mukaan isän aitoa läsnäolo kotona kaivataan. Isän poissaolevuutta, joko konkreettista tai psykologista muisteltiin teksteissä katkerana ja isää ikävöiden. Sinkkosen (1998) mukaan pojat ovat haavoittuvia isän puutteelle. Tätä todistavat tutkimusaineistoni tekstit.

Mikon tekstissä isän läsnäolon puute näyttäytyy katkeruutena ja ikävänä. Mikko kokee, ettei isä ei ollut kotona riittävästi läsnä opettamassa pojallensa tärkeitä asioita, yhdessäolon hetkiä kaivattiin vielä aikuisuudessa:

"Nukuin kun lähdit aamuisin töihin ja nukuin kun tulit öisin takaisin. Oliko niitä töitä tosiaan niin paljon, vai halusitko vain pysyä poissa kotoa?...Ainoa poikasi liittoutui niin voimakkaasti äitinsä puolelle. Sen on täytynyt tuntua julmalta. Vai tuntuiko? Välititkö sinä!...Joka tapauksessa ensimmäisenä talvena Orivedellä me aloimme tutustua toisiimme. Yhdessä halloja hakkaamalla ja saunaan vettä kantamalla kuin suomalaiset perusmiehet konsanaan. Se oli isä hyvä talvi alkeellisissa oloissa. Mutta se Helsingin aika. Minut valtaa yhtäaikainen hymynsekainen liikutus ja katkeruus kun muistelen meidän yhteisiä rientoja. Ne muistaa hyvin, niitä oli niin vähän." (Mikko)

Miehen miehenmallin tai isähahmon etsintä jatkuu aikuisuudessakin, varsinkin jos poika on lapsena kokenut jääneensä ilman läsnäolevaa isää. Oma isä on ensimmäinen ja luonnollinen valinta. Aikuisuudessa suhdetta omaan isää pohditaan uudelleen. Varsinkin isyys voi lähentää pojan suhdetta omaan isäänsä. Mikko kokee jättäneensä isänsä yksin liittoutessaan äidin kanssa. Mikko muistelee kaipauksella yhteisiä hetkiä isänsä kanssa ja jatkaa isän etsintää vielä aikuisena: ”Eikö meillä todellakaan ole muuta yhteistä? On. Kumpikaan ei kuuntele tarpeeksi toista...Isä, minulla on ikävä sinua. Minä haluaisin tutustua sinuun paremmin...”

Isä on usein pojan ensimmäinen ja tärkein läheinen miehenmalli. Hyvä suhde isään tai isähahmoon auttaa poikaa kasvamaan miesten maailmaan. Seppo toteaa, että”.....poika tarvitsee jonkun, joka näyttää, miten miehet pissaa’...” Tutkimusaineistoni vahvistaa Sinkkosen (1998) käsitystä siitä, että lapsen sukupuoli ei ole miehelle yhdentekevä. Tutkimusaineiston mukaan naisten tehtävänä on saattaa tyttärensä naisten maailmaan ja miesten tehtävänä on ohjata poikansa miesten maailmaan. Eikä näin ollen ole sama, kuka toimii pojan miehenmallina. Seppo toteaa:”...vanhemman suhde lapseensa on erilainen riippuen siitä, onko kyseessä isän suhde poikaan, isän suhde tyttären, äidin suhde poikaan vai äidin suhde tyttären.”

Tutkimusaineistoni isät pohtivat erityisesti poikalastensa kasvatusta. Kaikilla tutkimusaineiston isillä, lukuun ottamatta yksinhuoltaja Jussia, on itsellään poikalapset. Ilmeisesti varsinkin poikalapsen saaminen vahvistaa miehen maskuliinisuutta. Connellin (1987) näkemyksen mukaan hegemoninen maskuliinisuus on nimenomaan miehisen liittoutuman

pohja. Poikalapsesta mies saa toverin tähän miehiseen liittoutumaan. Jari kuvailee kokemuksiansa ”Sitä tuli jotenkin ylpeä tunne kun oltiin pukuhuoneessa ja menossa uimaan. Isi ja poika...Poika tuli altaasta minun syliini vihreään pyyhkeeseen. Sitten menttiin yhdessä saunaan alalauteille. Niin rauhallista sinun kanssasi. ”

7.2.2 Suvun miehet ja tuttavamiehet pojan miehenmalleina

Jollei pojalla ole kotona läsnäolevaa isää tukemassa pojan kasvua mieheksi, miehen malleja tarjoavat silloin esimerkiksi tuttavamiehet ja suvun miespuoliset jäsenet. Tutkimusaineistosta yksi kirjoittaja muistelee erityisesti lapsuusaikaansa ja tekemisiään sukulaismiestensä kanssa. Sukulaismiehet ovat edustaneet Jarille lapsuuden isähahmoa. Jarin kokemukset vahvistavat Badinterin (1993) näkemystä mieheksi kasvamisen haasteellisuudesta. Jännittävät autoretket ovat jääneet erityisesti Jarin mieleen. Yhteisten asioiden tekemisen merkitys tuli esille myös Jarin kertomuksessa. Fyysisen läheisyyden kokemukset puuttuvat Jarin kertomuksesta kokonaan, ilmeisesti raha on merkinnyt Jarille tunteiden osoitusta: ”Minä sain aina vähän rahaa kun jompikumpi tuli kylään.” Jarin hyviä lapsuuden muistoja olivat jännittävät autoretket suvun miesten kanssa sekä oikean tietokoneen saaminen:

”Molemmat enot ja suvun miehet kuljettivat minua jänniin paikkoihin. Haettiin salaa kaupungin metsästä katajia sahdin tekoa varten. Pienellä autolla pitkin metsäteitä. Salaista ja hyslys...Sain ensimmäisen oikean tietokoneen, eno toi sen ja me laiteltiin sitä yhdessä kuntoon ja minä tiesin melkein yhtä paljon kuin se.”

Jarin muistelmissa enot Jarille tärkeitä isähahmoja. Turvallinen lapsuuden isähahmo tuo turvallisuutta myös miehen aikuisuuteen. Isähahmot eivät ole olleet Jarin elämässä paikalla silloin, kun hän olisi kipeimmin sitä tarvinnut. Muistelmassaan Jari onkin huolissaan perheensä tulevaisuudesta ja hakee turvaa alkoholista. Paras kaverikin jätti Jarin yksin luistimien kanssa:

”Ismo oli mun paras kaveri. Katsoin miten Ismo laittoi luistimet jalkaan. Meni kauan ennen kuin sain omani. Nyt minä meen luistelemaan! Enkö osannutkaan. Kun olin kaatunut tarpeeksi jäin lumipenkalle katselemaan. Ei kukaan ollut muistanut opettaa minua luistelemaan. Lumi oli katkeraa.”

Jari koki itsensä unohdetuksi, koska kukaan ei ollut muistanut opettaa luistelemaan. Sama toistui Jarin laskettelulomamuistelussa. Mielestäni Jarin kokemuksissa toistuu hiljainen hätähuuto: Isä, missä olet, kun sinua tarvitsisin:

"Mene sinä edeltä, me tullaan jonkin ajan kuluttua perästä", eno sanoi. Eikö se tulekaan mukaan. En minä ollut niin monta kertaa lasketellut...Aloin laskea hiljakseen. Puolessa välissä rinnettä mentiin jo lujempaa, ja sitten meni vähäksi aikaa taju. Olin kaatunut ja käteen koski. Joku nainen kysyi olenko kunnossa. Minä sanoin että olen vaikka itketti. Peukaloon sattui. Odotin rinteessä, mutta eno ei tullut."

Seppo on Jarin tapaan isätön poika. Hänen mukaan naisvaltaisessa ympäristössä pojalla on vaikeuksia samaistumisessaan miessukupuoleen ja omaan fyysiseen olemukseen. Oma fyysinen olemus saattaa tuntua vieraalta ja hävettävältä, jos ympärillä on pelkästään naisia. Ilman ympärillä olevia miehiä, pojalle saattaa jäädä arvoitukseksi se, mitä merkitsee olla mies:

"Fyysinen erilaisuus naisiin hävetti minua ja tuntui murrosiässä jopa epänormaalilta. Kokemukseni oli jokseenkin samanlainen kuin Pentti Saarikoskella, joka kirjoittaa Nuoruuden päiväkirjoissaan: Minä en koskaan tiennyt, mitä merkitsee olla mies...pojat tarvitsevat isäänsä ainakin siksi, että voivat hyväksyä fyysisen olemuksensa ja samaistua miessukupuoleen."

Eskon huoli poikien miestenmallien puutteesta tukee Badinterin (1993) näkemystä siitä, että ensin oli nainen: tyttölapsi saa automaattisesti naisenmallin äidistään, poika ei. Badinter (1993) toteaa kirjansa takakannessa, että "Oikeastaan olemme kaikki alun perin naisia". Eskon mielestä "Isä voi olla moneksi, äiti voi olla moneksi, yhtä ja ainoaa oikeaa tapaa tuskin on olemassa... Jos kotona ei ole isää, isoisa jo kuollut tai jossain kaukana, voi poikalapsen ensimmäinen miehen malli tulla vastaan vasta armeijassa. Päiväkodeissa hoitajat ovat yleensä naisia, samoin opettajat koulussa".

Tutkimusnäyte vahvistaa siis miehen mallin merkitystä pojalle. 17 -vuotias Janne on huolissaan isänsä suhtautumisesta omaan poikkeavaan valintaansa ryhtyä jonain päivänä kirjailijaksi. Onhan isä ensimmäinen mies joka hyväksyy tai hylkää Jannen valinnan. Mahdollisesti isän hyväksynnän puuttuminen Jannen valintaa, olisi voinut merkitä Jannen mielessä myös yleisemminkin hyväksynnän puutetta miesten parissa. Janne pohtii asiaa seuraavasti:

"Kun jätin lukion puolen vuoden jälkeen kesken, isä oli pettynyt. Ja vihainen. Mutta silti hiljaisesti hyväksyi minun jääräpäisyyteni. Hän ei koskaan kysynyt miksi tai ihmetellyt. ..Minä olin aina erilainen, mutta uskon, että isä on hyväksynyt minut. Omalla hiljaiselle tavallaan...Minun oli löydettävä itse oma tieni ja hän hyväksyi sen. Isä sanoi heidän tukevan minua, mitä ikinä halusin tehdä elämälläni. Se tuntui hyvältä mutta samalla vieraalta. Hyväksyvältä. Tunsin ensi kertaa, että minulla oli isä. Ei vain kaukainen ja vieras hahmo, joka asuu meidän talossa."

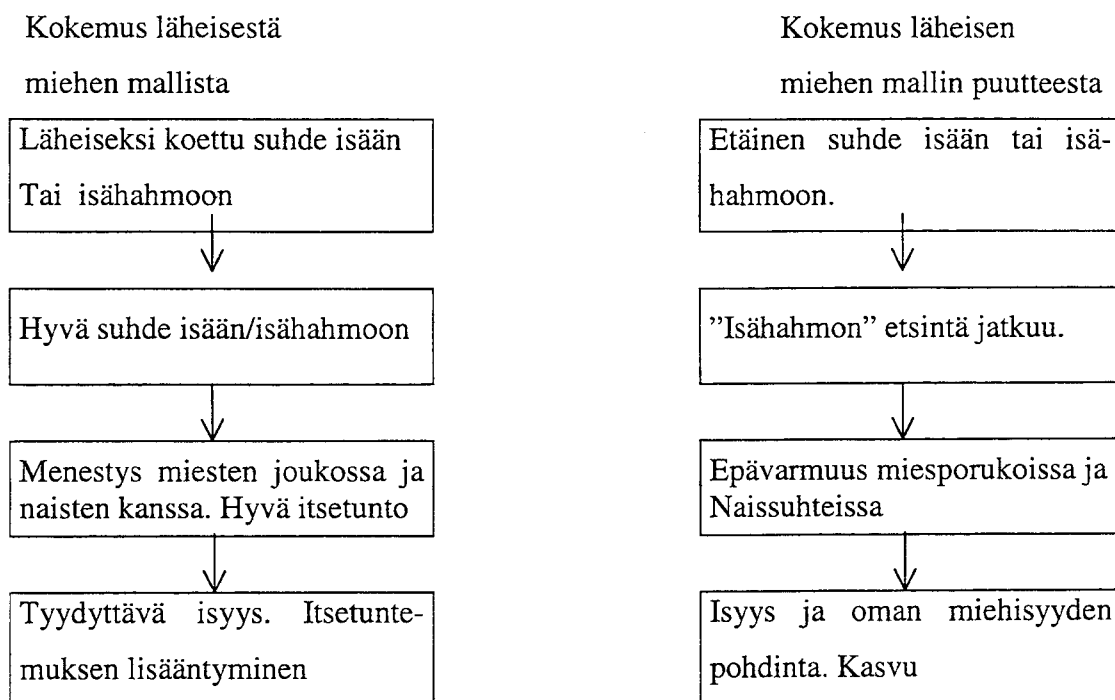
Jannen kirjoitelma antaa sellaisen vaikutelman, että traditionaalista isyyttä toteuttavan miehen hyväksyntä täytyy jollakin tapaa ansaita. Jannen veljet toteuttivat isänsä tahdon mukautumalla perheen "hiljaisiin pakkoihin". Jannen mukaan: "Ei meitä koskaan pakotettu opiskelemaan tai edes käymään lukiota. Meitä ei pakotettu, sitä odotettiin." Mikon mukaan hyväksyntää tai kiitosta ei sanota ääneen. Kuitenkin tekstistä heijastuu tunteiden vahva läsnäolo. Mikon mukaan itsepäisyys, jääräpäisyys ja sisukkuus ovat positiivisia miehen ominaisuuksia, vaikka nämä henkiset voimat kuljettaisivat poikaa elämässä suuntaan, jota isän ei oleteta hyväksyvän.

Aikuisena Mikko on huomannut, että olisi tarvinnut juuri niitä ominaisuuksia, joita isä hänelle korosti. Mikko koki lapsuudessaan suhteen isäänsä etäiseksi. Isän kannustus on Mikon mukaan tärkeä pojalle, niin tärkeä, että Mikko pohtii asiaa vielä aikuisuudessa: "Mutta kannustitko sinä minua tosissasi? Muistan soittaneeni ilmakitaraa huoneessani ja kuulleen nauruasi takanani." Teatterialan valinneelle Mikolle isä näyttäisi edustavan henkilöä, joka loppujen lopuksi oli oikeassa." Mutta mitä sinä sitten toivoit minusta? Muusikkoa tai tanssijaa. Minä suhtauduin haaveisiisi voimakkaan vastahakoisesti, mikä tällä hetkellä, vähän alle kolmekymppisenä jonkin sortin teatterin tekijänä, tuntuu nurinkuriselta, koska juuri niitä taitoja minä kipeästi tarvitsisin." (Mikko)

7.2.3 Yhteenveto

Tutkimusaineiston mukaan pojan paras kasvun ja kehityksen tuki on oma isä. Läsnäolevan isän puuttuessa läheinen isähahmo tai läheiset miehet voivat korvata isän puutteen. Hyvä suhde isään tai isähahmoon tekee miesten maailman pojalle tutuksi ja turvalliseksi. Läheisen miehenmallin tarjoama turvallisuus, läheisyys, hyväksyntä ja kannustus parantavat pojan itsetuntoa. Kollektiivisiin käytäntöihin on helpompi sopeutua, kun sosiaaliset säännöt ovat tulleet muiden miesten kautta tutuiksi. Aikuinen mies kykenee toimimaan me-

nestyksekkäästi niin miesten kuin naisten parissa. Jos ei pojalle löydy isähahmoa tai tukea, jonka avulla hän voisi kokea kasvaneensa mieheksi, oman mieheyden etsintä jatkuu vielä aikuisuudessa. Isyys ja varsinkin poikalapsen syntymä voi saada miehen pohtimaan omaa maskuliinisuuttaan. Isyys on kasvun mahdollisuus. Hyvä itsetunto ja hyvä suhde isään tai isähahmoon on vankka pohja tyydyttävälle isyydelle.

KUVIO 1. Pojan kasvaminen mieheksi.

Tutkimusnäytteeni mukaan pojalle on tärkeää kokemus isän tarjoamasta tuesta, turvasta ja yhdessä oppimisesta. Miesten maailmaan tutustutaan yhdessä tekemällä vaikka niitä ”perussuomalaisen miesten” töitä. Miesten maailmaan on helpompi siirtyä sen jälkeen kun on saanut oppia ja itsevarmuutta turvalliselta isähahmolta. Miesten maailma tuntuu turvallisemmalta, jos isä on ollut ”saattamassa” poikaansa siihen. Sepon mukaan aikuinen mies voi jäädä aikuiseksi pojaksi, ellei hänellä ole ollut riittävää miehen mallia. Hyvää miehenmallia ei ole tutkimusnäytteen mukaan helppo määrittellä. Liian hempeä ja feminiininen miehenmalli ei ole hyvä, mutta ei liian etäinen ja kovakaan. Verratessani Arton kokemuksiä läheisestä isästä Mikon kokemuksiin hyvin etäisestä isästä, lopputulos lienee se, että liian läheinen miehenmalli on ollut liian etäistä parempi. Perustelen oletustani sillä, että etäinen isä on aiheuttanut Mikolle katkeruuden tunteita, joka heijastuu koko kirjoitelmassa. Arto on Mikkoa tyytyväisempi lapsuuteensa.

Tutkimusaineiston mukaan läsnäolevan isän tai isänmallin puute voi aiheuttaa pojassa kolmenlaisia tuntemuksia tai toimintamalleja: Ensimmäinen mahdollisuus on kaipuun ja ikävän kokeminen. Hyviä asioita ja läheisiä hetkiä muistellaan, mutta niitä olisi toivonut olevan enemmän. Toinen mahdollisuus on, että pojan mieleen jää aikuisenakin katkeruus. Katkeruudeltaan on kenties raskasta nähdä tai löytää tukijaa kasvussa miehuuteen. Kolmantena mahdollisuutena on pojan isän etsintä. Poika saattaa kokea, ettei isä yksin riitä miehen malliksi. Läsnäolevan isän puuttuessa poika tai mies löytää miehenmallin esimerkiksi oman sukunsa historiasta tai sitten suvun miehistä yleensä.

Tutkimusaineiston kirjoittajista Jarille suvun miehet merkitsivät isähahmoina ja miehenmalleina paljon. Isätön Jari muistelee teksteissään lämpimästi suvun miehiä, erityisesti enojaan. Veikko puolestaan on etsinyt omaa henkistä identiteettiään paitsi oman isänsä kautta, myös suvun miestensä kautta. Fyysistä työtä tekevä isä ei riittänyt henkiseksi miehenmalliksi Veikolle. Akateemisen koulutuksen saanut isänisä on ollut Veikolle tärkeä idoli:

"Koska oma isäni on ollut lähinnä ruumiillisen työn tekijä, niin olen etsinyt henkistä identiteettiäni setieni ja etenkin isänisäni kautta, joka on minulle jonkinlainen idoli... Omalla kohdallani itseni ja isyyteni löytämiseen ei olisi riittänyt isäni löytäminen, vaan myös muun suvun tunteminen on ollut erityisen tärkeää. Nuorena tarvitsin myös isähahmon, jonka kanssa pystyin puhumaan elämäni kipeistä asioista. Se auttoi myös isäni etsimisessä." (Veikko)

Vaikuttaisi kuitenkin siltä, että isyys on miehelle uusi mahdollisuus löytää oma miehisyytensä. Vastuullinen vanhemmuus on aikuisuuden suurimpia haasteita ja siksi vanhemmuus saattaa motivoida miehen etsimään uudelleen omaa miehisyyttään. Sepolle vanhemmuus on miehuuskoe: "Motiivinani miehuuden etsinnässä ja painottamisessa on pohjimmiltaan kyse omasta suuresta miehuuskokeestani, pystynkö tarjoamaan pojalleni hyvän, läsnäolevan isyyden." Isyys voi myös lähentää isän ja pojan suhdetta. Oma vanhemmuus auttaa miestä paremmin ymmärtämään omaa isäänsä ja myös itseänsä. Aarnen sanoin: "Yksi ero siihen kun itse olin lapsi ja nyt isä, on se, että elämä ei olekkaan mustavalkoinen. Omasta isästään erottaa hyviä ja huonoja puoli, ja samoin itsestään. Koko ajan sitä on matkalla, oppii uutta ja uusi kumoaa vanhaa. Ja samoin jollakin tavoin sitä aina kuitenkin palaa menneeseen."

7.3 Miten mies toteuttaa vanhemmuuttaan?

Tässä kappaleessa viitataan siihen, millä tavoin maskuliinisuuden ideaali ilmenee miehen tavassa toteuttaa vanhemmuuttaan. Olen korostanut miesten teksteistä kurssiivilla niitä osia, jotka mielestäni kuvaavat maskuliinisia toimintamalleja.

Tutkimusaineiston kirjoittajista kaksi korostaa sitä seikkaa, ettei heidän mielestään isän merkitystä perheessä arvosteta tarpeeksi. Isän merkityksestä perheessä tulisi keskustella enemmän. Varsinkin aineiston yksinhuoltajaisä Jussi olisi kaivannut kasvatustehtävässään enemmän henkistä tukea ja kasvattamisneuvoja. Jussin mukaan: "...yksinhuoltaja-iskät 10% yh:sta, ovat hiljainen joukko miehiä, joista ei juuri kirjoitella..."

Esko on sitä mieltä, että isät eivät kunniaa lastenhoidosta saa. Ainakaan isiä ei huomioida yleisessä keskustelussa tai mediassa samalla tavoin kuin naisia. Naisten sankaritekojen maailma näyttäisi olevan kotona, miehen maailma taas kodin ulkopuolella. Eskon mukaan isän merkitys perheessä on jäänyt toisarvoiseksi äidin merkityksen rinnalla:

"Muistetaanko äitiä vain äitienpäivänä ja isää isänpäivänä. Lehdissä on sentään aika paljon juttuja äideistä lapsineen. Huolista ja murheista lasten hoidossa, joskus melkeimpä sankaritarnoita pienten lasten kanssa selviytymisessä. Mihin ovat kaikki isät kadonneet? Käsittääkseni, ainakin toistaiseksi, jokaisella lapsella on myös isä...Isä tuntuu olevan jossain taustalla, pakollinen reksiviitta. Mihinkäs sitä isää nyt oikein tarvittiinkaan?"

Aineistoni mukaan koti ja lastenhoito ovat edelleen vahvasti naisten "valtakuntaa". Tässä mielessä tutkimusnäytteeni vahvistaa Connellin (1987) näkemystä siitä, että maskuliiniseen koodiin ei kuulu palkattoman työn tekeminen tai taloudellinen riippuvuus naisesta. Lisäksi useiden tutkijoiden mukaan maskuliiniseen koodiin kuuluu mieselättäjyys. (ks. esim. Connell 1987; Jokinen 2000).

Kahden tytön yksinhuoltajaisä Jussi on kokenut konkreettisesti sen, että hänen valintansa elää elämänsä lasten kanssa ei ole ns. normaalikäytäntöjen mukainen, vaan yleisesti odotetaan, että mies löytää pian naisen rinnalleen hoitamaan kotia ja lapsia. Miehen yksinhuoltajuutta tunnutaan pidettävän ainoastaan väliaikaisena poikkeuksellisena elämäntilanteena: "...oletetaan, että jonkun naisen he heti löytävät ja kasvatustukea saavat..." Jussin kokemus vahvistaa Connellin (1987) näkemystä siitä, kuinka luonnollisena asiana pidämme parisuhdetta. Connellin (1987) mukaan myös sukupuoliset kiintymyssuhteet ovat sosiaalisesti muodostuneita. Yksinkertaisesti ajatellaan, että mies tarvitsee vaimon ja päinvastoin.

Koti-isien tekstit ovat ristiriidassa Connellin (1987) näkemyksen kanssa siinä mielessä, että Connell (1987) pitää kotia ja hoivatyötä feminiinisenä työnä ja sitä kautta kotityötä kuvaavat myös feminiiniset adjektiivit. Kun mies ottaa yhteisvastuun naisen kanssa kodista ja lapsista, kotityötä kuvataankin kaikkena muuna kuin helppona työnä. Miehen tekemänä kotityökin muuttuu maskuliiniseksi toiminnaksi, josta selviää ainoastaan kova jätkä.

Esko kuvailee koti-isän työtä maskuliinisesti rankaksi työksi, josta pehmoilu on kaukana. Hänen mukaansa arkipäivän rutiinien ja järjestyksen ylläpito on vaativaa työtä. Esko inhoaa pehmo-isän nimikettä ja perustelee väitettään seuraavasti: ”...Oltuani noin puoli-toista vuotta koti-isänä voin todeta, että lasten hoitamisesta *pehmoilu on hyvin kaukana*. Vastuun ottaminen, päivän rutiinien järjestely, arkisten asioiden opettaminen, järjestyksen ylläpitäminen tai hienommin sanoen, rajojen asettaminen, *on ihan työtä siinä missä mikä tahansa muukin. Jos siinä hommassa pärjääät aiheuttamatta lapsillesi tai itsellesi pysyviä sielun vammoja, olet aika kova jätkä.*”

Maskuliiniseen koodiin kuuluu miehen *aktiivisuus*. Tämä näkyy kolmessa tutkimusaineiston muistelmassa. Isän kanssa leikitään rajustikin, painitaan, pelataan jalkapalloa ja ulkoillaan. Eskon mukaan isä on tavallisimmin se vanhemmista, joka seurustelee lasten kanssa, kun nainen tekee arkipäivän askareita. Esko pitää itseänsä harvinaisena isänä siinä mielessä, että hän laulaa paljon lapsillensa. Ilmeisesti laulaminen ei ole maskuliinisena pidettyä puuhaa. Eskon mielestä isä on se vanhemmista, jonka kanssa lapset voivat vapaasti purkaa energiaansa:

” Isin kanssa *leikitään, rajustikin*. Isin päällä voi hyppiä ja *isin kanssa voi ottaa vaikka painottelun*. Isi *heittää ilmaan, pyörittää, esittää peikkoa* ja milloin mitäkin...Kun vaimo laittaa päiväruoan, pitää isi lapsille seuraa. Useinmiten mennään takapihalle, keinuun tai hiekkalaatikolle.”

Mielestäni Esko vahvistaa perinteisiä käsityksiä kertomuksessaan siinä mielessä, että nainen on edelleen pääasiallisesti vastuussa kodin askareista. Toki mies ne hoitaa olleessaan koti-isänä, mutta kun kummatkin ovat kotona, perinteiset käsitykset nousevat jälleen pintaan. Vaikuttaisi siltä, että poikkeavuuksista ns. normaalissa perheen työnjaossa täytyy sopia erikseen. Tai kenties roolien vaihtuminen tapahtuu automaattisesti: ”Ja nytkin, kun kerran olen koti – isänä ja vaimon pitää saada nukkua, lievästi liioitellen, pomppaan ylös ja

lähden laittamaan aamupalaa.” (Esko) Ompeleminen, neulominen ja vaatteiden korjaus ovat puolestaan kotiaskareita, joita Esko ei suostuisi tekemään kuin pakon edessä.

Isä ei ole pojalle ainoastaan ensimmäinen miehenmalli. Isän tapa toteuttaa vanhemmuutta toimii ohjenuorana myös pojalle, vaikka vanhat sukupuoliroolit ja niiden tuomat odotukset tiedostettaisiinkin. Esko toteaa, ettei lapsista ”Kumpaakaan ei ainakaan tietoisesti ole pyritty johdattelemaan poikien ja tyttöjen leikkeihin...” Tutkimusaineiston kirjoittaja Aarne kertoo isänsä joutuneen aikoinansa jo noin kolmekymmenvuotiaana sairaseläkkeelle. Näinollen isä on hoitanut Aarnea kotona. Aarne seuraa omassa isyydessään isänsä jälkiä. Hän toteaa, että mielipuhua lasten kanssa on painiskelu ja leikin lasku. Aarne kirjoittaa:

”Isä oli *kova pelleilemään* ja hän piilotti letut milloin minnekin. Tunsin tuoksusta että isä oli paistanut lettuja ja aloin tivaamaan missä ne olivat piilossa. Isä väitti ettei ole lettuja tehnyt mutta kyllä ne aina jostain löytyivät...*Minä itse olen usein kuten isäni*, kuuntelen paljon, mietin, olen hiljaa...Lasten kanssa on mukava laskea leikkiä.”

Noin puoli vuotta koti-isänä olleen Tonin mukaan miehen ja naisen työnjako on selkeää jo ennen lapsen syntymää, naisen odotusaikana. Tonin tekstin mukaan mies huolehtii esimerkiksi siitä, että vauvan syntymän jälkeen kotoa löytyvät sängyt ja kuljetuskopat. Odotusajanaan nainen tarvitsee normaalia enemmän huomiota, ja miehen tulee hillitä tuolloin juhlimistaan. Lapsen syntymän jälkeen seuraa Tonin mukaan miehen tärkein osuus eli varpaistaisten pitäminen. Toni toteaa: ”Silloin pääsee ystävien kanssa juhlimaan uutta lasta...drinkkejä, sikareja ja miesten juttuja.” Tonin mukaan miehen tulee oma-aloitteisesti kantaa vastuunsa lastenhoidosta. Hän toteaa seuraavaa: ”Äidille pitää antaa aikaa sekä hellyyttä ja hoitaa vauvaa aina kun mahdollista. Äiti saattaa myös luulla että hän on ainoa ihminen maailmassa joka osaa hoitaa lasta. ” Äidin tukemisesta ja lapsen hoitoon osallistumisesta seuraa Tonin mukaan miehelle palkinto: ”Ja kun äiti ja lapsi voivat hyvin on siinullakin kivempaa ja antaa sinulle entistä suopeamman ilmapiirin päästä poikien kanssa hieman jakamaan kokemuksia parin huurteisen merkeissä.”

7.4 Ympäristön suhtautuminen koti-isyyteen

Tutkimusaineiston teksteistä heijastuu se, kuinka vankasti kollektiiviset käsitykset elävät ajatusmaailmassamme. Asennetasolla on helppo olla avaramielinen. Aineisto vahvistaa

Connellin (1987; 1995) näkemystä siitä, että hegemoninen maskuliinisuus on osa yhteistä todellisuuttamme, johon sosiaalistutaan. Esko toteaa: ”Turha kuitenkaan kaventaa vanhempien roolia vanhojen sukupuoliroolien mukaisesti. Isä voi olla moneksi, äiti voi olla moneksi,...” Kuitenkin käytännön tasolla ympäristö tukee ´vanhojen´ sukupuoliroolien mukaista käyttäytymistä. Asenteiden muuttaminen on tekojen muuttamista helpompaa.

Toni kuvailee tekstissään ympäristön suhtautumista, kun mies aikoo jäädä kotiin hoitamaan lapsia. Toni nimeää humoristisen tekstinsä koti-isän hengissä selviytymisoppaaksi. Tonin mukaan koti-isäksi jäävä mies näyttäisi olevan ympäristönsä tarkkailun alaisena. Miehen selviytymistä kotipuuhista aluksi epäillään, mutta jälkeinpäin mies saa työstään naista enemmän kannustavaa kiitosta. Poikkeuksellisen ratkaisun onnistumista sitten myöhemmin hämmästellään. Tonin mielestä kotiin jääminen on ympäristön ihmettelystä huolimatta vaivan arvoista. Muutama kuukausi ja vanhoillisinkin on hyväksynyt asian. Tonin sanoin ilmaistuna:

”Anoppisi on ehkä sitä sukupolvea jolloin tämä ei tullut kysymykseen joten luonnollisesti hänen *tyttärensä hylkää lapsensa*, menee töihin ja *jättää* lapsensa *miehen* hoiviin. Myöhemmin sitten ihmetellään miten se isä nyt osaa niin hyvin hoitaa lasta ja käsittelee niin tottuneesti.”

Myös naisten on vaikea toimia perinteisten roolien vastaisesti. Maskuliinisen koodin mukaisesti Toni on tehnyt vapaaehtoisen valinnan jäädessään hoitamaan lapsiaan ja saanut myös kiitosta valinnastaan. Esko on pätkätyöllistetty ja näin Eskon kotiin jääminen on ollut järkevä valinta. Kenties pakko. Koti-isä ei Eskon mukaan saa riittävästi naisilta arvostusta, mutta koti-isän puolisolle ollaan vähän kateellisia. Eskon näkemys vahvistaa tutkijoiden näkemystä siitä, että suurin osa naisista tukee hegemonisen maskuliinisuuden ideaalia (ks. esim. Connell 1987; Jokinen 2000.):

”Koti-isä ei todellakaan saa mitään erityistä arvostusta heidän puoleltaan, joku voi korkeintaan olla vähän kateellinen koti-isän puolisolle. Kyse on myös vallasta ja sen menettämisestä, koti kun on perinteisesti ollut naisten valtakuntaa. Jos joku tietääkin yhtäkkiä enemmän lapsista ja näiden tekemisistä ja on vielä vallannut keittiönkin, voi se aiheuttaa melkoista turvattomuuden tunnetta.”

Tutkimusaineistosta löytyy kaksi isää, jotka erityisesti korostavat, ettei lastenhoito tuo miehelle erityistä arvostusta. Jussi on kahden tyttölapsen yksinhuoltaja isä. Jussi kertoo entisen avioliiton aikaisen ystäväpiirin kadonneen sen jälkeen, kun hän jäi yksin lasten

kanssa. Neljästä ystäväperheestä jäi ainoastaan yksi itsekin eronnut mies Jussin ystäväksi. Jussi arvelee asian johtuneen siitä, että entiset ystäväperheet pelkäsivät Jussin kaatuvan taakkoinensa heidän syliinsä. Ympäristö ei Jussin mukaan tuntunut käsittävän tilannetta, sen verran harvinainen se on. Yksinhuoltaja isät vaikuttaisivat olevan erilaisessa asemassa kuin perheelliset koti-isät. Jussi toteaa seuraavasti:

”Nopeasti tajusin, että ikäiseni tai nuoremmat miehet eivät todella osanneet ajatella asemaani ja että oli parempi olla puhumatta lapsistaan, heille niin vieraasta asiasta. Joku vanhempi mies saattoi joskus kannustaa, mutta työllähän täällä kunniaa saadaan, ei lasten kasvatuksella.”

Jussin avioerosta on kymmenen vuotta. Jussi on edelleen poikamies ja oppinut elämään itseksensä lastensa kanssa, vaikkakin kyllä seurustelee. Olisikohan niin, että naiset vieroksevat miestä, joka on yksin vastuussa lapsista. Hankalaksi Jussi on kokenut erityisesti yhteyden pidon tyttäriensä ystävien äiteihin. Äidit kun yleensä hoitavat tyttäriensä asiat. Jussi kuvailee tilannetta seuraavasti:

”Kahden tytön isänä olen törmäillyt ympäristöni kanssa usein, kokenut vaikeana esim. yhteyden pidon tyttöjen ystävien äiteihin, äidit hoitaa tyttöjen asiat isät ei, koulun johtokunta korvattiin ”äititoimikunnalla”, vaateostoksilla käyminen on suorastaan rasittavaa.”

Toisaalta naisilla on kokemusta tyttölastensa kasvattamisesta ja Jussi kertookin saaneensa paljon ystävällisiä hymyjä ja kannustusta ymmärtäväisiltä naisilta. Lopuksi Jussi pohtii suhdettaan lapsiinsa: ”Kyllä minä olen heistä ylpeä ja heitä rakastan, mutta voisivat siivota huoneensa joskus.”

Kuten jo aiemmin totesin, miehet pitävät vanhemmuutta vaativana työnä. Jari jäi kaipaamaan lapsettomasta ajasta yhteisiä hetkiä kavereiden kanssa ja toisaalta myös omaa yksinoloaikaa. Jari pohtii arkeaan seuraavasti:

”Sitä haluaa olla itseksensä joskus. Haluaa olla hetken vapaa olla ajattelematta mitään. Ei arkipäiväisiä kuvioita ja huonoa omaatuntoa. Töitä ja nalkutusta. Poikaa ja vaimoa. Kyllä minä rakastan mutta en jaksa imuroida. Harmaa kasvaa hiljaa päiviin sisään. Joskus ei ole itselleen tilaa. Se on asennekysymys. Se on järkevää. Se on isin homma. Mutta tunteet eivät ole järki. Lisää viinaa. Me tehdään toinen lapsi ja minua pelottaa. Minulla on sairaus joka saattaa periä...Minä juon ja kirjoitan baarin pöydällä.”

Jarilla ei ole ollut kontaktia omaan biologiseen isäänsä. Jarin isänmallina ovat lapsuudessa toimineet suvun miehet, ja varsinkin Jarin eno. Jarilla vanhemmuus on tuonut tunteet uudella tavalla tietoisuuteen. Ilmeisesti isyys tuo mukanaan ristiriitoja. Toisaalta miehen tulisi isänä olla järkevä, toisaalta tunteet eivät ole järki. Alkoholi mainitaan usein tutkimusaineistossa. Oman isän alkoholinkäyttöä muistellaan tai sitten alkoholi on tapa käsitellä ongelmia. Alkoholi liittyy myös läheisesti miesten keskeiseen kaveruuteen. Jari ei pohdi kasvatustavoitteitaan samaan tapaan.

"Ei isän tarvitse yrittää olla täydellinen ja isäkin voi pyytää anteeksi, jos on aihetta." (Veikko)

"Isänä en halua aiheuttaa lapselle turhan aikaisin liian paljon vastuuta itsestään huolehtimisesta. Haluan, että lapseni voi olla lapsi ja ottaa vastuuta turvallisesti siinä aikataulussa, jossa hän itse haluaa." (Veikko)

Vaikka isyys on vaativaa, se koetaan antoisaksi tehtäväksi. Koti-isänä Esko toteaa isyyden tuovan mukanaan ymmärrystä omia vanhempiaan kohtaan. Isyys on Eskon mukaan itse-tuntemusta lisäävä kokemus. Isän tehtävässä mies oppii uudella tavalla ottamaan vastuuta asioita."...Monta ahaa-elämystä olen kokenut ja tiedostanut oman käyttäytymisen syitä. Vasta kun jonkin asian tiedostaa, voi päättää, siirtääkö sitä lapsilleen vai ei...Miten nyt sitten isyys on minua muuttanut? Ehkä olen vähän aikuistunut ja oppinut ottamaan vastuuta, kypsyyntä." (Esko)

8. Pohdinta

8.1 Yhteenveto tutkimustuloksista

Tässä edellä on esittänyt ydinkohdat tutkimuksestani. Mutta millaiset isät yleensä kirjoittavat Isää etsimässä -kirjoituskilpailuihin? Entä millaisia mahtavat olla ne isät, jotka eivät tällä tavoin kokemuksiaan jaa? Mielestäni syvällisiä pohdintoja isyydestä löytyi niiltä miehiltä, jotka olivat tehneet valintoja yleisestä käytännöstä poiketen. Kuten jääneet koti – isäksi vaimon ansaitessa perheen elannon. Miehen yksinhuoltajuus on myös yksi esimerkki tällaisesta ”poikkeavasta” valinnasta. Toinen ryhmä näyttäisi olevan isät, joille isyys on tuonut oman isä-poika suhteen uudelleen pohdinnan alaiseksi.

Tässä tutkimuksessa analysoitiin laadullisesti kymmenen miehen kokemuksia maskuliinisuudesta sekä isyydestä. Tutkimusaineiston miehet tunnistavat hegemonisen maskuliinisuuden vaatimukset arjessaan. Tämä näkyy siinä, että aineistoni kirjoittajat tunnistivat tehneensä kollektiivisesta käytännöstä poikkeavan valinnan jäädessään koti-isäksi tai yksinhuoltajaksi. Miehet perustelivat kotiin jäämistänsä monin eri tavoin, koska tutkimusaineistoni mukaan miehen kotiin jääminen ei ole samalla tavalla luonnollinen perheen valinta kuin naisen kotiin jääminen. Myös naiset tukivat kollektiivista näkemystä hegemonisesta maskuliinisuudesta. Naiset eivät tutkimusaineistoni mukaan arvosta riittävästi työtöntä tai pätkätyöllistettyä koti-isää. Koti-isän vaimon ystävät saattavat olla kateellisia naiselle, joka voi osallistua työelämään miehen hoitaessa lapsia. Tämä siinä tapauksessa, että nainen ja mies jakavat vastuun lasten ja kodinhoidosta tasan. Tämän tutkimustuloksen mukaan näyttäisi siltä, että naiset arvostavat hegemonisen maskuliinisuuden mukaisia arvoja. Kenties maskuliiniset kovat arvot ovat vahvistumassa naisten astuessa niin sanotuille maskuliinisille areenoille työelämään? Lyhytaikaiseen miehen kotona oloon suhtauduttiin toisin. Ympäristön naiset ensin epäilivät vanhempainlomalle jäävän miehen taitoja kotitöissä, mutta ajan kuluessa mies sai hyvää palautetta kotona olostansa. Tässä suhteessa tutkimusaineistoni tukee Connellin (1987) käsitystä tehostetusta feminiinisytydestä. Naiset odottavat miesten käyttäytyvän kollektiivisten käsitysten mukaisesti. (Connell 1987; Jokinen 2000)

Aineistoni tuki vahvasti työni teorian näkemyksiä hegemonisen maskuliinisuuden vaatimuksista (esim. Connell 1995; Franklin 1984; Grönfors 1994; Hearn 1992) Miehisiksi ominaisuuksiksi kuvailtiin työteliäisyyttä, aktiivisuutta sekä vahvuutta. Aineistoni kotisisät korostivat läsnäolevan isyyden merkitystä lapselle. Erityisesti korostettiin miehenmallin merkitystä pojan kasvulle ja kehitykselle. Isät olivat huolissaan amerikkalaisten isien tapaan miehenmallien puutteesta. Pahimmassa tapauksessa ensimmäinen pojan miehenmalli tulee vastaan armeijassa. Parhain miehisten ominaisuuksien välittäjä pojalle on aineiston mukaan oma isä. Miehen malli on pojalle tärkeä aineistoni mukaan ensinnäkin siksi, että miehen läsnäolevuus auttaa poikaa hyväksymään oman fyysisen olemuksensa.

Miehenmallin puutteen oletettiin johtavan siihen, että poika ei opi tietämään mitä miehenä oleminen merkitsee. Ilman läsnäolevaa isää lapsuutensa eläneet miehet pohtivat eniten miehenmallin merkitystä sekä omaa maskuliinisuuttaan. Oman isän lisäksi miehenmallina voivat toimia esimerkiksi suvun miehet. Tässä suhteessa tutkimukseni tulokset tukivat Badinterin (1993) näkemystä siitä, että miehisuus on opittava ominaisuus. Tutkimusaineisto tukee Sinkkosen (1998) näkemystä siitä, että pojat ovat tyttöjä haavoittuvampia isän puutteelle. Aineistoni vahvistaa myös näkemystä siitä, että varsinkin poikalapsi vah-

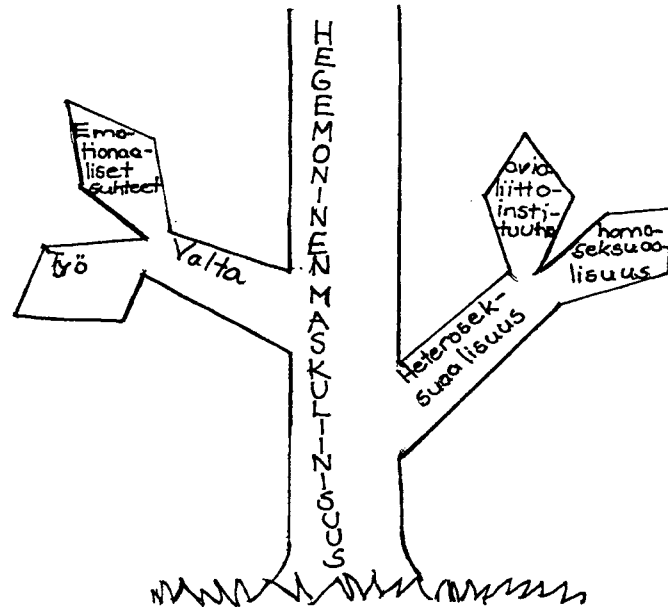
vistaa miehen maskuliinisuutta. Poikalapsen kanssa mies voi keskustella miesten asioista, joita aineistoni mukaan ovat esimerkiksi autot. Poikalapsen syntymä saa miehen pohtimaan omaa maskuliinisuuttaan ja kasvatustavoitteitaan: Miten kasvattaa poikalapsi menestymään miesten maailmassa?

Työn suuri merkitys miehelle näkyi mielestäni jo siinä, että aineiston valintatilanteessa oli vaikeuksia löytää nuorten isien kirjoituksia omasta isyydestään. Ilmeisesti nuorten miesten päällimmäisenä tavoitteena on työuran luominen. Aineistosta kävi ilmi, että mies saattaa kokea kotiin jäämisen uhkana työurallensa. Maskuliiniseen koodiin kuuluvat itsenäisyys ja miehen taloudellinen riippumattomuus. Kotona olemista lasten kanssa kuvailtiin rikkaana kokemuksena, mutta koti-isyydestä sinällänsä ei ylpeilyä. Palkkatyön merkitys näkyi jokaisessa aineistoni tekstissä. Lastenhoitamisella miehet eivät kokeneet saavansa kunniaa. Kotityön ohella haluttiin tehdä palkkatyötä.

Kollektiivinen käsitys miehen ja naisen tehtävistä näkyy jo naisen odotusaikana. Miehen tehtäviin kuuluu konkreettisten asioiden hoitaminen, kuten sängyn hankinta lapselle. Tämän tutkimuksen tulosten perusteella koti on edelleen feminiininen areena. Isän hommaan liitetään huumoria tavalla, joka ei ole äitiydestä puhuttaessa tyypillistä. Kotona isä on se vanhempi, jonka kanssa lapset painivat ja kisailevat. Äiti puolestaan kasvattaa lapsia isää verbaalisemmin. Toisaalta koti-isät pitävät kotityötä vaativana ja antoisana tehtävänä. Koti-isät kokivat vanhemmuuden kasvattaneen ja tuoneen vastuullisuutta. Vaikka arkipäivän rutiineissa lasten kanssa maskuliinisuuden panssari saattaa säröillä.

Tutkimusaineistoni tukee Jokisen (1999) näkemystä siitä, että vaikei mitään syvällisiä muutoksia sukupuolijärjestelmässä ole tapahtunutkaan niin maskuliinisuudet ovat moninaistuneet. Siitä ovat esimerkkinä aineiston koti-isien tekstit. Tutkimusaineistoni tukee aikaisemmissa tutkimuksissa (Connell 1987; Hearn 1996; Sipilä 1994) korostettua näkemystä siitä, että hegemoninen maskuliinisuus on sosiaalisten suhteiden rakenne, jota valtio ja muut instituutiot tukevat toiminnallaan. Hegemoninen maskuliinisuus sosiaalisena rakenteena on siis vankka ja tukee edelleen mieselättäjyyttä. Tutkimusaineistossani tämä näkyy esimerkiksi siinä, että nuorten koti-isien tekstejä oli isää etsimässä aineistossa vähän. Aineistoni koti-isien vaimot ansaitsivat yleensä puolisojaan paremmin. Tasaisempi palkkaus naisten ja miesten välillä helpottaisi miehen valintaa jäädä halutessansa kotiin. Tutkimusaineistoni mukaan koti-isyys on siis edelleen poikkeuksellinen valinta ja usein myös perheelle taloudellinen uhraus. Tutkimusaineistoni tulokset tukevat seuraavaa Connellin (1987) teoriaa hegemonisesta maskuliinisuudesta, vaikka sille onkin ilmaantunut haastajia. Esimerkkeinä näistä ovat mielestäni tutkimusaineistoni miehet, jotka käytännössä ovat to-

teuttaneet yhteisvastuullista vanhemmuutta jakamalla vastuuta kodista ja palkkatyöstä tasan vaimon kanssa.

YHTEISKUNTA

Tukijärjestelmät

Kollektiivinen käytäntö

KUVIO 2. Hegemoninen maskuliinisuus sosiaalisena rakenteena: Connellia (1987) mukaelen Maria Riihijärvi (2001)

Connellin (1987; 1995) mukaan hegemonisen maskuliinisuuden kaksi pääpiirrettä ovat valta ja heteroseksuaalisuus. Valta tasolla hegemoninen maskuliinisuus näkyy työelämässä esimerkiksi naisten heikompana palkkauksena. Näin hegemonisen maskuliinisuuden sosiaalista rakennetta ylläpidetään yhteiskunnallisesti. Toiseksi työelämä on edelleen jakautunut koulutuksesta lähtien vahvasti niin sanottuihin naisten ja miesten töihin. Hegemoninen maskuliinisuus näkyy myös valtahierarkiana miesryhmittymien kesken. Vaikka suurin osa vallasta ja pääomasta kuuluu miehille, niin hyvinvointi jakautuu jyrkän epätasaisesti miesten kesken. Naiselle on luonnollista hoitaa koti ja lapset. Naisilla on yleensä suurempi valta kotona.

Connellin (1987) mukaan poikkeukselliset yksittäiset ratkaisut sosiaalisessa rakenteessa aiheuttavat keskusteluja. Pitkällä tähtäimellä muutokset käytännöissä ovat mahdollisia. Lehtosen (1995) mukaan mieheyttä ei voikaan tarkastella pelkästään mieheyden näkökulmasta, koska yhteiskunnalliset ja kulttuuriset muutokset vaikuttavat mieheyteen ja sen määritelmiin. Tästä huolimatta tutkimusaineiston perusteella vaikuttaisi vielä siltä että, miehen valinta jäädä esimerkiksi kotiin hoitamaan lapsia on kollektiivisesta käytännöstä poikkeava valinta. Heteroseksuaalisuus on hegemonisen maskuliinisuuden toinen piirre. Esimerkiksi mediassa homoseksuaaleja kuvataan naismaisina miehinä. Miesten keskeisessä valtajärjestelmässä homous merkitsee naismaisuuutta ja heikkoutta. Avioliitto miehen ja naisen välillä on normaali ja luonnollinen käytäntö. (Connell, 1987.)

8.2 Tutkimuksen luotettavuus ja yleistettävyys

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta ja yleistettävyttä ei ole määrällisen tutkimuksen tavoin mielekäästä arvioida käsitteillä validius ja reliabelius. Laadullisen tutkimuksen kohteena ovat tutkittavien yksilölliset kokemukset, joista tutkimuksessa etsitään esimerkiksi yhteneväisyyksiä. Eskola ja Suorannan (1998) mukaan kaikki laadullinen tutkimus on tapaustutkimusta. Laadullisen tutkimuksen aineisto muodostaa kokonaisuudessaan tapauksen, jonka pohjalta ei ole tarkoituskaan tehdä yleistäviä päätelmiä, kuten määrällisessä tutkimuksessa yleensä tehdään. Laadullisen tutkimuksen perustana on ajatus, että yksittäisessä toistuu yleinen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 169).

Eskola ja Suoranta (1998) arvioivat laadullisen tutkimuksen luotettavuutta termeillä uskottavuus, siirrettävyys sekä vahvistuvuus. Tärkein laadullisen tutkimuksen luotettavuuden kriteeri on tutkija itse. (Eskola & Suoranta 1998, 211.) Mitä tarkemmin tutkija kuvaillee aineistonsa ja koko tutkimusprosessinsa vaiheittain, sitä luotettavampaa tutkimus on. (Hirsjärvi ym. 2000, 215; Perttula 1995) Perttulan (1995) mukaan kaikki tutkimus on lopujen lopuksi ihmisen tekemää ja sen takia tutkija ei voi tulkita aineistoa täysin objektiivisesti. Tästä huolimatta tutkija voi pyrkiä ymmärtämään omat ennako-odotuksensa ja asenteensa tutkittavaa asiaa kohtaan. Tutkimuslähtökohtien reflektointi sekä tutkijan kriittinen arvio omasta tutkimuksesta parantavat luotettavuutta. Fenomenologisessa tutkimusotteessa tämä on erityisen tärkeätä, koska sen tavoitteena on lähestyä tutkittavaa ilmiötä tutkittavien elämismaailmasta käsin.

Laadullisessa tutkimuksessa ei ole mitään täsmällisiä sääntöjä siitä, minkälainen aineiston koon tulisi olla. Tutkimuksessani käytin harkinnanvaraisuutta valikoidessani aineistoani. Tutkimus tehtävä sekä teoriasta muodostuneet kysymykset sekä asettamani kri-

teerit ohjasivat aineistovalintaani. Aineiston valinnassa käytin harkinnanvaraisuutta. Haastattelujen avulla tehdyssä tutkimuksissa aineiston riittävyttä mitataan saturaation käsitteellä. Haastatteluja on riittävästi, kun tutkimuskohteesta ei enää uusin haastatteluin saada uutta tietoa. (Hirsjärvi ym. 2000, 169.) Laadullisessa tutkimuksessa aineiston koolla ei katsota olevan välitöntä vaikutusta tutkimuksen onnistumiseen. Eskola ja Suoranta (1998, 62.)

Tutkimuksen luotettavuutta olisi lisännyt tarkemmat tiedot tutkittavien taustoista ja elämästä. Haastattelut olisivat olleet tutkimusmenetelmänä parempia, koska tutkija voi haastatellessaan kysyä lisätietoja. Kollektiivista käsitystä hegemonisesta maskuliinisuudesta voisi mielestäni tutkia esimerkiksi haastattelemalla koti-isiä. Tutkimustehtävä voisi olla vaikka selvittää millä tavoin ympäristö suhtautuu koti-isyyteen. Toinen aineistosta noussut kiinnostuksen kohde oli miehen malli. Tutkittavat toivat esille miehen mallin suuren merkityksen poikalapselle, mutteivät täsmentäneet millainen on hyvä miehen malli pojalle.

Muistelukertomukset ovat tutkittavien valikoimia pätkiä elämästään ja koin, että työn kontekstisidonnaisuus jäi puutteelliseksi. Tutkittavien henkilöiden kuvaukset olisivat olleet täsmällisempiä, jos aineistona olisi ollut esimerkiksi elämänkertoja. Tutkimusaineistona elämänkerrat olisivat voineet olla antoisampia, koska fenomenologisessa tutkimusotteessa tutkittavan yksilöhistoria on avainasemassa pyrittäessä ymmärtämään tutkittavan välittämiä merkityksiä.

Hegemonisen maskuliinisuuden oleellinen piirre on valta. Tarkoitukseni oli analysoida miten valta näkyi tutkimusaineistossani eli miten valtasuhteita tuotetaan sosiaalisissa käytännöissä. Tuloksissa tämän näkökulman huomioiminen oli vähäistä. Ellei valtanäkökulmaksi tulkita sitä, että tutkittavien miesten teksteissä miehet olivat itse pääasiallisia toimijoita. Naisilla oli kertomuksissa lopulta sivullisen rooli.

Tutkimus tuloksiin vaikutti tekemäni ratkaisut koko tutkimusprosessin ajan. Kaikista tutkimukseen kuuluvista valinnoista ja päätöksistä olen vastuussa. Esimerkiksi merkitysyksiköiden valintaa ohjasi aineistosta tehty teemoittelu. Fenomenologisessa tutkimusotteessa omien ennakkokäsitysten sulkeistaminen on tärkeää reduktion onnistumisen kannalta. Pyrkimys omien ennakkokäsitysten tiedostamiseen ei voi lopulta poistaa interaktiivaikutusta tutkijan ja tutkittavien tai tutkittavan aineiston väliltä. Tekstien merkitysten etsintä ja tulkinta tapahtuu aina, analyysitavasta riippumatta, tutkijan ja aineiston välillä. (Lehtonen 1996, 132) Jonkin toisen tekemänä tutkimustulokset olisivat voineet olla toisenlaiset.

Uskon Perttulan (1995) tavoin ihmisen olevan olemassa joka hetki kokonaisuutena. Tämä kokonaisuus muodostuu kehosta, situaatiosta sekä tajunnastamme. Nämä kaikki ovat ihmisessä läsnä. Olemme aivoja ja verenkiertoa, situaatiota eli hetkeä jossa elämme. Synnymme tiettyyn kulttuuriin ja tiettyihin elämäolosuhteisiin. Meillä jokaisella on yksilöllinen menneisyytemme, jota tulkitsemme yksilöllisillä tavoilla.

Siksi ei voi sanoa, että tutkimustuloksia voisi yleistää. Mutta tutkimus toi esille laajasta tutkittavasta ilmiöstä tietyt näkökohdat.

LÄHTEET

- Aapola, S. 1999. Murrosikä ja sukupuoli. Julkiset ja yksityiset ikämäärittelyt.
Vaasa: Ykkös-Offset Oy.
- Alasuutari, P. 1994. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Anttiroiko, A. 1999. Manuel Castells ja informaatioyhteiskunta.
Sosiologia 2/99, 110–115.
- Aurejärvi - Karjalainen, A 1999. Perheen omat juhlat: siviiliseremoniat häistä
hautajaisiin. Juva: WSOY, 78–87.
- Badinter, E. 1993. Mikä on mies? Tampere: Vastapaino.
- Bly, R. 1992. Rautahannu. Matka miehuuteen. Juva: WSOY.
- Brod, H. (toim.) 1987. The making of masculinities: The new men´s studies.
Boston: Allen & Unwin.
- Carrigan, T. Connell, R. & Lee, J. 1987. Toward a New Sociology of masculinity.
Teoksessa H. Brod. The making of masculinities: The new men´s studies
Boston: Allen & Unwin, 63–99.
- Castells, M. 1997. The Power of Identity. Great Britan: Blackwell.
- Clatterbaugh, K 1990. Contemporary Perspectives on masculinity:
men, women and politics in modern society. Oxford: Westview press.
- Cohen, D. 1990. Being a man. London: Routledge.
- Connell, R. 1987. Gender and power: society, the person and sexual politics.
Cambridge: Polity Press.
- Connell, R. 1995. Masculinities. Cambridge: Polity Press.
- Coltrane, S. 1996. Family man. Faterhood, housework and gender equity.

- New York: Oxford University Press.
- Coltrane, S. & Adams, M. 1997. Children and Gender. Teoksessa
T. Arendell Contemporary parenting, Challenges and Issues. London: Sage Publications, 219–249.
- Edley, N. & Wetherell, M. 1996. Masculinity, power and identity. Teoksessa M. Mac an
Ghaill. Understanding masculinities. Buckingham: Open University Press, 97–111.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen.
Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Franklin, R. 1984. The Changing definition of masculinity.
New York: Plenum Press, 1–15.
- Foucault, M. 1980. Tarkkailla ja rangaista.
Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset.
- Foucault, M. 1998. Seksuaalisuuden historia, tiedonraho, nautintojen käyttö,
huoli itsestä. Tampere: Tammer-Paino Oy, 208–279.
- Grabrucker, M. 1991. Siinäpä vasta kiltti tyttö. Helsinki: Kääntöpiiri.
- Grönfors, M. 1992. Kvalitatiiviset kenttätutkimusmenetelmät. Porvoo: WSOY.
- Grönfors, M. 1994. Miehin kulttuuri ja väkivalta. Teoksessa
J. Sipilä & A. Tiihonen (toim.) Miestä rakennetaan –maskuliinisuuksia puretaan.
Tampere: Vastapaino, 63–74.
- Hearn, J. 1992. Men in the public eye. London: Routledge.
- Helminen, S. & Hurri, M. 1985. Miehen mallit. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Hirsjärvi, S. & Remes, P. 2000. Tutki ja kirjoita. Vantaa: Tummavuoren kirjapaino Oy.
- Husserl, E. 1995. Fenomenologian idea. Helsinki: Loki-Kirjat.
- Huttunen, J. 1994. Isyys ja miehisuus: Isä perhepsykologisessa tutkimuksessa.
Teoksessa J. Virkki Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin. Juva: WSOY, 46–67.
- Huttunen, J. 1999. Muuttunut ja muuttuva isyys. Teoksessa A. Jokinen Mies ja muutos:
kriittisen miestutkimuksen teemoja. Vammala: Tampere University Press, 169–191.
- Jokinen, A. 1999. Mies ja muutos. Kriittisen miestutkimuksen teemoja. Vammala:
Vammalan kirjapaino Oy.
- Jokinen, A. 2000. Panssaroitu maskuliinisuus: Mies väkivalta ja kulttuuri.
Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.
- Kiviranta, K. 1995. Giorgin fenomenologisen psykologian metodi laadullisen tutkimuksen
apuvälineenä. Teoksessa J. Nieminen (toim.) Menetelmävalintojen viidakossa.
Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Julkaisusarja B:383.

- Kimmell, M. (1987). The Contemporary "Crisis" of masculinity.
Teoksessa H. Brod The making of masculinities: the new men`s studies. Boston: Allen & Unwin, 121–153.
- Lehtonen, M. 1995. Pikkujätiläisiä. Maskuliinisuuden kulttuurinen rakentuminen.
Tampere: Vastapaino.
- Lehtonen, M. 1996. Merkitysten maailma, kulttuurisen tekstintutkimuksen lähtökohtia.
Tampere: Vastapaino.
- Lehtonen, M. 1999. Maskuliinisuus, kansallisuus, identiteetti.
Teoksessa A. Jokinen (toim.) Mies ja muutos: kriittisen miestutkimuksen teemoja.
Vammala: Tampere University Press, 74–88.
- Lehtovaara, M. 1995. Tutkimus ja tutkimuksen tutkimus fenomenologisesta näkökulmasta.
Teoksessa J. Nieminen (toim.) Menetelmävalintojen viidakossa. Tampereen yliopisto.
Kasvatustieteen laitos. Julkaisusarja B:383.
- Loponen, T. 1998. Tanssien parempaan yhteiskuntaan. Teoksessa Linnanvuori
& Tiihonen (toim.) Itsestään puhuvat miehet. Tasa-arvoasiain
neuvottelukunnan miesjaosto. Helsinki: Oy Edita Ab, 21–26.
- Marx, K. & Engels, F. 1998. Kommunistinen manifesti. Tampere: Vastapaino.
- Morgan, D. 1992. Discovering men. London and New York: Routledge, 6–24.
- Normasmaa – Peltonen, K. 1998. Maskuliinisuuden maisemia maalaillessa:
miesmäärittelyiden moninaisuuden tarkastelua. Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan
laitos. Pro gradu –tutkielma, sivut 52–70.
- Näre, S. 1994. Jumalan vai äidin valta ? Teoksessa J. Sipilä & A. Tiihonen (toim.)
Miestä rakennetaan –maskuliinisuuksia puretaan. Tampere: Vastapaino.
- Perttula, J. 1995. Kokemus psykologisena tutkimuskohteena. Johdatus fenomenologiseen
Psykologiaan. Tampere: Tampereen yliopiston jäljennepalvelu.
- Rönkä, A. & Rönkä, T. 1994. Isän viisaus, tasapainoon ja eheyteen. Isänä, äitinä puolisona
ja kasvattajana. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.
- Salervo, E. 1998. Pieni selviämistarina. Teoksessa Linnanvuori & Tiihonen (toim.)
Itsestään puhuvat miehet. Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan miesjaosto. Helsinki: Oy
Edita Ab, 44–46.
- Sauri, P. 1998. Hyvä mies. Juva: WSOY.
- Salonen, I. 1995. Ihan hyvä mies –murrosajan mietteitä.
Helsinki: Kirjapaino – osakeyhtiö Like.
- Seidler, V. 1997. Man enough. Emboding masculinities. London: Sage, 15–31.